

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

RIGHTS
Active citizenship and the seniors' role in the society
2019-1-IT02-KA204-063346

Aktyvus pilietiškumas ir pagyvenusių žmonių vaidmuo visuomenėje

RIGHTS

2019-IT02-KA204-063346

PASAKŲ APIE TEISES TYRIMO IR ANALIZĖS VADOVAS

*Europos Komisijos parama rengiant šį leidinį nereiškia, kad patvirtina turinį, kuris atspindi tik autorių
požiūrį, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame esančios informacijos naudojimą.*

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1 ITALŲ PASAKŲ APIE TEISĖS ANALIZĖ.....	10
1.1 Įvadas.....	10
1.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis.....	10
1.2.a Teisė į nemokamą mokslą.....	10
1.2.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą.....	11
1.2.c Teisė į teisingą teismą.....	11
1.2.d Teisė į sveikatą.....	13
1.2.e Teisės į laisvę ir saugumą, į gerą administravimą, į kovą su neteisybe.....	14
1.2.f Teisė klysti.....	14
1.2.g Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvę.....	15
1.2.h Teisė į atleidimą.....	16
1.3 Teisių vaizdavimas pasakose.....	17
1.3.a Teisė į nemokamą mokslą – pristatyta per „Pinokį“.....	17
1.3.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Pinokį“.....	18
1.3.c Teisė į teisingą teismą – pristatyta per „Pinokį“.....	20
1.3.d Teisė į sveikatą – pristatyta per „Pinokį“.....	20
1.3.e Teisė į laisvę ir saugumą, teisė į gerą administravimą, teisė kovoti su neteisybe – pristatyta per „Don Kichotą“.....	24
1.3.f Teisė klysti – pristatoma per „Dieviškąją komediją“.....	29
1.3.g Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvę – pristatoma per „Dieviškąją komediją“.....	31
1.3.h Teisė į atleidimą – pristatoma per „Dieviškąją komediją“.....	35
1.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise.....	38
1.4.a Teisė į nemokamą mokslą.....	38
1.4.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą.....	39
1.4.c Teisė į teisingą teismą.....	39
1.4.d Teisė į sveikatą.....	40
1.4.e Teisė į laisvę ir saugumą, į gerą administravimą, į kovą su neteisybe.....	41
1.4.f Teisė klysti.....	42
1.4.g Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvę.....	42
1.4.h Teisė į atleidimą.....	42
2 Ispanijos teisės pasakojų analizė.....	43
2.1 Įvadas.....	43

2.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis.....	44
2.2.a Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą ir teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam.....	44
2.2.b Teisė į laisvę ir saugumą.....	44
2.2.c Teisė į maitinimą.....	45
2.2.d Teisė į išsilavinimą.....	45
2.2.e Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbe.....	46
2.2.f Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę.....	46
2.2.g Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, teisė į vienodą apsaugą nuo įstatymo.....	47
2.2.h Lyčių lygybė.....	47
2.2.i Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju. Teisė į nediskriminavimą.....	48
2.2.j Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą.....	48
2.2.k Teisė į garbę.....	49
2.3 Teisių vaizdavimas pasakose.....	49
2.3.a Teisė į teisingą teismą, nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam – pristatyta per „Pinokį“.....	49
2.3.b Teisė į laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“.....	54
2.3.c Teisė į mokslą – pristatoma per „Kelią“.....	56
2.3.d Teisė į maitinimą – pristatoma per „Pinokį“.....	57
2.3.e Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbu, – pristatoma per „Pinokį“.....	57
2.3.f Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę – pristatyta per „Pinokį“.....	57
2.3.g Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, teisė į vienodą įstatymo apsaugą – pristatyta per „Don Kichotą“.....	61
2.3.h Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju – pristatyta per „Don Kichotą“.....	64
2.3.i Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Don Kichotą“.....	64
2.3.j Teisė į lyčių lygybę – pristatyta per „Kelią“.....	70
2.3.k Teisė į garbę – pristatoma per „Kelią“.....	73
2.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise.....	74
2.4.a Teisė į teisingą teismą. Teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam.....	74
2.4.b Teisė į laisvę ir saugumą.....	75
2.4.c Teisė į išsilavinimą.....	76
2.4.d Teisė į maitinimą.....	77

2.4.e	Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbe.....	78
2.4.f	Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę.....	79
2.4.g	Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, į vienodą įstatymo apsaugą.....	79
2.4.h	Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju.....	80
2.4.i	Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą.....	81
2.4.j	Lyčių lygybė.....	82
2.4.k	Teisė į garbę.....	83
3	PORTUGALŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ.....	84
3.1	Įvadas.....	84
3.2	Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis.....	84
3.2.a	Teisė į išsilavinimą.....	84
3.2.b	Teisė į vardą.....	85
3.2.c	Teisė į laisvę.....	85
3.2.d	Teisė į nuomonės ir žodžio laisvę.....	86
3.3	Teisių vaizdavimas pasakose.....	87
3.3.a	Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“.....	87
3.3.b	Teisė į vardą – pristatyta per „Pinokį“.....	87
3.3.c	Teisė į laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“.....	88
3.3.d	Teisė į nuomonės ir saviraiškos laisvę – pristatyta per „Jacintą“.....	88
3.4	Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise.....	89
3.4.a	Teisė į išsilavinimą.....	89
3.4.b	Teisė į vardą.....	90
3.4.c	Teisė į laisvę.....	91
3.4.d	Saviraiškos ir informacijos laisvė.....	92
4	LIETUVIŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ.....	93
4.1	Įvadas.....	93
4.2	Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis.....	93
4.2.a	Teisė į išsilavinimą.....	93
4.2.b	Teisė į vardą ir pilietybę.....	93
4.2.c	Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją.....	94
4.2.d	Teisė į darbą.....	94
4.3	Teisių vaizdavimas pasakose.....	94
4.3.a	Teisė į mokslą – pristatyta per „Kuršiuką“.....	94
4.3.b	Teisė į vardą ir pilietybę – pristatyta per „Pinokį“.....	95
4.3.c	Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją – pristatyta per „Don Kichotą“.....	96

4.3.d	Teisė į minties laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“	97
4.3.e	Teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“	98
4.4	Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teisėmis	100
4.4.a	Teisė į išsilavinimą	100
4.4.b	Teisė į vardą ir pilietybę	101
4.4.c	Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją	101
4.4.d	Teisė į minties laisvę	102
4.4.e	Teisė dirbti	102
5	RUMUNŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ	104
5.1	Įvadas	104
5.2	Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis	104
5.2.a	Teisė į šeimą	104
5.2.b	Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę	104
5.2.c	Teisė kreiptis į teismą	105
5.2.d	Lygybė tarp vyrų ir moterų	105
5.2.e	Moterys turi teisę dirbti	105
5.2.f	Teisė į gyvenimą	105
5.2.g	Teisė į išsilavinimą	106
5.3	Teisių vaizdavimas pasakose	106
5.3.a	Teisė į šeimą – pristatoma per „Išmintingą vaiką“	106
5.3.b	Teisė kreiptis į teismą – pristatyta per „Išmintingą vaiką“	106
5.3.c	Teisė kreiptis į teismą – pristatyta per „Išmintingą vaiką“	107
5.3.d	Lygybė tarp vyrų ir moterų – pristatoma per „Ileaną Samzianą“	108
5.3.e	Moterų teisė į darbą – pristatoma per „Ileaną Samzianą“	108
5.3.f	Teisė į gyvenimą – pristatyta per „Pinokį“	108
5.3.g	Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“	109
5.4	Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise	110
5.4.a	Teisė į šeimą	110
5.4.b	Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę	110
5.4.c	Teisė kreiptis į teismą	111
5.5	Lygybė tarp vyrų ir moterų	111
5.6	Moterys turi teisę dirbti	111
5.6.a	Teisė į gyvybę	112
5.6.b	Teisė į išsilavinimą	112
6	LENKŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ	113
6.1	Įvadas	113

6.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis.....	113
6.2.a Teisė į išsilavinimą.....	113
6.2.b Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą.....	114
6.2.c Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą.....	114
6.2.d Gyvūnų teisės.....	115
6.2.e Teisė į saviraiškos laisvę.....	116
6.2.f Teisė dirbti.....	117
6.2.g Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros.....	117
6.2.h Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus.....	118
6.2.i Teisė į apsaugą ir pagalbą.....	119
6.3 Teisių vaizdavimas pasakose.....	120
6.3.a Teisė į išsilavinimą – pristatoma per „Pinokj“.....	120
6.3.b Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą – pristatyta per „Pinokj“.....	120
6.3.c Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą – pristatyta per „Pinokj“.....	121
6.3.d Gyvūnų teisės – pristatytos per „Pinokj“.....	122
6.3.e Teisė į saviraiškos laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“.....	122
6.3.f Teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“.....	123
6.3.g Teisė į išsilavinimą – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“.....	124
6.3.h Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“.....	125
6.3.i Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo; teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus; teisė turėti namus – pristatoma per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“.....	125
6.3.j Teisė į apsaugą ir pagalbą – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“.....	126
6.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teisėmis.....	128
6.4.a Teisė į išsilavinimą.....	128
6.4.b Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą.....	128
6.4.c Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą.....	128
6.4.d Gyvūnų teisės.....	128
6.4.e Teisė į saviraiškos laisvę.....	129
6.4.f Teisė dirbti.....	129
6.4.g Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros.....	129
6.4.h Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus ir turėti būstą.....	129
6.4.i Teisė į apsaugą ir pagalbą.....	130

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ĮVADAS

„Erasmus+“ KA204 projektas „TEISĖS“ (2019-1-IT02-KA204-063346) skatina aktyvų pagyvenusių žmonių pilietiškumą, sukuriant tiltą tarp jų ir 8–12 metų vaikų. Šis kartų ryšys grindžiamas sąmoningumo didinimu visuomenėje apie teises, jų svarbą ir apie žmonių auką, kad šios teisės būtų užtikrintos kiekvienam. Vyresnio amžiaus žmonės buvo didžiulių praėjusio šimtmečio istorijoje įvykusių pokyčių liudininkai – nuo teisių praradimo iki teisingesnės visuomenės kūrimo. Štai kodėl jie ypač tinka jaunesnėms kartoms perduoti moralines ir pilietines vertybes, kurios yra teisių pripažinimo pagrindas, kartu su pasakojimais apie herojus, kovojusiais už geresnę ateitį.

Projektas „TEISĖS“ prasidėjo nuo poreikio įgalinti vyresnio amžiaus žmones ir gražinti jiems svarbų socialinį bendruomenės atminties saugotojų vaidmenį, siekiant ilgalaikio poveikio vaikų suvokimui apie visuomenę, kad vaikai taptų aktyviais piliečiais. Šiuo projektu taip pat siekiama atsverti mūsų visuomenės, kuri linkusi žaloti ir izoliuoti žmones, kaitos pagreitį ir išpėti jaunąją kartą apie pavojus, kylančius neužtikrinant pagarbos teisėms.

Teisių temą nagrinėti su vaikais nelengva, todėl projekte „TEISĖS“ dalyvaujantys senjorai naudojami kai kuriomis pasakomis, pasakojamomis per lėlių teatrą lagamine, kad sudomintų vaikus, įtrauktų į diskusijas ir apmąstymus apie teises.

Senjorai, padedami ir vadovaujami projekto partnerių, atpažins ir analizuos žmogaus teises, sukurs savo pasakų, kuriose pristatomos tos pačios teisės, versijas, suvaidins lėlių teatro pjeses vaikų auditorijoms ir pradės su jais dialogus apie teises, praturtintus pasakojimais apie jų pačių patirtį ir prisiminimus. Be to, pagyvenę žmonės mokysis sukonstruoti savo lėlių teatrą lagamine, kurti lėles, vaidinti spektaklį ir vesti edukacinį dialogą su vaikais.

Leidinyje „Pasakų apie teises tyrimų ir analizės vadovas“ pateikiamas pasakų ir teisių, kurias partneriai ir dalyvaujantys pagyvenę žmonės įgyvendino pirmoje projekto dalyje, analizės procesas. Analizės procesas prasidėjo nustatant teises, kurias norėjo pateikti senjorai, ir pasirenkant su tomis teisėmis susijusias įvairias pasakas.

Šios medžiagos tikslas – apžvelgti, kaip galima supažindinti su teisėmis naudojant pasakas ir lėlių teatrą lagamine. Visa medžiaga suskirstyta į 6 skyrius (po vieną kiekvienam projekto partneriui). Kiekviename skyriuje teisės pirmiausia pateikiamos per atitinkamus su jomis susijusius nacionalinės (ar vietinės) istorijos epizodus, tada pristatomos pasakos scenos, kuriose išskyla pasirinkta teisė, ir galiausiai pateikiamas teisės aktų nuorodų į teises sąrašas (nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje).

Šią medžiagą gali naudoti tiek pagyvenę žmonės, tiek mokyklose rengiant pasakų apie teises lagamine reprezentaciją.

Atsižvelgdami į savo nacionalinę kultūrą, istoriją ir konkrečius poreikius, partneriai pasirinko dvi visiems bendras pasakas („Pinokį“ ir „Don Kichotą“) ir jas išanalizavo. Partneriai iš savo tautinių tradicinių pasakų pasirinko trečią pasaką:

- „Dieviškoji komedija“ (Italija)
- „Kelias“ (Ispanija)
- „Kuršiukas“ (Lietuva)
- „Jacinta nuovokioji“ (Portugalija)
- „Išmintingas vaikas“, „Ileana Samzina“ (Rumunija)
- „Apie nykštukus ir našlaitę Mariją“ (Lenkija)

Pasakos buvo naudojamos šioms teisėms pristatyti ir įvertinti:

- Teisė gyventi
- Teisė į (nemokamą) mokslą
- Teisė turėti šeimą
- Teisė turėti vardą (ir pilietybę)
- Teisė į maitinimą
- Teisė į sveikatą
- Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę; apsauga nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) smurto
- Teisė išlaikyti savo kultūrą, kalbą ir religiją
- Teisė į laisvę
- Nuomonės, saviraiškos ir minties laisvė
- Lyčių lygybė
- Teisė į teisingą teismą; nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam
- Teisė į prieglobstį ir apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju
- Teisė į saugumą ir gerą administravimą
- Teisė kovoti su neteisybe
- Teisė dirbti
- Teisė į garbę
- Teisė klysti ir teisė gauti atleidimą

1 ITALŲ PASAKŲ APIE TEISĖS ANALIZĖ

1.1 Įvadas

Projekte dalyvavusių italų senjorų nusistatytos teisės buvo pasirinktos siekiant išsaugoti prisiminimą apie istorinius etapus, kai šios teisės nebuvo garantuotos; tai yra teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą, teisė į išsilavinimą, saviraišką ir nuomonės laisvę. Senjorų vykdomų projektinių veiklų tikslas – priminti vaikams kai kuriuos itin svarbius Italijos istorijos epizodus, kuomet buvo įgytos ir apgintos teisės, ir pabrėžti jų svarbą šių dienų piliečių gyvenime.

Visų pirma, pasakodami apie Don Kichotą, pasirinkome prisiminti teisėjų Giovanni Falcone ir Paolo Borsellino auką. Vėjo malūnai naudojami kaip jų kovos su mafija metaforos. Todėl pjesė buvo visiškai perrašyta, kad būtų pritaikyta šiai temai.

„Dieviškoji komedija“ pasirinkta kaip trečioji istorija, siekiant įtraukti vyresnio amžiaus mokinius į diskusijas psichologinėmis ir filosofinėmis klaidų ir atleidimo temomis. Tokį aiškinimą pateikė Franco Nembrini, vienas pagrindinių italų „Dieviškosios komedijos“ mokymo ekspertų. Tuo norėjome pabrėžti, kad žmogaus teisės dažnai taip pat yra susijusios su asmenine patirtimi ir augimu. Ši pjesė taip pat buvo visiškai perrašyta, kad būtų pritaikyta temai.

Teisių sąrašas:

- a) teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“;
- b) teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Pinokį“;
- c) teisė į teisingą teismą – pristatyta per „Pinokį“;
- d) teisė į sveikatą – pristatyta per „Pinokį“;
- e) teisė į laisvę ir saugumą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- f) teisė į gerą administravimą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- g) teisė kovoti su neteisybe – pristatyta per „Don Kichotą“;
- h) teisė klysti – pristatoma per „Dieviškąją komediją“;
- i) teisė į saviraišką ir nuomonės laisvę – pristatoma per „Dieviškąją komediją“;
- j) teisė į atleidimą – pristatoma per „Dieviškąją komediją“.

1.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

1.2.a Teisė į nemokamą mokslą

1. 1859 m. lapkričio 13 d. Vittorio Emanuele II paskelbia Casati įstatymą, kuris yra Italijos mokyklų sistemos gimimo liudijimas. Įstatyme numatyta studijų sistema susidėjo iš aukštojo universitetinio, vidurinio (klasikinio, techninio, normalaus) ir nemokamo pagrindinio išsilavinimo, buvo suskirstyta į du laipsnius – žemesnįjį ir aukštesnįjį, kurių kiekvienas truko dvejus metus.

1877 m. nustatytas privalomas mokymasis ne mažiau kaip trejus metus 6–9 metų vaikams, su sankcijomis tiems, kurie nelankė mokyklos, nurodant, kad ši prievolė tikrai negali būti taikoma tiems, kurie neturi pakankamai finansinių galimybių tai įgyvendinti, serga ar gyvena per toli nuo mokyklos.

2. „Tai buvo eilinis vakaras. Sėdėjome prie stalo. Aš, tėtis ir seneliai. Juokavau kaip visada. Bet supratau, kad į mane nerimastingai žiūri trys poros akių. (...) Tą akimirką mano tėvas prabilo: „Liliana, žinai, nebegali eiti į mokyklą...“. „Nebegaliu?“ – paklausiau aš, ieškodama priežasties pasimetusi žvilgsniu. Jis tai suprato. „Nes mums, žydams, yra nauji įstatymai. Jūs, kaip ir visi žydų vaikai, buvote pašalinti iš mokyklos.“ Pašalinti. Man ką tik suėjo aštuoneri, buvo rugsėjis, o mokykla prasidėjo spalio 12 d.

Taip Liliana Segre prisimena dieną, kai sužinojo, kad žydų tikėjimo piliečiai dėl rasinių įstatymų (kurių turinys pirmą kartą paskelbtas Trieste 1938 m. rugsėjo 18 d.) įsigaliojimo nebuvo prieš įstatymą lygūs kitiems. Iš jų buvo atimtos kai kurios pagrindinės teisės: teisė mokytis ar lankyti mokyklas ir universitetus, teisė tuoktis su ne žydų piliečiais, teisė turėti svarbias įmones krašto apsaugai ar net tiesiog turėti tam tikrą dydį viršijančias įmones, žemę ir pastatus, teikti paslaugas viešosioms, civilinėms ir karinėms administracijoms, registruotis įvairiuose profesiniuose registruose.

1.2.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą

Teisė į pagarbą kultūriniam identitetui reiškia, kad kiekvienas, vienas arba kartu su kitais, galės laisvai pasirinkti savo kultūrinį tapatumą pagal įvairius aspektus: kalba, religija, meno paveldas, tradicijos ir kt.

Kiekvienas turi teisę laisvai išpažinti religinį tikėjimą bet kokia individualia ar susijusia forma, jį propaguoti ir vykdyti jo kultą privačiai ar viešai, jei tai nėra dorovei prieštaraujantys ritualai.

Fašizmo laikais Pietų Tirolyje vokiškai kalbanti mažuma, norėdama užtikrinti vaikams išsilavinimą gimtąja kalba, slapta organizavo vadinamąsias „katakombų mokyklas“.

Nuo 1919 m. Pietų Tirolis buvo okupuotas Italijos. Italizacijos procesas užkariautuose kraštuose pagal 1923 m. Gentilio įstatymą numatė, kad visose karalystės mokyklose nuo 1925–1926 mokslo metų turėjo būti kalbama tik itališkai. Todėl Pietų Tirolio mokytojai buvo atleisti, o juos pakeitė italai mokytojai, kurie dažnai nemokėjo nė žodžio vokiškai.

Baigę pamokas Italijos valstybinėje mokykloje, berniukai ir mergaitės slapčia, po vieną, kad nekiltų įtarimų, persikeldavo į rūsius, palėpes, privačius namus ar net į klebonijas, slapta paverstas klasėmis, mokytis Gėtės kalbos.

Judėjimo varomoji jėga buvo kunigas Michaelas Gamperis: „Turime mėgdžioti pirmuosius krikščionis. Kai jie nebebuvo saugūs, laikydami mišias viešose šventyklose, susidūrę su persekiojimais pasitraukė į savo namus. Ten jie kartu meldėsi ir aukojo. Kai persekiotojai atvyko ir ten, jie „pabėgo“ pas mirusiuosius ir prisiglaudė požeminiuose kapuose, katakombose.“

Vokiečių kalbos mokymas Pietų Tirolio mokyklose atnaujintas pasibaigus Antrajam pasauliniam karui.

1.2.c Teisė į teisingą teismą

1929 m. Sandro Pertini, privertęs Filippo Turati kartu su broliais Rosselliais pabėgti iš namų arešto, iš Prancūzijos grįžta į Italiją su Šveicarijos pasu netikru Luigi Roncaglia vardu, jis gyvena Belinzonoje, Tičino kantone. Italijos policija žino apie jo grįžimą, seka jį ir balandžio 14 d. jis suimamas Pizoje, kur tyrimo pretekstu nuvežamas į policijos nuovadą.

Lapkričio 30 d. kaltinamasis Sandro Pertini atvežamas į Romą, Ypatingojo valstybės gynimo teismo būstinę, kad būtų apklaustas. Teisėjams jis atsako: „Visiškai prisipažįstu man inkriminuotus nusikaltimus, už kuriuos prisiimu visą atsakomybę. Aš atsisakau atsakyti į kitus klausimus.“ Jam skirta

dešimties metų ir devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, amžinas diskvalifikavimas iš valstybės pareigų, trejų metų specialioji priežiūra ir teismo išlaidų atlyginimas.

Ankstesniais metais, 1928 m. gegužės 28 d., pirmadienį, prasidėjo komunistų partijos vadų teismas. Kaltinamiesiems buvo 22 metai, tarp jų buvo keli pavaduotojai: sekretorius Antonio Gramsci, advokatas Umberto Terracini, mokytoja Camilla Ravera, geležinkelio darbuotojas Mauro Scoccimarro ir litografas Giovanni Roveda. Visi suimti ir pasodinti į kalėjimą 1926 m. rudenį. Teismo laukimas buvo ypač ilgas, nes Milano armijos korpuso kariniai magistratai gavo fašizmo įsakymus paversti politinę veiklą, kuri tuo metu buvo teisėta, nusikaltimais. Pats Mussolini paprašė tyrėjų pabrėžti kaltinamųjų pavojų šalies saugumui, o teisėjai įvykdė Dučės valią. Teisėjų kolegiją Mussolinio įsakymu sudarė fašistinės milicijos nariai, kurie nebuvo teisininkai. Prokuroras Isgrò per savo kaltinimą, kalbėdamas apie Antonio Gramsci, nedvejodamas pasakė: „Dvidešimt metų turime neleisti šioms smegenims funkcionuoti.“ Tiesą sakant, gana abejotino tyrimo pabaigoje buvo skirta dvidešimties metų keturių mėnesių ir penkių dienų laisvės atėmimo bausmė.

Ypatingasis valstybės gynimo teismas iš esmės buvo politinis teismas, tiksliau – politikai tarnaujantis teismas.

Įkurtas 1926 m. ir veikęs iki 1943 m., jis turėjo jurisdikciją nusikaltimams, kuriais siekiama apsaugoti fašistinį režimą. Tarp galimų nusikaltimų buvo visų formų sąmokslas, pavyzdžiui, asociacijų, partijų organizavimas ir idėjų, laikomų „ardomosiomis“, skleidimas net spaudoje (taip pat buvo teismų prieš tuos, kurie savo kasdieniame gyvenime pasisakė prieš Dučę). Akivaizdu, kad į jį patekdavo ir pasikėsinimo į valstybės asmenybes nusikaltimai.

Įstatymas numatė, kad už politinių ar karinių paslapčių atskleidimą, piliečių kurstymą sukilti prieš valstybę ir kitus nusikaltimus, už kuriuos žmonės teisia šis teismas, baudžiami mirties bausme, o ne laisvės atėmimu.

Ypatingasis teismas buvo vienintelis visoje karalystėje, įsikūręs Teisingumo rūmuose Romoje ir rengęs specialius posėdžius IV auloje.

Valstybiniam kaltinimui atstovavo iš kariuomenės, karinio jūrų laivyno, oro pajėgų ar milicijos pareigūnų išrinktas prokuroras, skiriamas karo ministro dekretu.

Kalbant apie taikytą procedūrą, visada buvo siunčiamas arešto orderis, o laikinai paleisti nebuvo galima. Žinias apie nusikaltimą daugiausia gaudavo iš OVRA, t. y. politinės policijos, ją režimas naudojo stebėti tuos, kurie buvo laikomi „pavojingais“ ir „ardomaisiais“.

Itin supaprastinta procedūra apėmė parengiamąjį etapą ir galbūt teismo procesą.

Kaltinamasis galėjo bandyti gintis tik pasibaigus tyrimui. Bet kokia gynyba? Jei gynyba buvo „leidžiama“ (žodis, kurio nereikia paaiškinti), tai tik popierius buvo priemonė, kuria galėjo pasinaudoti kaltinamasis.

Visų pirma, gynėjas turėjo būti parenkamas iš Ypatingojo teismo būstinėje aktyviai tarnaujančių pareigūnų arba iš tinkamai priimtų į šią profesiją advokatų, kurie prokuroro prašymu galėjo būti pašalinti be diskusijų. Prezidentas taip pat galėjo uždrausti gynėjui susipažinti su paimtais dokumentais ar daiktais. Pasitaikė konkrečių (ir dažnų) atvejų, kai kaltinamasis ir jo gynėjas niekada negalėjo peržiūrėti visų dokumentų.

Taip pat reikia pasakyti, kad teisme, kuris iš tikrųjų tęsėsi itin trumpai, laikytasi principo, kad atstumas tarp gynėjų suolo ir narvo su kaltinamaisiais buvo labai mažas. Todėl iš kaltinamųjų buvo reikalaujama niekada, niekada neabejoti režimo darbu ir teismo sąžiningumu. Praktikoje teko apsiriboti malonės prašymu klientui.

Kaip jau minėta, teismo etapas buvo labai trumpas ir greitas ir atrodė kaip grynas formalumas. Jį sudarė kaltinamojo akto perskaitymas, tada apklausti liudytojai (kaltinimo) ir pats kaltinamasis.

Visada buvo kalbama, kad Dučė pats prieš posėdį nustatydamas svarbiausių teismų nuosprendžius, sprendimą pranešdamas prezidentui.

Galiausiai Ypatingojo teismo paskelbti nuosprendžiai negalėjo būti ginčijami jokiais būdais – tiek paprastais, tiek ypatingaisiais.

1.2.d Teisė į sveikatą

1. Pirmasis istorijoje kraujo perpylimas datuojamas 1492 m., atsižvelgiant į pagrindinio veikėjo, popiežiaus Inocento VIII, svarbą. Sunkiai susirgęs popiežius gavo kraujo iš trijų specialiai atrinktų dešimtmečių. Procesas buvo nesėkmingas ir popiežius mirė, kaip ir trys vaikai. Tačiau dar nebuvo galima kalbėti apie perpylimą, suprantamą dabartine šio termino prasme, nes kraujas tikriausiai nebuvo perpiltas į veną. Tai nenuostabu, nes tuo metu žinios apie kraujotaką buvo ribotos. Kraujotaką 1600 m. atrado Williamas Harvey.

2. 1966 m. balandžio 30 d. prof. Paride Stefanini vadovaujama komanda 17 metų mergaitei persodina inkstą, paimtą iš moters iš Abruco: tai pirmoji organo transplantacija, atlikta Italijoje. Naktį iš 1985 m. lapkričio 13 d. į 14 d. sustojo širdis, laikas tarp dviejų dūžių pailgėjo nuo kelių akimirų iki valandos, o tada grįžo plakti kito žmogaus krūtinėje. Kas žino, ar Vincenzo Maria Gallucci, širdies chirurgas ir universiteto profesorius, galvojo apie tai trečią valandą nakties, kai pilkas mersedesas, kuriame jis buvo, lėkė Mestre žiediniu keliu. Ant kelių stovėjo šaldiklis su Francesco Busnello, aštuoniolikmečio jaunuolio iš Trevizo, ką tik žuvusio autoavarijoje, širdimi. Jie atkeliavo iš Trevizo ligoninės, kur buvo atlikta eksplantacija, o Paduvos universiteto širdies chirurgijos departamente jau atvira krūtinės ląsta jų laukė Ilario Lazzari iš Vigonovo, kenčiantis nuo sunkios išsiplėtusios širdies ligos formos.

Tą naktį pirmą kartą Italijoje Vincenzo Gallucci atliko širdies persodinimą, ir tai atnešė jam šlovę. Kitą dieną, šeštą rytą, už operacinės durų jo laukė visa Italija. Jis sugrąžino gyvenimą ir viltį žmogui ir daugeliui kitų sergančių žmonių, kurie nuo tada nebebus priversti keliauti į užsienį, į vadinamąją „vilties kelionę“.

3. 1976 m. liepos 10 d., šeštadienį, 12.37 val. Medoje esančios Ičmesos gamyklos B skyriuje, kur distiliuojamas trichlorfenolis, reaktoriaus temperatūra smarkiai šokteli virš saugios 175 laipsnių Celsijaus ribos. Apsauginis vožtuvas pradeda veikti ir maždaug pusvalandžiui išleidžia „baltą debesį“, jame yra apie du kilogramai dioksino, itin toksiškos medžiagos, kurią vėjas stumia link netoliese esančio Seveso miesto. Tik po kelių dienų bendrovė pripažino, kad gamykloje įvyko gedimas dėl nuo tada išgarsėjusios medžiagos – dioksino nuotėkio.

Signalizacija iškart suveikė, tačiau nelaimė buvo beprecedentė, niekas nežinojo, ką daryti. Tik liepos 19 d., Milano provincijos chemijos laboratorijoje atlikus analizę, bendrovė pripažino avariją. 1976 m. rugpjūčio 24 d. evakuoti labiausiai užterštos vietovės gyventojai.

Iš viso apie 700 žmonių paliko savo namus ir buvo apgyvendinti dviejuose provincijos viešbučiuose; namo jiems pavyko grįžti tik 1977 m. gruodį.

Pasėliai ir naminiai paukščiai buvo sunaikinti. Po metų patvirtinta daugiau nei 200 sunkių dermatito atvejų.

Apie Seveso katastrofą kalbėjo žurnalistai, dainininkai ir mokslininkai: 2017 m. Vittorio Carreri, kuris buvo regioninio ekstremalių sveikatos situacijų valdymo skyriaus vadovas tragiško įvykio paveiktose vietovėse, išleido knygą „La fabbrica sporca“ (t. y. nešvari gamykla), red. Sometti.

Italijos parlamentas žengė keliu, leisiančiu į Konstitucinę chartiją, kuria remiasi Italijos Respublika, įtraukti tokią nuostatą: „Respublika saugo aplinką ir ekosistemą, saugo biologinę įvairovę ir gyvūnus, skatina tvarų vystymąsi taip pat ateities kartų labui“. Šios nuostatos svarbą pabrėžė prie Aplinkos ministerijos sudaryta Onidos komisija.

1.2.e Teisės į laisvę ir saugumą, į gerą administravimą, į kovą su neteisyste

Trumpa istorija apie Giovanni Falcone ir Paolo Borsellino

Giovanni Falcone buvo Italijos teisėjas, dalyvavęs kovoje su mafija Palerme. Jo įsipareigojimas atkurti teisėtumą Sicilijoje, palaikomas jo draugo ir kolegos Paolo Borsellino, prasidėjo 1980 m. ir tęsėsi iki tragiškos mirties.

Tais metais Sicilijoje apie mafiją nebuvo atvirai kalbama, dažnai neigiamas organizuoto nusikalstamumo egzistavimas. Žmonės nekalbėjo apie nusikaltimus, kuriuos patyrė, bijodami pasekmių, o teismai negalėjo suprasti tikrojo mafijos buvimo visuomenėje.

Interesų susipynimas tarp tam tikrų įmonių ir nusikalstamo pasaulio buvo labai dažnas. Giovanni Falcone sugebėjo atskleisti šiuos ryšius tirdamas pinigų judėjimą net iki Amerikos tarp įmonių ir asmenų („sekite pinigus“), ir daug žmonių buvo nuteisti.

Dalis žmonių bijojo mesti iššūkį mafijai, jie turėjo daug interesų, kad situacija nepasikeistų. Falcone ir Borsellino darbą įvertino ne visi, o jiems kartais trukdė ir kiti teisėjai, nesupratę jų darbo svarbos.

1992 m. gegužės 23 d. netoli Sicilijos miestelio Capaci penki šimtai kilogramų trotilo susprogdino automobilį, kuriame buvo teisėjas Giovanni Falcone, jo žmona Francesca Morvillo ir trys vyrai iš palydos tarnybos Antonio Montinaro, Rocco Di Cillo ir Vito Schifani.

1992 m. liepos 19 d. per automobilio sproginimą Via D'Amelio gatvėje žuvo teisėjas Paolo Borsellino ir jo palyda: Agostino Catalano, Vincenzo Li Muli, Walter Cosina, Claudio Traina ir Emanuela Loi, pirmoji žuvusi moteris policininkė mafijos išpuolio metu.

Šios dvi žmogžudystės pakeitė visuomenės nuomonę visoje Italijoje ir ypač Sicilijoje. Mafijos bosai manė, kad gali sustabdyti tyrimus, teismus ir pasmerkimus bei atgauti visuomenės kontrolę, tačiau Falcone ir Borsellino nužudymas sukėlė judėjimą už teisėtumą, kuriame dalyvavo daug studentų. Jaunimas organizavo taikias demonstracijas ir eitynes su užrašais „Jūs jų nenužudėte, jų idėjos vaikšto mūsų kojomis“ transparantuose.

Nuo 1996 m. mafijos aukoms atminti minima Atminimo ir pasiaukojimo diena.

1.2.f Teisė klysti

Ar jums gali būti atleista net tada, kai darote siaubingus nusikaltimus? Ar gali būti atleista, kai veiksmai prieštarauja pilietiniam gyvenimui ir pakeičia pačią pilietinės visuomenės sampratą? Taip, su viena sąlyga: bendradarbiauti su valstybe. Valstybė siūlo apsaugą tiems, kurie nusprendžia palengvinti kovą su nusikalstamomis organizacijomis. Italijoje jų yra keturios: „Camorra“, „Ndrangheta“, „Sacra Corona Unita“ ir „Mafia“. Pastaroji yra viena galingiausių ir turi ilgą nusikaltimų, įskaitant žmogžudysčių net

iki tikrų žudynių, istoriją. Ji galėjo ir toliau stiprėti, jei ne kažkoks žmogus, kuris jautė sąžinės našta dėl to, ką jie buvo priversti daryti.

Šie žmonės vadinami „atgailaujančiais“ arba teisingumo bendradarbiais. Pirmasis apibrėžimas leidžia suprasti, kas sukasi tų, kurie tarnavo nusikalstamoms organizacijoms, mintyse. Atgaila. Antrasis apibrėžimas daro jų veiksmus dar drąsesniais: bendradarbiavimas su teisingumu. Pirmasis teisingumo bendradarbis buvo Leonardo Vitale. Vitale gimė 1941 m. Palerme, šeimoje, jau turėjusioje mafijos mentalitetą, ir, vos sulaukęs aštuoniolikos, buvo susijęs su vietiniu klanu, kuris jam skyrė pirmąjį išbandymą: nužudyti varžovą. Patyrus tokias traumas, Leonardo Vitale pradėjo reikštis tikras psichologinio lygmens disbalansas. Jis nebegalėjo atlaikyti sąžinės kančių dėl visko, ką padarė. Dėl šios priežasties jis nusprendė atskleisti didžiulį kiekį informacijos ir pradėjo bendradarbiauti su teisingumu.

Taigi magistratai įgijo svarbių elementų, kurie pirmą kartą tapo žinomi ne tik žmonėms, bet ir visai mafijos organizacijai. Mūsų brangiausias teisėjas Giovanni Falcone pagerbė šio berniuko, kuris buvo žiauriai nužudytas vieną sekmadienio rytą, kai po mišių išėjo iš bažnyčios, drąsą. Nepaisant tragiškos Leonardo lemties, kiti vyrai taip pat nusprendė palikti mafiją, kad padėtų teisingumui, o valstybė suteikė jiems teisę į atleidimą net ir dėl labai rimtų klaidų. Atgailaujantiems tapus problemas keliančiais žmonėmis nusikalstamoms organizacijoms, reikia apsaugos, o valstybė tai garantuoja per Centrinės apsaugos tarnybą – struktūrą, kurią sudaro karabinieriai, valstybės policija ir finansų policija. Ši „ypatinga organizacija“ ne tik rūpinasi jų apsauga, bet ir bando šiuos žmones vėl integruoti į socialinį ir darbo kontekstą.

1.2.g *Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvė*

1. 1952 m. spalio mėn. Trappeto mieste, Sicilijoje, iš bado mirė naujagimis. Istorija galėjo būti perskaityta tiesiog kaip liūdnas vargo problemos patvirtinimas, tačiau ji įgavo daug platesnę prasmę, kai neseniai atvykęs jaunas Danilo Dolci pradėjo bado streiką, kad viešai išreikštų savo pasipiktinimą ir poreikį sukilti. Kaip jis vėliau paaiškina, jo iniciatyva nebuvo pagrįsta teorinėmis prielaidomis, tai greičiau instinktyvi, žmogiška reakcija nepriimtinos realybės akivaizdoje: „Tada pradėjau pasninkauti. Tikslių samprotavimų nebuvo, Gandžio nebuvau skaitęs, tiesiog žinojau, kad negaliu susitaikyti su tuo, jog šalis neturi kanalizacijos, kelių. Iš tiesų kanalizacija buvo pačios gatvės. Norėjau instinktyviai parodyti savo solidarumą. Aš turėjau miglotą intenciją [...], kad viskas gali pasikeisti šioje srityje“ (Interviu, Tarozzi, 1995).

Jo nuojauta, kad „viskas gali pasikeisti“, slėpė nuolatinį ryžtą jo gyvenime įsikišti į tikrovę. Po pirmųjų mėnesių Trappeto jis įsipareigojo įgyvendinti bendruomeninį ir edukacinį projektą „Borgo di Dio“. Tai humanitarinio-religinio įkvėpimo forma, sukurta norint priglausti vaikus, paliktus likimo valiai su miglota, galimai nelaiminga ateitimi.

Dolci nesmurtas buvo esminė vertybė; nesmurto praktika jam reiškė atsiverti pasauliui ir kovoti už jo kaitą priemonėmis, kurios užkirto kelią smurto pasikartojimui. Atsisakymas žudyti, pabėgimo nuo ideologinių susivienijimų ir išankstinių nusistatymų svarba, tikėjimas galimybe sulaužyti konsoliduotas dominavimo ir piktnaudžiavimo formas buvo pagrindiniai principai, kuriais itin nuosekliai vadovavosi jo gyvenimas ir daugybė jo iniciatyvų. Pasninkas – nuo 1952 m. spalio mėn. jam tapo originalia ir veiksminga praktika šeštojo dešimtmečio politiniame horizonte, ypač pasižymėjusia streikais ir gatvių protestais, taip pat policijos vykdomomis represijomis, kurios pernelyg dažnai virsdavo demonstrantų žudynėmis.

Didėjantis dėmesys įvairioms komunikacijos galimybėms paskatino jį netyčia tapti demokratinio įprastų informavimo priemonių, tokių kaip radijas, naudojimo pradininku. 1970 m. pavasarį įkūrus Libera Partinico radiją, siekiant pasmerkti sąlygas, kuriomis tebegyveno prieš dvejus metus įvykusio Belice žemės drebėjimo gyventojai, ši informavimo priemonė pradėta naudoti kaip iš apačios į viršų nukreipta daugiakryptė komunikacijos priemonė.

2. 2010 m. balandžio 17 d. Roberto Saviano pateikia tokį atsakymą laiške „Premjeras nori mane nutildyti, bet aš niekada netylėsiu apie klanus“, kurį paskelbė laikraštis „La Repubblica“, adresuotame ministrui pirmininkui Silvijui Berlusconiui, kuris 2010 m. spaudos konferencijoje dieną prieš tai apkaltino jį teikiant „reklaminę paramą gaujoms“ (tiksliau: „Italų mafija būtų šeštoji pasaulyje, tačiau ji geriausiai žinoma dėl televizijos seriale „Aštuonkojis“ [...] literatūros, „Gomora“ ir visa kita“):

„Prezidente Silvijau Berlusconi, rašau jums po to, kai buvau apkaltintas jūsų surengtoje spaudos konferencijoje „Palazzo Chigi“ – iš tikrųjų mano knyga buvo apkaltinta – atsakingu už „reklaminę paramą gaujoms“. Tai nėra nauji kaltinimai. Jie man skiriami metai iš metų: pagalvokite, ką reiškia jūsų žodžiai. Kiek žurnalistų, socialinių darbuotojų, kiek teisininkų, teisėjų, magistratų, kiek kalbėtojų, režisierių, bet ir kiek piliečių, kurie daugelį metų tam tikrose Italijos vietose rado jėgų pasakoti, atskleisti save, prieštarauti; pagalvokite apie tuos, kurie rizikavo ir vis dar rizikuoja, tačiau jie kaltinami esą nusikalstamų organizacijų rėmėjai vien todėl, kad nori apie jas kalbėti. Nes geriau nesakyti. Tyla geresnė. Matyti, bet nekalbėti. Leisti policijai, teismui elgtis taip, lyg mafija būtų jų reikalas. Jų verslas. O mafija tiksliai nori, kad jų verslas būtų jų reikalas. „Cosa Nostra“ yra pozicija dar prieš tai, kai ji tampa organizacijos pavadinimu.

Tikiu, kad tik tiesa gali suteikti šaliai orumo.

Ar mafijos jėgą lemia tie, kurie pasakoja apie nusikaltimą, ar tie, kurie daro nusikaltimą?

„Ndrangheta“, „Camorra“, „Cosa Nostra“ vaidmenį lemia jos apyvarta – šimtas milijardų eurų per metus pelno – apyvarta, kuri gerokai lenkia stipriausias Italijos įmones. Ar taip negalima pasakyti? Jūs pats pateikėte skaičių, kuriame kalbama apie dešimties milijardų eurų vertės pagrobimą iš mafijos. Ar tai reiškia, kad rašytojai išgalvoja? Kad jie perdeda? Ar jie daro nusikaltimą savo žodžiais? [...]

Klanams, apie kuriuos buvo kalbama pastaraisiais metais, šie žodžiai visada buvo įžeidimas, nes jie leido visiems sužinoti apie informaciją ir elgesį, kurio jie nenorėjo atskleisti. Kai žodis paverčia pilietiškumą visuotiniu, tai jau ne tik profesionalų ir nusikaltimų reporterių rūpestis. Primenu jums Paolo Borsellino žodžius, skirtus Giovanni Falcone atminimui, ištartus prieš pat jo paties nužudymą: „Kova su mafija yra pirmoji problema, kurią reikia išspręsti... tai turi būti ne tik atskiras represijų darbas, bet kultūrinis ir moralinis judėjimas, įtraukiantis visus, o ypač jaunąją kartą, skatinantis iš karto pajusti gaivų laisvės kvapą, kuris verčia žmones atmesti moralinio kompromiso dvoką, abejingumą ir bendrininkavimą.“

1.2.h Teisė į atleidimą

Buvo antradienis, 1947 m. kovo 4 d. Italija ruošėsi įvykdyti paskutinę egzekuciją savo istorijoje. Po kiek daugiau nei mėnesio Steigiamasis Seimas patvirtino Konstitucinės chartijos 27 straipsnį. Italijoje mirties bausmė buvo panaikinta. 1948 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujasis įstatymas tuo tarpu sustabdė visų mirties bausmių, skirtų ir 1947 m., vykdymą. Išskyrus tris siciliečius Francesco La Barbera, Giovanni Puleo ir Giovanni D'Ignoti, kurie buvo atsakingi už Villarbasse žudynes. Pernelyg negailestingas nusikaltimas, už kurį net tuometinis Respublikos prezidentas Enrico De Nicola atsisakė

atleisti. Italija vis dar buvo per daug sukręsta. Trys žudikai buvo atvedinti priešais 36 policijos pareigūnų būrį Basse di Stura šaudykloje, netoli Turino. Tą tolimą kovo 4 d., 7.41 val., trys nuteistieji buvo sušaudyti. Paskutiniai mūsų šalyje, nuteisti mirties bausme.

1.3 Teisių vaizdavimas pasakose

1.3.a Teisė į nemokamą mokslą – pristatyta per „Pinokį“

Scena – Džapetas atkuria apdegusias Pinokio pėdas

Kai tik lėlė suprato, kad turi naujas pėdas, ji su dideliu pasitenkinimu nušoko nuo stalo, ant kurio gulėjo, ir ėmė vartytis tūkstančius kartų, tarsi būtų išprotėjusi.

Pinokis: Ačiū, mano mielas tėti... Dėkodamas už tai, ką dėl manęs padarei, žinai, ką aš tau pasakysiu? Aš noriu tuoj pat į mokyklą!

Džapetas: Oi! Tai gerai. Geras sūnus.

Pinokis: Bet, kad eičiau į mokyklą, man reikia gražių drabužių.

Džapetas: Brangus Pinoki, aš vargšas, neturiu nė cento kišenėje, viskas, ką galiu padaryti, yra šie popieriniai drabužiai, pora batų iš žievės ir džiūvėsėlių kepurėlė.

Pinokis: Bet jie gražūs, tėve... Aš atrodau kaip džentelmenas!

Džapetas: Tikrai? Nes, turėk omenyje, džentelmenu daro ne gražūs, bet švarūs drabužiai.

Pinokis: Beje, man vis dar kažko trūksta, kad galėčiau eiti į mokyklą...

Džapetas: Ir tai yra?

Pinokis: Man trūksta knygos.

Džapetas: Tu teigus: bet kur man ją gauti?

Pinokis: Tai labai paprasta: nueik pas knygininką ir nupirk.

Džapetas: O kaip su pinigais?

Pinokis: Neturiu.

Džapetas: Aš irgi... Aš tuo pasirūpinsiu, kantrybės!

Pinokis: Kur tu eini, tėti?

Džapetas: Palauk manęs, aš tuoj grįšiu...

Pinokis: Tėtis mane paliko ... kur jis eina? Tokiu blogu oru lauke sušalsiu. Paklauskite, kaip lyja...

Džapetas: Štai ir aš, Pinoki, dabar gali eiti į mokyklą kaip visi vaikai, žiūrėk, štai knyga...

Pinokis: Bet... O kur tavo švarkas, tėti?

Džapetas: Pardaviau.

Pinokis: Kodėl pardavei?

Džapetas: Nes buvo karšta.

1.3.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Pinokį“

Scena: Pinokis Mangiafuoco lėlių teatre

Pinokiui įžengus į lėlių teatrą, įvyko atsitikimas, kuris vos nesukėlė revoliucijos. Scenoje Arlekinas ir Pulcinella žaidė, ginčijosi ir, kaip įprasta, bet kurią akimirką grasino vienas kitą sumušti. Staiga Arlekinas nustojo vaidinti ir atsisuko į žiūrovus.

Arlekinas: Sapnuoju ar pabudau? Ir vis dėlto ten Pinokis!..

Pulcinella: Tai tikrai Pinokis!

Rosaura: Tai jis!

Choras: Tai Pinokis! Tai Pinokis!.. Tai Pinokis! Jis mūsų brolis Pinokis! Tegyvuoja Pinokis!..

Arlekinas: Pinoki, atėik čia pas mane! (*šaukia*) Ateik į savo medinių brolių glėbį!

Publika: Norime komedijos, norime komedijos!

Lėlės, užuot tęsusios spektaklį, padvigubino triukšmą ir šauksmus ir, pasisodinusios Pinokį ant pečių, triumfuodamos nunešė jį rampos šviesoje. Tada išėjo lėlininkas. Jis buvo toks bjaurus žmogus, kad pasidarė baisu vien į jį pažiūrėjus. Netikėtai pasirodžius lėlininkui, visi nutilo: niekas nebetarė nė žodžio. Tos vargšės lėlės, mergaitės ir berniukai, drebėjo kaip lapai.

Mangiafuoco: Kodėl atėjai sujaukti mano teatro?

Smeigtukas: Patikėk manimi, šviesiausiasis, kad kaltas ne aš!..

Mangiafuoco: Užteks! Aš susitvarkysiu šį vakarą.

Virtuvės vidaus scena

Mangiafuoco: Šiąnakt noriu suvalgyti šią gražią avieną... Žiūrėk, bet ugnis vis mažėja. Nebėra malkų ... Arlekinai ir Pulcinella! Atneškit man čia tą lėlę nuo vinies. Man atrodo, kad lėlė pagaminta iš labai sausos medienos, ir aš tikiu, kad, ją įmetus į ugnį, kepsniui bus tinkama liepsna.

Harlas: Bet pone Mangiafuoco... tai prasta mediena, iš jos nebus daug ugnies.

Pulcinella: Tu teisus... be to, jis Pinokis... jis mūsų draugas...

Mangiafuoco: Draugas draugas ... atnešk man tą lėlę arba aš tave įmesiu į ugnį!

Lėlės pakluso ir po kurio laiko grįžo į virtuvę, už rankų nešdamos vargšą Pinokį. Pinokis, kaip ungurys išsirangęs iš vandens, beviltiškai rėkė.

Pinokis: Tėve, išgelbėk mane! Aš nenoriu mirti, ne, aš nenoriu mirti!..

Mangiafuoco bandė priešintis, bet jam pasidarė gaila ir jis garsiai nusičiaudėjo.

Harlas: Geros naujienos, broli! Lėlininkas čiaudėjo, o tai yra ženklas, kad jis tavęs pasigailėjo. Dabar esi saugus.

Mangiafuoco: Nustok verkti! Jūsų skundai kaip akmuo skrandyje ... Jaučiu spazmą, kuris beveik ... Apči! Apči! (*ir dar tris kartus nusičiaudėjo*).

Pinokis: Į sveikata!

Mangiafuoco: Ačiū! Juk ir aš turiu savęs gailėtis, nes, kaip matote, nebeturiu malkų, kad pabaigčiau kepti tą avienos kepsnį. Tiesą sakau, tu man būtum labai patogus! Vietoj tavęs aš sudeginsiu keletą savo trupės lėlių. Oi, policininkai!.. Paimkit tą Arlekiną, gerai suriškit, o paskui meskit, kad sudegtų. Noriu, kad mano aviena būtų gerai iškepta!

Pinokis: Pasigailėk, pone Mangiafuoco!

Mangiafuoco: Čia nėra ponų!

Pinokis: Gailestingumo, pone riteri!

Mangiafuoco: Čia nėra riterių!

Pinokis: Pasigailėk, pone vade!

Mangiafuoco: Čia nėra vadų!

Pinokis: Gailestingumo, Jo Ekscelencija!

Mangiafuoco: Na, ko tu nori iš manęs?

Pinokis: Prašau jūsų malonės vargšui Arlekinui!

Mangiafuoco: Čia nėra malonės. Jei tavęs pasigailėjau, turiu jį sudeginti, nes noriu, kad mano aviena būtų gerai iškepta.

Pinokis: Šiuo atveju aš žinau, kokia mano pareiga. Nagi, ponai žandarai! Nagi, ponai žandarai! Suriškite mane ir meskite ten tarp tų liepsnų. Ne, neteisinga, kad vargšas Arlekinas, tikras mano geras draugas, turi mirti už mane.

(Šie žodžiai privertė aikčioti visas dalyvavusias lėles. Patys policininkai, nors ir buvo mediniai, verkė kaip du ėriukai.) Mangiafuoco čiaudėdamas meiliai ištiesė rankas ir kalbėjo su Pinokiu.

Mangiafuoco: Esi puikus geras berniukas! Ateik čia ir pabučiuok mane.

Arlekinas: Taigi malonė suteikta?

Mangiafuoco: Taip... Malonė suteikta! Kantrybės! Šį vakarą aš pasitenkinsiu pusiau žalios avienos valgymu: bet kitą kartą, vargas, kad ir kas būtų!

(Sulaukusios žinios apie gautą malonę, lėlės pradėjo šokinėti ir šokti. Tada Mangiafuoco pasikvietė Pinokį ir kalbino jį.)

Mangiafuoco: Koks tavo tėvo vardas?

Pinokis: Džapetas.

Mangiafuoco: Kuo jis dirba?

Pinokis: Jis yra vargšas.

Mangiafuoco: Ar jis daug uždirba?

Pinokis: Jis uždirba tiek, kiek reikia, kad kišenėje nebūtų nė cento. Įsivaizduokite, kad, norėdamas nupirkti man knygą, jis turėjo parduoti vienintelį švarką, kurį vilkėjo: švarką, kuris nuo lopymo ir taisymo buvo baisus kaip maras.

Mangiafuoco: O velnias! Štai penkios auksinės monetos. Nedelsdamas eik, nunešk jas jam ir perduok linkėjimus.

Pinokis: Ačiū, pone lėlininke... Tuoj eisiu jų perduoti, apkabinu jus visus. Dabar atsisveikinu ir einu namo pas savo vargšą tėvą. Labai ačiū taip pat ir jums, lėlės, mano draugai!

1.3.c Teisė į teisingą teismą – pristatyta per „Pinokį“

Scena: Pinokis apiplėštas, prašo teisybės

Pinokis supyko. Kaip tai įmanoma?! Jis norėjo padvigubinti, patrigubinti auksines monetas... Iš jo pasišaipė! Apvogtas! Kokie sukčiai tie lapė ir katinas! Taigi jis nuėjo pranešti apie sukčiavimą... Teisme Pinokis papasakojo teisėjui visą istoriją.

Pinokis: Gerbiamas teisėjau... Esu čia tam, kad prašyčiau teisingumo... Mano dovaną pagrobė du neaiškūs asmenys, kurie pasinaudojo mano gerumu ir pasitikėjimu...

Teisėjas: Pateik man faktus... Koks, tu sakei, tavo vardas?

Pinokis: Mano vardas Pinokis, o ponas Džapetas yra mano tėvas. Mane apgavo katinas ir plėšikaujanti lapė, pavogę keturias auksines monetas, kurias pasodinau stebuklų lauke ir laukiau, kol užaugs keturi medžiai, pilni gryno aukso monetų. Kad galėčiau nusipirkti švarką iš savo tėvo, kuris jį pardavė, norėdamas nupirkti man knygą...

Teisėjas: Lėčiau... Po vieną dalyką.. Taigi tu užkasei monetas...

Pinokis: Taip, pone... Ir net palaisčiau jas...

Teisėjas: Vargšas beviltiškas berniukas ir vargšas beviltiškas tėvas su tokiu kvailu sūnumi...

(Teisėjas išklausė Pinokį, tada paskambino varpeliu ir pasirodė du policininkais apsirengę mastifai.)

Teisėjas: Iš to vargšo velniūkščio pagrobė keturias auksines monetas: imkit jį ir tuoj pat įmeskit į kalėjimą.

Pinokis: Bet kaip... Nesąžininga, kad mane apvogė. Aš ne vagis!

Teisėjas: Tai mažiausia, ko nusipelnei už savo kvailumą...

(Policininkai nuvedė Pinokį į kalėjimą.)

1.3.d Teisė į sveikatą – pristatyta per „Pinokį“

Scena: Džapeto namas

Tada Pinokis nuėjo į kaimą prašyti maisto, bet rado tik du šalto vandens bakelius. Jis parėjo namo išsidžiovinti, bet užmigo užsidėjęs kojas ant židinio. Ryte, kai Džapetas grįžo namo, jo laukė bloga staigmena...

Pinokis: Kas ten? (paklausė žiovaudamas ir trindamas akis)

Džapetas: Čia aš! Čia tavo tėvas Džapetas...

Pinokis: O tėve, kokia laimė... tuoj ateisiu.

(Žengęs du ar tris žingsnius jis nukrito ant grindų.)

Džapetas: Atidaryk man! Pinoki, prašau atidaryk savo tėvui!

Pinokis: Mano tėti, aš negaliu.

Džapetas: Kodėl tu negali?

Pinokis: Nes kažkas suvalgė mano kojas.

Džapetas: O kas suvalgė tavo kojas?

Pinokis: Katinas.

Džapetas: Liepiau tau atidaryti duris! Jei ne, kai įeisiu į vidų, parodysiu tau katiną!

Pinokis: Negaliu atsistoti, patikėk. Oi! Vargšas aš! Vargšas aš, visą gyvenimą turėsiu vaikščioti keliais!

Džapetas: Štai aš, kažkaip man pavyko patekti vidun... Pažiūrėsim, kur katinas tavo kojytės padėjo... Katyte, katyte, gražink kojytės mano lėlei... Kad jis toks tinginys, jog net nepakyla iš lovos atidaryti durų savo tėvui... Bet... Pinoki, ką tu darai gulėdamas ant žemės. Bet... tu tikrai be kojų! O... mano vargše lėlyte, aš tavimi netikėjau. Kas tau atsitiko? Mano brangusis Pinoki! Kaip tu nudegei kojas?

Pinokis: Nežinau, tėve, bet patikėk, tai buvo pragariška naktis ir aš ją prisiminsiu visą gyvenimą.

Pinokis: Tėti, mano gerasis tėti... Ar nepadarytum dviejų naujų pėdų savo įskaudintai ir nusivylusiai lėlei?

Džapetas: O kodėl aš turėčiau tau vėl daryti kojas? Galbūt tam, kad pamatyčiau, kaip vėl pabėgi iš savo namų?

Pinokis: pažadu tau, kad nuo šiandien aš būsiu geras.

Džapetas: Visi berniukai tai sako, kai nori ką nors gauti.

Pinokis: Pažadu tau, kad eisiu į mokyklą, mokysiuosi ir tu manim didžiuosiesi...

Džapetas: Gerai, gerai... Dabar užmerk akis ir miegok!

Scena: Pinokis serga

Fėja: norėčiau iš ponų sužinoti, ar ši apgailėtina lėlė mirusi, ar gyva!

Po šio kvietimo Varnas, pirmasis išėjęs į priekį, užčiuopė Pinokio pulsą, tada palietė jo nosį, tada mažąjį pėdos pirštą ir iškilmingai prakalbo tokiais žodžiais.

Varnas: Mano nuomone, lėlė yra graži ir mirusi: bet jei netyčia jis nebūtų miręs, tai būtų tikras požymis, kad jis vis dar gyvas!

Pelėda: Atsiprašau, kad prieštarauju Varnui, mano geram draugui ir kolegai: man lėlė visada gyva; bet jei netyčia jis nebūtų gyvas, tai būtų ženklas, kad jis miręs.

Fėja: O kaip tu manai?

Svirplys: Sakau, jei apdairus gydytojas nežino, ką pasakyti, geriausia, ką jis gali padaryti, tai užsičiaupti. Be to, ta lėlė nėra naujas veidas: aš ją pažįstu seniai!

(Pinokį, kuris iki tol buvo nejudrus kaip tikras medžio gabalas, apėmė savotiškas konvulsinis drebulys, supurtęs visą lovą.)

Svirplys: Ta lėlė ten yra blogas berniukas, abejingas berniukas, klajoklis... Ta lėlė yra nepaklusnus sūnus, kuris sudaužys savo vargšo tėvo širdį!

(Tuo metu kambaryje pasigirdo prislopintas ašarų ir verksmo garsas. Įsivaizduokite, kaip viskas atrodė, kai, šiek tiek pakėlę paklodes, jie suprato, kad verkia ir rauda Pinokis.)

Varnas: Kai miręs žmogus verkia, tai ženklas, kad jis sveiksta.

Pelėda: Atsiprašau, kad prieštarauju savo geram draugui ir kolegai, bet man, kai miręs žmogus verkia, tai ženklas, kad jis gailisi, jog mirė.

(Vos trims gydytojams išėjus iš kambario, Fėja priėjo prie Pinokio ir, palietusi jam kaktą, suprato, kad jį kankina karštinė... Taigi ji įmaišė baltų miltelių į pusę stiklinės vandens ir, paduodama lėlei, su meile kalbėjo.)

Fėja: Išgerk ir po kelių dienų pasveiksi.

Pinokis: Saldu ar kartu?

Fėja: Kartu, bet tau padės.

Pinokis: Jei kartu, aš jo nenoriu.

Fėja: Klausyk manęs, išgerk.

Pinokis: Nemėgstu, kai kartu.

Fėja: Išgerk, o kai išgersi, duosiu gabalėlį cukraus, kad vėl pagerėtų.

Pinokis: Kur cukraus gabalėlis?

Fėja: Štai. *(Tarė fėja, ištraukdama cukrų iš auksinio dubens.)*

Pinokis: Pirmiausia noriu cukraus gabalėlio, o tada gersiu tą kartų vandenį...

Fėja: Ar tu man tai pažadi?

Pinokis: Taip...

(Fėja davė jam gabalėlį, o Pinokis, akimirksniu jį sukandęs ir nurijęs, lyžtelėdamas lūpas toliau kalbėjo.)

Pinokis: Būtų gerai, jei cukrus būtų ir vaistas! Gydyčiausi kiekvieną dieną.

Fėja: Dabar laikykis savo pažado ir išgerk šiuos kelis lašus vandens, kuris tave išgydys.

(Pinokis nedrąsiai paėmė stiklinę į ranką ir įkišo į ją nosies galiuką, tada priglaudė prie burnos, tada vėl įkišo nosies galiuką ir galiausiai prakalbo.)

Pinokis: Per kartus! Per kartus! Aš negaliu jo gerti.

Fėja: Kaip tu gali taip pasakyti, jei net neparagavai?

Pinokis: Išsiaiškinsiu! Užuodžiau. Pirmiausia noriu kito gabalėlio cukraus... O paskui išgersiu vaistus!

(Tada Fėja su visa geros motinos kantrybe įdėjo jam į burną dar šiek tiek cukraus; o paskui vėl pastūmė jam taurę.)

Pinokis: Aš negaliu jo gerti! *(tarė lėlė raukydamasi)*

Fėja: Kodėl?

Pinokis: Nes mane erzina ta pagalvė, kuri uždėta ant kojų.

Fėja pakėlė pagalvę.

Pinokis: Nepadedate! Ne tiek, kad galėčiau gerti.

Fėja: Kas dar tave trikdo?

Pinokis: Mane erzina pusiau atviros miegamojo durys.

Fėja nuėjo ir uždarė miegamojo duris.

Pinokis: Trumpai tariant, šis vanduo kartus, aš nenoriu jo gerti, ne, ne, ne!

Fėja: Mano berniuk, tu to gailėsiesi...

Pinokis: Man nerūpi...

Fėja: Tavo liga rimta...

Pinokis: Man nerūpi...

Fėja: Po kelių valandų karščiojimas nuves tave toli į kitą pasaulį.

Pinokis: Man nerūpi...

Fėja: Ar tu nebijai mirties?

Pinokis: Jokios baimės! Geriau mirti, nei gerti tą bjaurų vaistą.

(Tuo metu atsidarė miegamojo durys ir įėjo keturi juodi triušiai, ant pečių nešini mažą karstą.)

Pinokis: Ko jūs norit iš manęs?! *(Pinokis sušuko ir išsigandęs atsisėdo ant lovos)*

Triušiai: Atėjome tavęs paimti.

Pinokis: Manęs paimti? Bet aš dar nemiręs!

Triušiai: Vis dar ne, bet tau liko gyventi keletas minučių, atsisakius gerti vaistus, kurie išgydytų nuo karščiojimo!

Pinokis: O mano fėja, o mano mieloji fėja! Duok man tą stiklinę dabar... Paskubėk, dėl Dievo meilės, nes aš nenoriu mirti, ne... aš nenoriu mirti.

(Ir, paėmęs taurę abiem rankomis, išgėrė vienu įkvėpimu.)

Triušiai: Kantrybės! Šį kartą mūsų kelionė be naudos.

(Triušiai išėjo iš kambario murmėdami pro dantis.)

(Pinokis išsoko iš lovos, greitai pasveikęs; nes reikia pasakyti, kad medinės lėlės turėjo retą privilegiją greitai susirgti ir pasveikti.)

Fėja: Taigi, ar mano vaistai tikrai tave išgydė?

Pinokis: Daugiau nei pagydė! Sugrąžino mane į pasaulį!

Fėja: Kodėl taip ilgai aš turėjau prašyti tavęs išgerti vaistus?

Pinokis: Taip yra todėl, kad visi berniukai tokie! Mes labiau bijome vaistų nei ligų...

1.3.e Teisė į laisvę ir saugumą, teisė į gerą administravimą, teisė kovoti su neteisybe – pristatyta per „Don Kichotą“

Don Kichoto ir Sančo Pansos nuotyčiai buvo perrašyti gavus įkvėpimą iš tam tikros Falcone ir Borsellino istorijos dalies.

Don Kichotas: Aš esu Don Kichotas, paklydęs riteris, o Sančas Pansa – mano ištikimasis ginklanešys... Mano pareiga yra ginti silpnuosius ir prispaustuosius bei laikytis garbės ir mandagumo vertybių, kurios yra riterio vertybės.

Bet, prieš išeidamas atlikti kilnių veiksmų, noriu, kad didysis Viešpats mane pakeltų į riterius.

Šioje didžiojoje pilyje gyvena kilnus džentelmenas. Jis sutiks su mano išventinimu...

Ir tai bus mano arklys Rosinante.

Palermas, 1990 m.

Don Kichotas: Matai, mano ištikimasis? Mes atžygiavome į Siciliją, kur atvyko ir mano protėviai.

Sančas Pansa: Net ir čia turime kovoti.

Don Kichotas: Tikrai! Visur, kur skubiai reikia, kad tiesa ir teisingumas laimėtų.

Mano protėvis Servantesas atvyko čia, į Mesiną, ir liko ligoninėje po to, kai buvo sužeistas Lepanto mūšyje, ir tikriausiai čia pradėjo rašyti romaną apie pasiklydusį riterį...

Ir dabar kovosime jo garbei ir atminimui...

Sančas Pansa: Kodėl? Ar čia irgi kova?

Don Kichotas: Ir čia... Vėjo malūnai glaudžiasi pačiose netikėčiausiose vietose... Jų yra visur. Jų vėjas sėlina į kiekvienus namus, į visus galingųjų rūmus, į laikraščius, jie visi jiems tarnauja...

Sančas Pansa: Ar jie priešai? Vėjo malūnai?

Don Kichotas: Žinoma, kad ir kur jie būtų, jie bus mūsų taikinys...

Choras: 1. Ar girdėjai, Don Antonio? Jie kalba apie vėjo malūnus.

2. Jie nežino, apie ką kalba...

1. Visiškai teisingai...

2. Vėjo malūnai... Jų nėra...

1. Žodžiai vėjyje, jie yra...

2. Gerų bičiulių šmeižtas.

1. Kurie dirba ir gamina...

1 ir 2. Vėjo malūnai... Tai tik iliuzijos...

Don Kichotas: Brangusis Sančai, ar girdi juos? Turime misiją... turime išlaisvinti vargšus iš neteisybės ir nežinojimo priespaudos narvo... Būti laisviems reiškia eiti gatve nesijaudinant... atidaryti parduotuvę... piceriją... laisvai...

Sančas Pansa: Turėti darbo vietą nemokant duoklės...

Don Kichotas: Pirkti majonezą ne iš malonės...

Sančas Pansa: Ką tu sakai, pone?

Don Kichotas: Tu neprieštarauji... Mane užklupo karštis...

Sančas Pansa: Suprantu... Riterio entuziazmas...

Don Kichotas: Už tai turime pakelti ietis.

Sančas Pansa: Taip. Teisingumo ietis.

Don Kichotas: Pabandykime patekti į vėjo malūnus... Jie nebus neįveikiami.

Sančas Pansa: Jie visi maišosi.

Don Kichotas: Turime sekti pėdsakus.

Sančas Pansa: Matai, tiesiog sekite palei „baltus miltus“ ir pateksite į vėjo malūnus ...

Don Kichotas: Taip... tikrai... Jie yra tie, kurie parduoda šiuos baltus miltelius...

Sančas Pansa: Taip, „miltai“.

Don Kichotas: Tik sekite pinigų... Eikime pas kepėją už kampo... Tada patikrinkite didmenininką, kuris atkeliaus ant asilo...

Sančas Pansa: Jei jie atkeliauja iš Amerikos, juos iškraus Palermo uoste...

Don Kichotas: Neįsivaizduoji, kiek asilų juos nešiojo.

Sančas Pansa: Taip, kas neša, tikri asilai jie!

Don Kichotas: Žinoma... Ir tu neįsivaizduoji, kiek jų yra... Bet ne arkliai... ne veltui mes esame riteriai!

Sančas Pansa: Taigi, pradėkime paiešką.

Aš praleidau naktį viską tikrindamas...

(pristato avanscenos išdėstymą...)

Čia aš atsekiau visą miltų judėjimą... iš Monkey Pippo parduotuvės... aš atvykau... į TURGŲ... Don Mimmo kioskelį. Čia aš radau šaltinio adresą... vėjo malūno... čia jis!

Don Kichotas: Oi, mažasis Sančai... tu esi knygų graužikas, o tiksliau žiurkė, o tiksliau žvaigždė danguje, tu esi erdvės ir laiko herojus... tu esi...

Sančas Pansa: Gerai, gerai, nusiramink, ponas Don Kichotai... eime greičiau... net sienos turi ausis.

(Jie išėina.)

Don Kichotas:– Ateik, Sančai, ruoškimės puolimui.

Sančas Pansa: Ruoškimės...

Don Kichotas: Ietis?

Sančas Pansa: Štai čia.

Don Kichotas: Skydas?

Sančas Pansa: Štai čia...

Don Kichotas: Tu irgi... apsirenk ir pasistiprink...

Sančas Pansa: Taip, aš susiruošiu ir užsidegiau... ir užsidegiau!

(Žaidžia žodžiais.)

Don Kichotas: Ar mes pasiruošę? Rūkas, bet aš nematau vėjo malūno... keista... jis buvo ten...

Sančas Pansa: Gal tai dūmai...

Don Kichotas: kažkas žengia įtemptu žingsniu...

Sančas Pansa: O Dieve, ar iškrito iltis?

Don Kichotas: Sakiau ryžtingais žingsniais... įkandimas...

Sančas Pansa: Tiksliai, įkandimas...

Don Kichotas: Sanča, atsargiai... laikyk akis atmerktas...

Sančas Pansa: Kas ten?

1 sargyba: Sustokite visi!

Don Kichotas: Ar tai apiplėšimas?

2 sargyba: Nedrįsk juokauti...

1 sargyba: Gautas nurodymas konfiskuoti visus dokumentus.

Don Kichotas: O kaip jis ten pateko? Ar tai paslaptis?

1 sargyba: Malūnas žino ir ... įsakymai ateina su vėju.

2 sargyba: Tuoj pat duok man ietį...

1 apsauga: Ir skydą.

2 sargyba: Ir arklį taip pat.

Don Kichotas: Arklį? Niekada! Tai ne toks asilas kaip tu...

1 sargybinis: Ai... ar tu juokauji? Ateis laikas ir tau.

(Jie išeina.)

Pulcinella: Kaip sakė išmintingas filosofas, palaimintos tos šalys, kurioms nereikia didvyrių, kad garantuotų savo pagrindines teises. Jūs suprantate mane, ar ne? Kas dėl manęs, aš nuoširdus, džiaugiuosi tol, kol turiu pilvą... neturiu omenyje pilno, bet bent jau... Užtenka nejausti tų bjaurių oro srovių, bet kokia nauda iš superherojų? Ar viskas taip? GERAI. Jie vieną dieną pasikeis! Geriau dainuok iš džiaugsmo.

Sančas Pansa: Kaip mes rasime vėjo malūnus, jei žmonės apsimeta nieko nematą?

Don Kichotas: Mes kovojame už teisingumą, už laisvę ir būtent tai daro herojai visų labui, net rizikuodami savo gyvybėmis...

Pulcinella: Bet aš pažįstu vyskupą... merą... Šventąjį Tėvą... Aš žinau...

Don Kichotas: Aš žinau tik savo idealą ir žinau, kad tai, ką matau kiekvieną dieną, neatspindi teisingumo... Negerbiama tiesa, negerbiamas riteriškumas!

Pulcinella: Riteriškumas... O Dieve... Visų pirma, aš negaliu pakęsti arklių... nes jie smirda.

Sančas Pansa: Yra ir kitų dalykų, kurie smirda... Turi paklusti viršininkų piktnaudžiavimui, kęsti jų prievartą, smurtą, jei negerbi jų galios, kuri apima visas tavo gyvenimo sritis.

Pulcinella: O, šventoji Motina! Ką tu sakai? Aš niekada negirdėjau apie tokius dalykus nei aikštėje, nei turguje, nei bažnyčioje, nei per televiziją... ir net pas kirpėją... Vadinasi, jų nėra. Nėra ugnies, tik dūmai...

Don Kichotas: Taip... tik dūmai... Bet dūmuose randi mirtį...

Mirtis: Dūmai... Dūmai... Man reikia dūmų, nes turiu slėptis ir štai aš laukiu žinutės, o iš malūno vėjas neša žinutes, kad pataikytų į neatsargiuosius, kurie nori būti didvyriais... Bet šis narvas taip pat tavo labui, žinai, arba padarys tau gera, kitaip bus nemalonumų...

Don Kichotas: Manęs negąsdinkit, vaiduokliai... Eik šalin... Man nusispjaut į tavo grasinimus. Mes žiūrime į priekį, žinome, ką reiškia meilė... Tu praradai šio žodžio prasmę, o tai tarsi gyvenimo prasmės praradimas.

Sančas Pansa: Don Kichotai, jūsų širdis šviečia...

Don Kichotas: Tegul to niekada nebus! Kiekviena tavo svajonė, kiekvienas turimas idealas negali pakeisti tavo širdies... Priešingai, už kiekvieną idealą, kurį turite, išsaugą jūsų meilė, pradėdant nuo meilės savo gyvenimo moteriai.

Sančas Pansa: Taigi Dulsinėja visada yra jūsų mirazas...

Don Kichotas: Dulsinėja yra mano drąsa... Ji yra oras, kuris verčia mane kalbėti, bėgti, mylėti laisvę, kovoti su neteisybe, padėti tiems, kurie atsiduria vieni prieš galinguosius...

Dulsinėja yra mano ietis.

Dulsinėja yra jėga nuversti visus VĖJŲ MILŽINUS!

(Į sceną įžengia didelis malūnas.)

Sančas Pansa: Štai vėjo malūnai! Ten jų daug, jie šmėžuoja virš Palermo miesto...

Don Kichotas: Čia jų galia turi baigtis. Mes turime kovoti iki mirties... visomis priemonėmis...

Sančas Pansa: Jie visaip stengsis mus sustabdyti... Vėjo malūnai pakeitė valstybę, jų valdžia absoliuti... prieš žmones... prieš žemes, prieš ateities viltis...

Don Kichotas: Man buvo pranešta... į Palermo atkeliavo sprogmenų kroviny... ir jis skirtas ne Santa Rosalijos šventėms... etiketė su mano vardu...

Sančas Pansa: Šalis, kurioje gyvename, nėra pasirengusi priimti tiesos...

Don Kichotas:– Matai, tu gali mirti dėl daugelio priežasčių... ligos... širdies smūgio, automobilio avarijos arba dėl to, kad ant galvos nukrito plytelė... Tu visada turi atlikti savo pareigą, kad ir kokia kaina, niekada nenulenkti galvos prieš korupciją, bjaurumą... Kas nulenkia galvą, miršta kiekvieną dieną, kas eina iškėlęs galvą, nes siekia tiesos ir sąžiningumo, miršta tik vieną kartą...

Sančas Pansa: Don Kichotai, tie, kurie kovoja, pabaigoje lieka vieni...

Don Kichotas: Tai pats skaudžiausias dalykas... bet neišvengiamas... Kam malūnų vėjas trenkia, turi laikytis atokiau nuo artimųjų...

(Jis sustoja ir pagalvoja apie Dulsinėją.)

Sančas Pansa: Bet ar visa tai verta? Rizikuojate savo gyvybe dėl valstybės, kuri nesugeba apginti savo drąsiausių vyrų...

Don Kichotas: Kiek aš žinau, yra tik ši valstybė... mes galime tik kovoti, kad ji nepasiduotų vėjo malūnams...

(Sutinka Mirtį – veikėją.)

Sančas Pansa: Ar tu pasiruošęs pulti, Don Kichotai?

Don Kichotas: Čia aš turiu ietį, o ten matau vėjo malūną, laikas...

Mirtis: Ei tu, gražuoli Riteri, ar tu nebijai manęs?..

Don Kichotas: Ne, aš tavęs nebijau.

Mirtis: Bet tu žinai, kas aš esu... Tiesa? Ar nematai, kad esi paliktas vienas?

Don Kichotas: Netikiu. Aš ne vienas.

Mirtis: Palerme, kai žmogus lieka vienas... jis miršta...

Don Kichotas: Tu esi nuspėjama... svarbu nuspėti malūnų judesius ir jų vėją...

Mirtis: Cha cha, matai... atidaryta sąskaita, kurią galima uždaryti tik su mano parašu. Ah Ah, ar tu moki skaičiuoti?

Don Kichotas: Ką skaičiuoti?

Mirtis: Iš viso... 344 bausmės... 19 įkalinimo iki gyvos galvos... 2 665 metai griežto įkalinimo, 11 milijardų konfiskuoto turto... Sumuok...

Don Kichotas: Tai nėra dalykai, kurie sumuojami... Jie yra vienos nuolatinės atimties rezultatas. Gyvenimų, taikos, teisingumo, gyvenimo džiaugsmo, vilties, meilės ir svajonių atėmimas – tai teisėtumo atėmimo klausimas, o tai yra tikrojo šalies gyvenimo sunaikinimas...

Mirtis: Pasakiau, kad tai sąskaita, kurią galiu uždaryti tik aš, savo parašu... ir aš... jau turiu rašiklį rankoje.

Don Kichotas: Eik šalin, negąsdink manęs... Eime, Sanča.

Sančas Pansa: Štai ietis.

Don Kichotas: Dabar puolam. Aš negaliu ilgiau laukti.

(Don Kichotas atsitrenkia į vėjo malūno mentes.)

(Don Kichotas ir Mirtis šoka paskutinį šokį, o pabaigoje Don Kichotas miršta. Muzika – Čaikovskio „Gulbių ežeras“, pabaigoje Mirtis su apsiaustu uždengia Don Kichoto kūną.)

(Mirtis veidrodyje.)

Mirtis: Aš esu valstybė.

Pulcinella: Aš esu valstybė.

Mirtis: Bet kas tu toks... klounas... tu niekas... Aš esu valstybė.

Pulcinella: Tu tik vėjas... grasinimai, šantažas... smurtas... Aš esu tas gyvenimas, kuris tęsiasi nepaisant grasinimų, šantažo, smurto... Išmokau nebelenkti galvos...

Mirtis: Ar matėte, kas atsitiko kvailiui jūsų mokytojui... svajotojui?

Pulcinella: Matai, Mirtie, sapnai yra labiausiai užkrečiamas dalykas... Kai žmonės supranta, kad prie jų priekabiuojama ir jie išnaudojami, jie pradeda trauktis iš jūsų žaidimo. Jie pradeda galvoti, kad kitas gyvenimas už jūsų jungo yra įmanomas, kad laisvė įmanoma, nes be žmonių tu esi niekas. Viskas turi pradžią ir pabaigą, tu irgi anksčiau ar vėliau baigsi.

(Įeina Dulsinėja.)

Čia yra Dulsinėja. Don Kichotas mylėjo ją visą gyvenimą, net jei niekada iš tikrųjų jos nebuvo sutikęs. Jis atsidavė meilei, kaip ir laisvei, kad mes visi pasiektume tai kada nors, net jei jis niekada taip negyveno, jis tik svajotojo apie tai mums visiems.

Priešais naujas kelias dabar priklauso nuo mūsų, nes, matote, egzistuoja teisių teisė reikalauti oraus gyvenimo ir gerbti visas pagrindines teises... teisę į gyvybę, teisę į teisingumą, sveikatą, darbą... Trumpai tariant... vienu žodžiu...

(Pulcinella paima Don Kichoto ietį.)

teisė į laimę.

(Paskutinis prologas turi būti perskaitytas pabaigoje.)

Mafija jokių būdu nėra nenugalima. Tai žmogiškas faktas ir, kaip ir visi žmogiški faktai, turi pradžią ir taip pat turės pabaigą. Atvirksčiai, turime suvokti, kad tai siaubingai rimtas reiškinys, kurį galima laimėti ne reikalaujant didvyriškumo iš neapsaugotų piliečių, o į šią kovą įtraukiant visas geriausias institucijų pajėgas. (Giovanni Falcone)

Kova su mafija pirmiausia turi būti kultūrinis judėjimas, kuris pripratina visus prie nuostabaus gaivaus laisvės kvapo, priešingo moralinio kompromiso, abejingumo, taigi ir bendrininkavimo kvapui. (Paolo Borsellino)

1.3.f Teisė klysti – pristatoma per „Dieviškąją komediją“

1 scena

Pirmoji teisė, stovinti paties pragaro fone, beveik pateisinanti jo egzistavimą, yra teisė klysti. Tiesą sakant, komedija prasideda nuo Dantės jo gyvenimo viduryje – kai jis iš tikrųjų pasiekė viską, ko norėjo, – tamsiame miške. Jis pasiklydo, net nežino, kaip ten pateko, todėl išsigando. Dantė pats bando užkopti į kalvą, kurią mato apšviestą priešais save, bet leopardas, vilkas ir liūtas jam neleidžia. Trumpai tariant, Dantė klysta. Ir liūdniausią akimirką jis tiesiog ištaria žodį „miserere“ (vert. „Pasigailėk manęs“), prašydamas pagalbos, pačiame savo klaidos vidury. Tas pagalbos šauksmas, sukeltas Vergilijaus atvykimo, leis jam pasukti teisingu keliu, jam reikės pereiti visą pragarą ir „vėl išeiti pažiūrėti žvaigždžių“. Tai kodėl teisė klysti? Nes iš klaidos, iš klaidingo kelio visada gali kilti tas pagalbos šauksmas, ta kelio ir išganymo galimybė, kurios kitaip net neįsivaizduotume. Iš tiesų, jei norite Dantės mokymą suprasti pažodžiui, teisė klysti yra visų teisių pagrindas, kaip ir pirmoji giesmė yra visos poemos pagrindas. Kitaip tariant, teisė klysti yra būtina sąlyga, leidžianti žmogui suvokti, kad

jis nėra Dievas, kad jam reikia žmogaus, kuris jį išgelbėtų nuo blogio. Ir šis naujai atrastas nuolankumas tampa to „miserere“, kuris pradeda poeto žmogiškuosius nuotykius, šaltiniu.

Teodoras: Labas rytas, vaikai, mano vardas Teodoras, aš einu į mokyklą, einu žaisti, vaikštau kaip visi vaikai, bet vakare kartais negaliu užmigti, sapnuoju košmarus...

Laimėi, aš visada turiu draugą šalia. Tai Angelinas – mano angelas sargas. Ir aš niekada nesijaučiu vienišas.

Angelinas: Sveikas, Teodorai, atėk čia, šiandien noriu tau ką paaiškinti ir tu nebebijosi.

(Jis užsideda ant akių raištį.)

Teodoras: *(jis bando apsisukti ir atsitrenkia)* Ką tai reiškia?

Angelinas: Norėjau tau pasakyti, Teodorai, kad tu atrasi, jog yra baimė, kuri verčia mus kentėti, yra baimė suklysti... O tai lyg raištis akimis... Sustoji ir nebegali žengti nė žingsnio... Matai, kiekvienas turi teisę klysti, kitaip tu neaugsi, nesimokysi, tu neatrandi gyvenimo... Ar žinai pasaką, kurioje vaikai klysta?

Teodoras: Galvoju... gal „Raudonkepuraitė“, kurios veikėja neturėjo išsukti iš kelio miške...

Angelinas: Ir tada... kas atsitiko?

Teodoras: Medžiotojas išgelbėjo visus...

Angelinas: Jonukas ir Grytutė taip pat... neturėjo valgyti šokoladinio namelio... tai buvo pavojinga...

Teodoras: Ir Pinokis. Kiek klaidų jis padarė! Vis dėlto galiausiai jis tapo vaiku...

Angelinas: Yra puiki knyga, kurią dabar galime pamatyti, kuri taip pat apie tai... Tai Dantės Aligerio „Dieviškoji komedija“. Ir tai stebuklinga knyga, kurią atsivertus... pasirodo veikėjai. Norite pamatyti?

(Jis atverčia knygą ir pasirodo Dantė.)

Dantė: Ir taip, aš atsiduriu šio miško viduryje... net nežinau, kaip į jį patekau, bet žinau, kad šis miškas yra mano gyvenimas... ir aš pasiklydau, pasukau neteisingu keliu. Gal yra kitas kelias... Noriu pasiekti žalią kalvos viršūnę, kur laisvai šviečia saulė, bet šis kelias... štai kur jis veda...

(Pasirodo trys jam iššūkį metantys žvėrys.)

Bet aš žinau, kad šiame kelyje yra gerų dalykų, kurių tiesiog negaliu įveikti.

(Pasirodo Vergilijus.)

Padėk... gaila... kad ir kas tu būtum, padėk man, prašau.

Vergilijus: Žmogau, tai ne tas kelias, kuriuo gali nueiti į kalną, supranti? Žvėrys nieko nepraleidžia, niekas jų alkio nenumalšina, o pavalgę jie būna alkanesni nei anksčiau... Geriau eik kitu keliu, aš tave nuvesiu ten, kur daug baisesni nei šie trys žvėrys. Stosime priešais Liuciferį, kuris yra visų blogybių šaknis, aš sukelsiu baimę tau, bet laikysiu tavo ranką, kaip tai daro tikras mentorius...

Dantė: Ir štai aš dabar ruošiuosi įveikti ilgą kelionę ir išreikšti užuojautą viskam, ką pamatysiu, ir pasakysiu tai, ko protas negali pamiršti. Bet aš nežinau, turiu abejonių, nežinau, ar būsiu vertas šios kelionės, šio mentoriaus...

Vergilijus: Dante, nekalbėk kaip bailsys. Buvau nežinioje, o manęs ieškojo nuostabi, šviesaus grožio moteris...

Beatričė: O Vergilijau, drąši siela, tu, kuris esi mentorius ir visas pasaulis žino tavo darbus. Mano draugui Dantei gresia pavojus, jis pasiklydo miške, ir dabar bijau, kad mano kreipimasis per vėlyvas. Aš esu Beatričė. Aš esu iš dangaus ir noriu ten grįžti. Prašau, padėk jam, to prašau dėl meilės.

(Ir jie vėl patenka į knygą.)

Angelinas: Ar matai? Dantė pasiklydo miške. Jis pasuko neteisingu keliu. Jis padarė viską ne taip savo gyvenime ir pasiklydo, bet tai leido jam rasti naują kelią, labiau varginantį, bet autentiškesnį... Ir jam į pagalbą atėjo Vergilijus ir Beatričė. O kai suklysti ir išdykauji, ką darai?

Teodoras: O ... taip, tai tiesa – prašau savo mamos atleidimo.

Angelinas: O kas, jei negalėtum prašyti atleidimo?

Teodoras: Tada galbūt nemiegočiau naktimis... Prašyti atleidimo reiškia iš naujo atrasti džiaugsmą, rasti kelią eiti kartu, nusiimti našta... Jei negaučiau atleidimo... tai būtų tas pats, tarsi kaskart į kuprinę įdėčiau akmenį.

Angelinas: Teisingai... po kurio laiko tu negalėsi pajudėti nė žingsnio... kaip užrištomis akimis.

1.3.g Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvė – pristatoma per „Dieviškąją komediją“

2 scena

„Pragare“, III giesmėje, randame pirmąją „Dieviškosios komedijos“ nusidėjėlių grupę. Tai neturintys nuomonės, tie, kurie gyvenime negalėjo išreikšti savo pasirinkimo, vengdami pagrindinės pareigos žmogui – užimti poziciją. Dantės panieka šiems sieloms yra absoliuti: joms nepavyko įgyvendinti moralinės žmogaus prerogatyvos, susijusios ir su teologine sfera (pasirinkimas tarp gėrio ir blogio), ir su politine-socialine (politinė santarvė ir aktyvus gyvenimas valdant miestą). Tai reiškia teisių svarbą asmens orumui.

Teisė turėti teises. Teisė reikšti savo nuomonę, teisė į saviraišką.

Teodoras: Ei, žiūrėk, čia kažkas yra...

Angelinas: O brangusis, bet tai Pulcinella! Ir jis stovi prie durų.

Teodoras: Tu teisis.

(Pasirodo Pulcinella, ji mato įėjimą į pragarą.)

Pulcinella: Kas žino... Nemanau, kad tai... Ieškau vonios durų, nes... Yra toks posakis: „Pamatyk Neapolį ir tada tu gali mirti.“ Aš nemirštu, bet man reikia šlapintis... Atleiskite, ar yra kas nors... atsidūriau tokioje situacijoje... Ką turėčiau daryti... Dabar aš ateinu iš Posillipo, gerasis Dieve, nespėsiu grįžti laiku. Ar tai nemokama? Pabandysiu įeiti...

Durys: „Čia eini į kenčiantį miestą, pro mane eini į amžinojo skausmo vietą, pro mane eini tarp pasmerktųjų.“

Pulcinella: Sveiki! Kas kalba? Šios sunkios durys? Nekalbėkite su manimi apie pulsuojantį skausmą... Žmonės, aš čia tirpstu iki kaulų smegenų! Gailestingumas... Įleisk mane...

Durys: Teisingumas sujaudino mano aukščiausiąjį Kūrėją [Dievą]: mane sukūrė dieviškoji jėga [Dievas Tėvas], aukščiausia išmintis [Dievas Sūnus] ir pirmoji meilė. Niekas nebuvo sukurtas prieš mane, tik amžinos substancijos, ir aš liksiu amžinai.

Pulcinella: Bet kas čia yra... Aš beveik, beveik prasispraudžiau į vidų... Susikūprinu, peršoku griovį, tyliai, tyliai įeinu.

(Jis iš lėto įeina.)

Durys: Palikite visas viltis, įeinantieji...

Pulcinella: Gerai, nereikia nervintis... Nedrįsiu, supratau... Bet čia nėra kitų durų, ar matai kitas duris? Šios per daug kalba.

(Įeina Dantė ir Vergilijus.)

Dantė: Mentoriau, šie žodžiai yra tamsios spalvos. Jų reikšmė man sunki.

Vergilijus: Ir jis man atsakė kaip išmintingas žmogus: „Čia reikia atsisakyti bet kokios baimės; turi atmesti bet kokią bailumo formą.“

Pulcinella: Ei, draugai, ar pažįstate šiuos du? Ar jie gali būti vartų sargai?

Vergilijus: Mes atėjome į tą vietą, kur sakiau, kad pamatytume kenčiančias sielas, kurios prarado proto dovaną.

Pulcinella:– Sakote, būk greitas, drauge, bet ką aš galiu padaryti. Šiuo metu nėra išsigelbėjimo... Aš atidarysiu šias plepias duris...

(Jis lėtai jas atidaro ir pasigirsta dejonės ohoooo.)

O Dieve, kas ten yra? Ar tai gali būti mano partneris? Schiattamuorto... Jis geras vaikinai, bet jam nuolat kyla problemų...

Vergilijus: Čia bežvaigždžiam ore aidėjo atodūsiai, verksmai ir garsios dejonės, todėl aš, pirmą kartą juos išgirdęs, apsiverkiau. Įvairios kalbos, siaubingas tarimas, skausmo kupini žodžiai, pykčio šūksniai, rėksmingi ir silpni balsai, o kartu su jais rankų pliaukšėjimas kėlė šurmulį, kuris nenutrūkstamai klaidžioja tame amžinai tamsiame pasaulyje, kaip smėlis pučiant viesuliu.

Pulcinella: Atleiskite, pone durininke... Ar matėte mano partnerį Schiattamuorto? Girdžiu keistus balsus, ar tu irgi juos girdėjai? Atrodo, kad mano draugas Schiattamuorto išleidžia paskutinį atodūšį, bet gal, mano nuomone, jis nusišneka, nes suvalgė dvi lėkštes makaronų su pomidorų padažu, tris kaimiškus viščiukus, „Kaprizingąją“ picą, kuri tokia kaprizinga... Ir tada pabaigoje... Keturiuos Posillipo fusilli (spiralės formos makaronų) lėkštės, kurios ypatingos tuo, kad jose yra skylių, nes jos nuimtos nuo animos, sielos... Jos yra FUSILLANIMOUS. Schiattamuorto, ar tu ten?

(Pulcinella atidaro duris ir pasigirsta riksmi.)

Dantė: Mentoriau, ką aš girdžiu? O kas yra tie žmonės, kurie atrodo taip apimti skausmo?

Vergilijus: Tai apgailėtinos nelaimingos sielos tų, kurie gyveno nenusipelnę šlovės ar pagyrimo.

Dantė: Mentoriau, kas jiems taip skauda, kad jie taip stipriai skundžiasi?

Vergilijus: Labai trumpai tau paaiškinsiu. Šie žmonės neturi vilties mirti, o jų betikslis gyvenimas toks niekingas, kad jie pavydi bet kokio kito likimo. (Gyvųjų) pasaulis neleidžia apie juos liudyti; gailėstingumas ir dieviškasis teisingumas juos niekina: nesirūpinkime jais, tik pažiūrėkime į juos ir eikime pro šalį.

(Keičiasi fonas: mirusios sielos.)

Pulcinella: Ką man daryti? Praeiti? Gerai, tai aš praeisiu, oi, tada nesiskųsk... Ei, bet dabar, kai aš praėjau pro šias plepias duris, jaučiuosi stebimas. Lyg eilės nukirstų galvų žiūrėtų į mane ir sakytų: „Kokia graži visa galva... Ar buvai pas kirpėją?“ „Oho, kokią gražią galvą turi ant kaklo, o kaip... ją nupjauti?“

(Įeina Dantė ir Vergilijus.)

Oho, čia irgi išstatyti kvailiai... Atsiprašau, jei galėčiau...

Dantė: Taip...

Pulcinella: Ar galiu?

Vergilijus: Prašau, kalbėkite ir klausykite.

Pulcinella: Tai reiškia kalbėti ar klausytis ... Ar aš aiškiai pasakiau...

Dantė: Tu turėtum tai žinoti...

Pulcinella: Gerai. Leidžiama ar neleidžiama, norėjau sužinoti, ar jūs taip pat stovite eilėje į tualetą?

Dantė: Ką turi omenyje?

Pulcinella: Ar lauki savo eilės?

Dantė: Apie kokią eilę tu manęs klausi, aš nesuprantu, labai atsiprašau, bet aš tavęs nesuprantu.

Pulcinella: Pažiūrėk, kaip jis kalba! Drauge, ar tau trenkė per galvą ir įstatė gužą už poeziją? Jei nori, galiu padaryti tau dar vieną gale, vieną dešinėje, vieną viduryje ir vieną iš kitos pusės, kad kaip poetas atrodytum kaip sparnuotas elnias... cukraus vata... ledų stovas...

Dantė: Kas tai per žodžiai ir greitakalbė... Tu apsirengęs kaip kūrybos angelas. Kada nukritai į Žemę? Aš esu Dantė... O kas tu toks, netikęs vaike?

Pulcinella: Oho, o Dieve, aš esu Pulcinella. O jei tu Dantė, aš laikau apatines kelnes aptemptas... Ei, girdžiu keistus balsus...

(Pasmerktieji žmonės eina paskui vėliavą.)

Dantė: Paklausk manęs ir aš paaiškinsiu. Pažiūrėjau ir pamačiau ženklą...

Pulcinella: Ženklas... Ar tai taverna?

Dantė: Ženklas... vėliava...

Pulcinella: Pamatei vėliavą?

Dantė: Ji pasirodė taip greitai, kad man atrodė neverta jokios pozos, o už jos ilga eilė.

Pulcinella: Žmonių eilė už šios vėliavos...

Dantė: Nebūčiau patikėjęs, kad mirtis galėjo pareikalauti tiek daug...

Pulcinella: Heeee, kaip linksma. Aš matau... Mirusių žmonių eilė seka paskui vėliavą. Aš tau sakiau, kad man nepatinka ši vieta, taip pat šie du grioviai. Jie mane gąsdina, tikrai...

(Fone praeina jo draugas Schiattamuorto.)

Pulcinella: Ei, ar matėte pro šalį einantį juodai atrodantį vaikina? Tai mano draugas Schiattamuorto: Ką tu čia veiki, drauge?

Schiattamuorto: Štai aš... Būk atsargus, 9.30 val. mirusiųjų eilė turi praeiti.

Pulcinella: Bet... mano drauge, aš tavęs nesuprantu... Ar tie žmonės gyvi... ar mirę?

Schiattamuorto: Jee... ką aš tau sakiau... Klausyk, jie skundžiasi...

Pulcinella: Gerai... Visi skundžiasi... Ar ne?

Schiattamuorto: Tai mirusieji, kurie norėtų... vėl mirti... dar kartą! Kadangi jų kančios tokios didelės... nesibaigiančios...

Pulcinella: Mirę žmonės, kurie norėtų mirti dar kartą... neįtikėtina... jiems neužtenka vieną kartą mirti... Ne, jie nori du kartus mirti... tris kartus! Kiek laidotuvių... kiek gėlių... kiek ašarų... Mano drauge, man tai neatrodo gerai... Aš prieš antrąsias laidotuves... Ne, negerai kartoti laidotuves... Kas tai, ar jūs kada nors matėte išeinantį iš bažnyčios... Tam tikru momentu visi ploja ir karstas atsidaro, mirusysis pakelia rankas į dangų ir visi „Vėl! Vėl!“ Ateik Schiattamuorto! Ką tu sakai?

Schiattamuorto: Tu to nedarai, ar ne? Štai jie, grįžk... ir paklausk jų.

(Sielų eilė ir vėliava praeina.)

Pulcinella: Ei, drauge... durininke, ar matei juos?

Dantė: Šie vargšai, kurie niekada nebuvo gyvi, buvo nuogi, apspisti mūsų ir vapsvų, kurios jų veidus išteplojo krauju, sumišusiu su ašaromis, prie kojų juos erzino kirminai.

Pulcinella: Oi, kaip linksma... Visi tie mirę žmonės seka vėliavą... su musėmis ir vapsvomis, kurios juos gelia.

Schiattamuorto: Gražus romantiškas paveikslas, ar ne?

Pulcinella: Gal tau, Schiattamuorto, bet man atrodo baisu... Tiesą sakant, žinai ką? Aš išeinu... Keičiasi oras... Sudie. Bet ateik į Posillipą... Ką tu veiki tarp šių mirusių žmonių?

Schiattamuorto: Klausykite, klausykite, draugai, ar matote šį jauną vaikina? Jis gyvybės simbolis... Pažiūrėk į jį... Kurį laiką...

(Jis pradeda šokti tarantelą ir mirusios sielos seka paskui jį.)

Schiattamuorto: Būkite tylios, mirusios sielos... Šis vaikinai jums netinka. Ar jūs taip pat tai matote? Jo motina, Teresė, meldėsi už mane, meldėsi ir meldėsi, taip, ji man pasakė... Tu žinai... tu, kuris visada esi užsiėmęs, tu, kuris spaudžia lavonus... Ir mes žinome, kad mums jų niekada netrūksta. Ar negalėjai duoti darbo mano sūnui? Jis toks geras žmogus... Bet aš sakau: pažiūrėk į jį... Laidotojas turėtų būti liūdnas, tamsus, ar ne? Žmonės turėtų pabelsti į medį, kai jis praeina pro šalį, ar ne?

Dantė: Kur jie turėtų pabelsti? Nesuprantu...

Schiattamuorto: Ragai, kuriuos tu atsineši, kvailas idiote... Ir vietoj to, štai, jo veidas atrodo laimingas... Kokį darbą aš jam galiu duoti?! Tu man pasakyk, tu... Ar aš neteisis? Šis žmogus privers mirusiuosius prisikelti, jis privers mane prarasti darbą...

(Pasirodo Charonas.)

Charonas: Vargas jums, piktosios sielos! Niekada nebesitikėk dangaus išvysti: aš atėjau vesti tave į kitą krantą, amžinoje tamsoje, tarp ugnies ir ledo.

Pulcinella: Netrukdykite... Pone Gondolieriau... Aš tikrai neprieštarauju... Tiesą sakant, galiu likti čia, aš tik maniau išeiti...

Charonas: Amžinoje tamsoje, karštyje ir šaltyje... O tu, gyva siela...

Pulcinella: Kas... aš? Gyvas? Žiūrėk, tai jis kaltas... Tai jis kaltas...

Charonas: Ir tu, gyva siela...

Schiattamuorto: Nežiūrėk... aš... gyvas? Tu klysti, mano vardas Schiattamuorto...

Charonas: O tu, kuris esi čia, gyva siela, atsitrauk nuo šitų, kurie jau mirę.

Dantė: Aš išvykstu...

Charonas: Kitu keliu, kitais uostais pasieksite krantą, o ne iš čia: geriau plaukite lengvesne valtimi.

Dantė: Charonai, nesijaudink: štai ko nori ten [danguje], kur jie gali [gauti] tai, ko nori; daugiau neklausk.

Dantė: Tai pasakius, tamsi žemė sudrebėjo taip stipriai, kad prisiminus mano baimę vis dar muša prakaitas. Ta žemė, šlapia nuo ašarų, paleido vėją, kuris blykstelėjo raudona šviesa, užkariavo visus mano pojūčius; ir aš apalpau kaip staiga užmigęs žmogus.

Pulcinella: Ne... Dante, tu tikrai nežinai, kaip būti scenoje... Aš neturiu žodžių... nėra žodžių... Tu kaip poetas neblogas, neblogas, bet ar taip reikia nukristi? Kaip šiukšlių maišas... Bandyk dar kartą, ateik.

Dantė: Ir aš pargriuvau kaip žmogus, kuris užmiega...

Pulcinella: Įsivaizduok lėtą miegą, kuris ateina staiga... Štai, žiūrėk, tu žiovauji, o tada krenti kaip triušis...

Dantė: Ką man daryti? Ar aš nukrisiu?

Pulcinella: Taip, krisk, krisk... Aš tave pagausiu. Ir jei aš tavęs nepriimsiu, jie imsis veiksmų...

Dantė: Bet ar nukristi, ar žiovauti?

Pulcinella: Ar galime tęsti? Nori kristi ar ne? Bent jau dėl šių stebinčių žmonių... Nagi, paskubėk...

Schiattamuorto: Čia jis... ateina... Ar tau reikia kapo?

Pulcinella: Tylėk, tylėk, žiūrėk...

Dantė: Ir aš nukritau kaip žmogus, kuris užmiega...

1.3.h Teisė į atleidimą – pristatoma per „Dieviškąją komediją“

3 scena

Cato klausia Dantės ir Vergilijaus, kas jie tokie ir iš kur jie kilę, ir kaip jiems pavyko iš pragaro patekti į Skaistyklą, nes Dievo nustatytas įstatymas už blogį baudžia pragaru be išimties, be galimybės atsigręžti. Į šį klausimą Vergilijus atsako, kad per Marijos užtarimą Dantei buvo suteiktas nuodėmių atleidimas, taigi ir kelias į dangų. Poetui susitinkant su skirtingais personažais kartojamas tas pats Dantės mokymas. Ypač verta paminėti vieną – „Skaistykloje“, III giesmėje, prisistatęs Manfredas paaiškina, kad net jei Žemėje visi mano, kad jis yra pragare dėl įvykdytų labai rimtų nusikaltimų, iš tikrųjų paskutinę akimirką paprašė atleidimo už padarytą blogį, jam buvo atleista, ir todėl jis yra tarp tų, kurie buvo išgelbėti. Todėl teisė į atleidimą kyla iš sukkelto blogio suvokimo ir suvokimo, jog

kiekviena gyvenimo klaida turi atpirkimo galimybę. Čia švenčiama galimybė – kaip žmonėms – klysti ir tobulėti. Nuobaudos išvengiama, jei suvokiama klaida.

Teodoras: Angelinai, klausyk... Jei pasiklysiu, ar ateisi man į pagalbą?

Angelinas: Aš visada su tavimi...

Teodoras: Aš nežinau... Praėjusią savaitę aš sirgau, o tavęs nebuvo su manimi. Palikai mane vieną...

Angelinas: Jei taip sakai... Pažiūrėkime dar kartą filmą apie tai, kas atsitiko... Peržvelkime savo kelią lygmes čia eitume smėliu, matai, tai mūsų pėdsakai. Yra keturi pėdsakai ir mes buvome arti...

Teodoras: Čia... matai, staiga, kai sirgau... ten tik mano pėdsakai... Tu palikai mane vieną...

Angelinas: Atidžiai žiūrėk! Matai, pėdsakai yra gilesni. Jie yra mano. Tai todėl, kad ten... aš tave pakėliau!

Teodoras: O Angelinai, atleisk už mano abejones... Aš tave myliu...

Angelinas: Oi, čia velnias iš pragaro...

(Įeina Liuciferis ir Bonconte.)

Liuciferis: Ech, ech, ši kartą manęs neapgausi... Tęsiu ir apie atleidimą... Aš esu Liuciferis ir tai mano mokinys, ateik, Bonconte di Montefeltro, pasirodyk. Šis... gimė tam, kad patektų tiesiai į pragarą... Ar ne taip? Tu blogas... Pasakyk, ką šiandien veikei?

Bonconte: Šiandien aš spyriau vaikui, nes jis verkė... Ha ha ha...

Liuciferis: Gerai... O vakar?

Bonconte: Aš trenkiau kumščiu kitam vaikui, nes jis buvo per storas... Ech, ech...

Liuciferis: O tada?

Bonconte: Trenkiau jo suolo draugui, nes... nežinau... be jokios priežasties.

Liuciferis: Gerai... Labai gerai... Štai siela, man paruošta!

Angelinas: Prašau... Tai netinkamas momentas... Grįžk į pragarą, o tu geriau rinkis draugus...

Liuciferis: Štai... Mielas Bonconte, šiandien tu esi grafas, žemės savininkas, ką tau liepia daryti?

Bonconte: Turiu plakti savo darbuotojus ir priversti juos dirbti... 15 valandų per dieną...

Liuciferis: Dar daugiau...

Bonconte: Tarkime, 18 valandų per parą.

Liuciferis: Daugiau...

Bonconte: 20 valandų be sustojimo, negėrus ir nevalgus...

Liuciferis: Gerai padaryta... Geras berniukas.

Bonconte: O aš valgau viską, ką jie turi...

Liuciferis: Gerai padaryta, gerai.

Bonconte: Aš atimu iš jų viską... Net nepalieku jiems klumpių vaikščioti...

Liuciferis: Puiku...

Bonconte: Net akių, kad galėtų matyti...

Liuciferis: Kam jos reikalingos... kad matytų tik vargą?

Bonconte: Tada aš sudeginu jų namus... ir...

(Liuciferis ir Bonconte išeina.)

Angelinas: Mes supratome tavo patyčias... Eik iš čia, išeik... Arba geriau grįžk, iš kur atėjai...

(Užverčiamas didžiosios knygos puslapis. Liuciferis ir Bonconte išeina, įeina Dantė, Vergilijus ir Cato.)

Cato: Kas tu toks, kaip pabėgai iš pragaro? Kas tave vedė ir leido tau išeiti iš amžinos bausmės slėnio? Ar pasikeitė taisyklės?

Vergilijus *(stumia Dantę ant kelių)*: Šios kelionės norėjo moters, kuri atėjo manęs ieškoti Limbo mieste, ji paprašė padėti šiam žmogui. Jis pasiklydo miške, jis dar nemirė, bet dėl savo beprotybės rizikavo savo gyvybe... Jis matė visą pragarą ir dabar noriu jam parodyti skaistyklą, kurią tu saugai... Žinok, kad tokia Dievo valia: šis žmogus ieško laisvės pažinti tiesą.

Cato: Eik, jei tokia yra Dievo valia, to pakanka, kad tau būtų suteiktas įėjimas. Bet nuplaukite veidą ir apriškite jo klubus krūmu, kurį rasite salos pakrantėje.

(Cato išeina.)

Vergilijus: O dabar sek paskui mane, Dante, pažiūrėk: ši žolė yra pavėsingoje vietoje ir mes galime nugriebti šviežią rasą, kad galėčiau nuo tavo veido nuplauti pragaro pėdsakus. Supratau, kad verkei dėl to, ką matei šioje kelionėje...

(Cato klausia Dantės ir Vergilijaus, kas jie tokie ir iš kur jie kilę, ir kaip jiems pavyko iš pragaro patekti į skaistyklą, Vergilijus atsako, kad per Marijos užtarimą Dantei buvo suteiktas nuodėmių atleidimas, taigi ir kelias į dangų.)

(Įeina Dantė su Manfredu.)

Angelinas: O dabar? Koks žmonių srautas! Dante, kas jis? Ar jis siela iš skaistyklos? Kodėl tu taip nustebęs? Ar jis buvo vienas iš tavo priešų? Tokios prastos reputacijos... Ar tikėjaisi jį rasti pragare?

Manfredas: Ei, Dante, pažiūrėk į mane... Ar neatpažįsti manęs?

Dantė: Nežinau... tu gražus ir malonus...

Manfredas: Žiūrėk... Čia ant kaktos aš turiu kardo žaizdą, kuri mano antakį perskyrė į dvi dalis. O čia, krūtinėje, kardas, kuris mane nužudė... Pažiūrėk į mane... Aš esu Manfredas, Neapolio ir Sicilijos karalius, nekenčiamas visų popiežių ir ekskomunikuotas... imperatorienės Konstancos anūkas... Bet prašau, kai ateisi dar kartą pamatyti mano gražuolės dukros Konstancos, pasakyk jai, kad radai mane skaistykloje, nes prieš pat kardui mane nužudant, verkdamas atgailavau už savo nuodėmes, ir nors tai buvo siaubingos nuodėmės, buvau priimtas maloningame gailestingumo glėbyje.

(Manfredas ir Dantė išeina.)

Angelinas: Manfredas prašė atleidimo už padarytus sunkius nusikaltimus, todėl jam buvo atleista, ir Dantė rado jį skaistykloje...

(Liuciferis ir Bonconte di Montefeltro vėl įžengia.)

Liuciferis: Girdėjau jus kalbant apie atleidimą. Pasakysiu skandalingą faktą. Žiūrėk, koks velnias! Hee hee... Tai buvo pokštas. Tai Bonconte di Montefeltro, kurį sutikote. Aš jį mokiau nuo pat mažens tikrai būti piktu, melagiu, vagimi... Pažvelk į jį, paskutinėje kovoje... dvikovoje iki paskutinio kraujo lašo... garsiajame Kampaldino mūšyje.

Bonconte: Aš išsprogdinsiu tau ausis...

Liuciferis: Neversk manęs juoktis... Imk...

Bonconte: Neblogai, tu rykly...

Liuciferis: Ak, ai... O kas tada?

Bonconte: Neblogai, tu šunsnuki...

Liuciferis: Saugokis...

Bonconte: Ahhh... po velnių, tu man trenkei! Ahhh, aš mirštu! Oi, aš... aš žinau – man buvo blogai, labai blogai, aš nenorėjau, aš verkiu iš skausmo... O Mergelė Marija!

Liuciferis: Kas? Ką tu padarei?! Aš visada tavęs laukiau... Buvau tau paruošęs gražų ugnies guolį...

(Personažai išeina.)

Angelinas: Štai aš... Eik, Liuciferi. Jis atgailavo... mirties taške, todėl jo siela yra mano...

Liuciferis: Prakeiktas blyškus paukštis. Ši siela buvo mano... Aš ją pakėliau į nedorybę, visą blogį, kurį gali duoti, aš atidaviau... dosniai... O dabar dėl ašaros... Jis išvyko į skaistyklą ir galbūt vieną dieną pakils į dangų...

(Jie išeina.)

Teodoras: Angelinai, bet tada... tai tikrai tiesa... Visada galite pradėti iš naujo...

Angelinas: Taip, Teodorai, tai gailestingumas... Tai dovana ir atleidimas... Ir yra sakinys, kuris eina per visą „Dieviškąją komediją“...

(Užveriama knyga.)

„Visada yra žvilgsnis, kuris mums atleidžia.“

Teodoras: Kaip malonu. Angelinai, kai negaliu užmigti, pagalvosiu apie tai: „Visada yra žvilgsnis, kuris mums atleidžia.“

1.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise

1.4.a Teisė į nemokamą mokslą

Italijos Respublikos Konstitucija – 34 straipsnis

„Mokykla atvira visiems. Žemesnis išsilavinimas, trunkantis ne mažiau kaip aštuonerius metus, yra privalomas.“ Šiuo metu privalomas mokslas trunka 10 metų.

Vaiko teisių konvencija – 28 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Siekdamos palaipsniui šią teisę įgyvendinti ir sudaryti vienodas galimybes, jos:

a) įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 26 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas, bent jau pradinio ir pagrindinio išsilavinimo lygmenų, yra nemokamas. Pradinis mokslas yra privalomas. Techninis ir profesinis mokymas yra visuotinai prieinamas, o aukštasis mokslas vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno sugebėjimus.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 14 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems.

2. Ši teisė apima galimybę nemokamai įgyti privalomąjį išsilavinimą.

1.4.b Teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą

Vaiko teisių konvencija – 30 straipsnis

Tose valstybėse, kuriose gyvena etninių, religinių ar kalbinių mažumų arba vietinių gyventojų, iš vaiko, priklausančio tam tikrai mažumai, ar vietinio gyventojų vaiko negali būti apimta teisė kartu su kitais savo grupės nariais naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją, atlikti jos apeigas ir vartoti gimtąją kalbą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 18 straipsnis.

Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, mokant, praktikuojant tikėjimą, laikant pamaldas ir atliekant apeigas.

1.4.c Teisė į teisingą teismą

Italijos Respublikos Konstitucijos 111 straipsnio naujoje redakcijoje teigiama: „Jurisdikcija įgyvendinama per įstatymo reglamentuojamą teisingą teismą. Kiekvienas teismo procesas vyksta kryžminio šalių apklausos būdu vienodomis sąlygomis dalyvaujant trečiajam nešališkam teisėjui. Įstatymai užtikrina protingą jų trukmę.“

Vaiko teisių konvencija – 40 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko, įtariamo pažeidus baudžiamuosius įstatymus, kaltinamo arba pripažįstamo kaltu dėl jų pažeidimo, teisę, kad su juo būtų elgiama stengiantis ugdyti jo orumą ir reikšmingumą, pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kad būtų atsižvelgiama į jo amžių ir jaustųsi noras padėti jam reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 48 straipsnis. Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą

1. Kiekvienas kaltinamas padaręs nusikaltimą asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.
2. Kiekvienam, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, užtikrinama teisė į gynybą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 6 straipsnis.

Kiekvienas, kad ir kur būtų, turi teisę būti pripažintas teisinių santykių subjektu.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 7 straipsnis.

Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami turi teisę į lygią įstatymo apsaugą. Visi turi teisę į lygią apsaugą nuo visokios diskriminacijos, pažeidžiančios šią Deklaraciją, ir nuo visokio tokios diskriminacijos kurstymo.

Europos Žmogaus teisių konvencija (EŽTK) – 6 straipsnis. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešos tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

1.4.d Teisė į sveikatą

Italijos Respublikos Konstitucija – 32 straipsnis

Italijos Konstitucijoje teisė į sveikatą pripažįstama kaip pagrindinė teisė. Respublika gina sveikatą kaip pagrindinę asmens teisę ir bendruomenės interesą, garantuoja nemokamą slaugą skurstantiems.

Niekas negali būti įpareigotas gydytis tam tikra tvarka, išskyrus įstatymo nuostatą. Įstatymas jokia būdu negali pažeisti pagarbos žmogui ribų.

Vaiko teisių konvencija – 24 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis ir ligų gydymo bei sveikatos atstatymo priemonėmis. Valstybės dalyvės rūpinasi, kad nė vienam vaikui nebūtų atimta teisė naudotis tokiomis sveikatos apsaugos sistemos paslaugomis.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 25 straipsnis.

1. Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatą ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.

2. Motinoms ir vaikams suteikiama ypatinga globa ir parama. Visi vaikai, santuokiniai ir nesantuokiniai, naudojami vienoda socialine apsauga.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 35 straipsnis. Sveikatos priežiūra

Kiekvienas turi teisę į profilaktinę sveikatos priežiūrą ir teisę į gydymą nacionalinių teisės aktų ir praktikos nustatyta tvarka. Apibrėžiant ir vykdamas visą Sąjungos politiką ir veiklą, užtikrinamas aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis.

1.4.e Teisė į laisvę ir saugumą, į gerą administravimą, į kovą su neteisybe

Mafija trypia visas teises ir visų teises. Atsižvelgdama į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, mafija pažeidžia šias teises:

Žmogaus teisė į gyvybę – 2 straipsnis

Kiekvienas asmuo turi teisę į gyvybę.

Teisė į asmens neliečiamybę – 3 straipsnis

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į fizinę ir psichinę neliečiamybę.

Teisė į laisvę ir saugumą – 6 straipsnis

Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą.

Laisvė pasirinkti profesiją ir teisė dirbti – 15 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į darbą ir užsiimti laisvai pasirinkta profesija ar veikla.

Vaiko teisės – 24 straipsnis

2. Visuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujama vaiko interesais.

Aplinkos apsauga – 37 straipsnis

Aukštas aplinkosaugos lygis ir aplinkos kokybės gerinimas turi būti integruotas į Sąjungos politiką ir užtikrintas pagal tvaraus vystymosi principus.

Teisė į gerą administravimą – 41 straipsnis

2. Ši teisė apima:

- a) kiekvieno asmens teisę būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę;
- b) kiekvieno asmens teisę susipažinti su savo byla, laikantis teisėto konfidencialumo ir profesinio bei verslo slaptumo;
- c) administracijos pareigą pagrįsti savo sprendimus.

3. Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad Sąjunga pagal valstybėms narėms bendrus teisės principus atlygintų jam žalą, kurią atlikdami savo pareigas padarė Sąjungos institucijos ar jų tarnautojai.

1.4.f *Teisė klysti*

Vaiko teisių konvencija – 40 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko, įtariamo pažeidus baudžiamuosius įstatymus, kaltinamo arba pripažįstamo kaltu dėl jų pažeidimo, teisę, kad su juo būtų elgiamasi stengiantis ugdyti jo orumą ir reikšmingumą, pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kad būtų atsižvelgiama į jo amžių ir jaustųsi noras padėti jam reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 48 straipsnis. Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą

1. Kiekvienas kaltinamas padaręs nusikaltimą asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.
2. Kiekvienam, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, užtikrinama teisė į gynybą.

Europos žmogaus teisių konvencija – 6 straipsnis. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas.
2. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

1.4.g *Teisė į saviraišką ir nuomonės laisvė*

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 11 straipsnis. Saviraiškos ir informacijos laisvė

1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų.

1.4.h *Teisė į atleidimą*

Baudžiamojoje teisėje malonė yra asmeninės malonės priemonė, kuria pasinaudoja nuteistasis, kuriam dėl jo atgailos visiškai ar iš dalies atleidžiama pagrindinė bausmė. Italijoje malonę suteikia Respublikos Prezidentas (**Konstitucijos 87 straipsnio 10 dalis**) su teisingumo ministro pasirašytu aktu (**Konstitucijos 89 straipsnis**).

2 ISPANIJOS TEISĖS PASAKOJŲ ANALIZĖ

2.1 Įvadas

Šios teisės dažniausiai pasirinktos atsižvelgiant į tai, kad per ilgą šiuolaikinės Ispanijos istorijos laikotarpį daugelis elementariausių laisvių nebuvo garantuotos, nes diktatoriškas režimas buvo pagrįstas svetimais liberalioms demokratinėms sistemoms principais. Diktatūrinis režimas, apie kurį kalbame, tęsėsi nuo pilietinio karo pabaigos 1939 m. iki generolo Fransisko Franko mirties 1975 m.

Tai reiškia, kad didelė dalis gyventojų, ypač vyresni nei 65 metų, dar puikiai prisimena tuos metus. Todėl apmąstėme jų dialoguose iškeltas teises ir gyvenimo patirtį, kurią jie prisiminė dirbdami su pasakomis, ir norėjome, kad vaikai apie tai sužinotų. Siekėme išsaugoti tiesioginę senjorų patirtį, kuri papildė humanizuotą istorinių faktų ir socialinių santykių viziją. Kitas įvykis, giliai įsišaknijęs į bendrą ispanų sąmonę dėl savo neteisybės, yra katalikų karalių XV amžiuje išleistas žydų išsiuntimo įsakas, susijęs su kita teise, kurios nebuvo paisoma.

Kai kurie senjorai prisiminė ir kalbėjo apie įvykius, susijusius su vaikyste; kiti, vyresni, geriau žinojo apie jiems nesuteiktas teises ir laisves.

Yra keletas patirties sričių, kuriose teisės ne visada buvo garantuotos, pavyzdžiui, išsilavinimas, vyrų ir moterų lygybė, minties laisvė...

Kai kurios teisės pasirinktos ir atsižvelgiant į tai, kad mūsų senjorų gyvenimo trajektorija yra vertybių lobis, ypač jaunajai kartai, kuri turi žinoti apie reikšmingus jų įgyvendinimo ir garantavimo pokyčius, įvykusius per pastaruosius keturis dešimtmečius.

Pasirinktų teisių ir susijusių pasakų sąrašas:

- a) Teisė į teisingą teismą. Teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam – pristatyta per „Pinokį“;
- b) Teisė į laisvę ir saugumą – pristatyta per „Pinokį“ ir „Don Kichotą“;
- c) Teisė į išsilavinimą – pristatyta per „Pinokį“, „Don Kichotą“ ir „Kelią“;
- d) Teisė į maitinimą – pristatyta per „Pinokį“;
- e) Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbe – pristatyta per „Pinokį“;
- f) Teisė į supratimą ir meilę iš šeimos ir visuomenės pusės – pristatyta per „Pinokį“;
- g) Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, į vienodą įstatymo apsaugą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- h) Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju – pristatyta per „Don Kichotą“;
- i) Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- j) Lyčių lygybė – pristatyta per „Kelią“;
- k) Teisė į garbę – pristatoma per „Kelią“.

2.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

2.2.a *Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą ir teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam*

Nuo 1938 m. patvirtinti pagrindiniai Karalystės įstatymai. Tai buvo aštuonių įstatymų rinkinys, reglamentavęs diktatūros teisinę bazę. Vienas iš šių įstatymų buvo [Fuero of the Spaniards \(1945\)](#), kuris nustatė piliečių teises ir pareigas. Jis pripažino teisę nebūti savavališkai sulaikytam. Nepaisant to, visos toje jurisdikcijoje pripažintos teisės buvo nulemtos jos 35 straipsnio, kuriame nurodyta, kad jos gali būti visiškai arba iš dalies sustabdytos tam tikru laiku; tai buvo straipsnis, plačiai naudojamas diktatūros laikais, paversdamas pripažintas teises „šlapio popieriumi“.

„Kaime, kai buvau mažas, atvažiavo suimti mano tėvo. Prisimenu, mano močiutė tai kažkada pasakojo. Mano tėvas buvo našlys, atvažiavo jo suimti, kad įsodintų į sunkvežimį... Visi žinome, kas atsitiko tiems, kurie įlipo į sunkvežimius ar priekabas... Tris kartus jie atėjo jo suimti... Kodėl? Mano tėvas nebuvo padaręs jokio nusikaltimo, buvome 7 vaikai, mama mirė praėjus kelioms dienoms po paskutinio gimdymo, ir vienintelis dalykas, kurį mano tėvas darė, buvo darbas dieną naktį. Stebuklas, kad jiems nepavyko jo atimti. Paskutinio bandymo metu jis buvo įsodintas į sunkvežimį su kitais vyrais, bet pasirodė kunigas ir pats įlipo į sunkvežimį... Dėl šio kunigo veiksmo paleido visus sučiuptuosius. Koks teisingas teismas? Nebuvo jokio teismo.“

2.2.b *Teisė į laisvę ir saugumą*

1810 m. spalio 15 d. dekretu paskelbtos lygios teisės tarp Europos ispanų ir užjūrio ispanų, o kitas, išleistas rugpjūtį, panaikino lordų vasalizaciją ir privilegijas. Tais pačiais metais paskelbta spaudos laisvė. Tačiau 1814 m. ši laisvė buvo panaikinta. Taip pat 1814 m. Ispanijoje panaikinta vergovė. XIX a. buvo didelės laisvės ir absoliutizmo laikotarpiai.

Vėliau, XX a., Ispanija daugiau nei 40 metų patyrė visišką informacijos kontrolę per cenzūrą, taip apribodama saviraiškos ir spausdinimo laisvę. Diktatūriniam režimui buvo būdingas visuomenės laisvių neigimas.

Žmogaus teisių deklaracija buvo patvirtinta 1948 m., tačiau tik 1979 m. Ispanija ratifikavo Europos Žmogaus teisių konvenciją, tai yra, praėjus trisdešimt vieneriems metams nuo Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos paskelbimo.

Mūsų šalyje žmogaus teisės daugeliu aspektų buvo pažeidžiamos dešimtmečiais.

Po diktatūros, pereinamuoju laikotarpiu, dėl involiucijos pavojaus dauguma politinių partijų priešinosi istoriniam ankstesniui laikotarpiui padarytų žmogaus teisių pažeidimų revizionizmui. Taigi mūsų šalis tapo demokratine, sumokėjusi didelę kainą už diktatūros laikais padarytų neteis्यbių ir teisių pažeidimų nutylėjimą. Po pereinamojo laikotarpio kai kurie Ispanijos visuomenės sektoriai ėmė reikalauti atsakomybės, kaip tai atsitiko įvairiose Lotynų Amerikos šalyse po aštuntojo dešimtmečio diktatūrų su politinėmis žmogžudystėmis ir dingimais. Pažymėtina, kad **Konvencija dėl senaties termino netaikymo už karo nusikaltimus ir už nusikaltimus žmoniškumui** Jungtinės Tautos patvirtino 1968 m.; iki šiol Ispanija jos nei pasirašė, nei ratifikavo.

2.2.c *Teisė į maitinimą*

Ispanijoje 1939–1942 m. buvo bado laikotarpis, vadinamas tylus badas, panašus į tuos, kuriuos patyrė kitos Europos šalys.

Apskaičiuota, kad mirtingumas, susijęs su netinkama mityba, per 1940 m. išaugo 250 %. Taip atsitiko dėl to, kad dirbami laukai buvo nuniokoti per karą (1936–1939 m.), kartu kilus ekonominei krizei ir Ispanijos komercinei izoliacijai.

Kaip sprendimą vyriausybė sukūrė „raciono kortelės“, tai buvo kortelės su kuponais; iš pradžių tai buvo šeimos kortelės, vėliau 1943 m. tapo individualiomis kortelėmis. Kiekvienam asmeniui buvo paskirta parduotuvė, kurioje galima įsigyti normuotų prekių. Generalinis aprūpinimo komisaras, priklausomas nuo (Franko) režimo, buvo institucija, atsakinga už maisto skirstymą, o maisto skirstymas nustatytas taip: kiekvieną savaitę kiekvienas asmuo turėjo teisę į tam tikrą juodos duonos (balta duona buvo prabangos prekė dėl kviečių trūkumo), mėsos, bulvių, ankštinių augalų, ryžių kiekį, truputį aliejaus, pieno ir tabako.

Kalbant apie senjorus, buvo įprasta, kad šeimos negalėdavo nusipirkti šių produktų arba, jei galėdavo, jų neužtekdavo. Priėjimas prie pagrindinių produktų tapo labai sunkus tiek dėl susidariusių eilių gauti daavinį, tiek dėl vagysčių norint gauti daugiau prekių.

Net ir esant stygiui, egzistavo nelygybė; buvo pirmos, antros ir trečios klasės kortelės, atsižvelgiant į socialinį lygį, sveikatos būklę ir net padėtį šeimoje. Suaugę vyrai galėjo gauti 100 % raciono, o suaugusios moterys ir vyresni nei 60 metų vyrai turėjo teisę į 80 % raciono. Jaunesni nei 14 metų amžiaus gavo vos 60 %.

Visi senjorai prisiminė „estraperlo“, arba juodąją rinką, atsiradusią dėl maisto stygiaus; tai prasidėjo, kai žemės ūkio gamintojai pradėjo rezervuoti dalį savo derliaus, kad vėliau parduotų nelegaliai. Tai buvo juodoji išlikimo rinka, nes dauguma tų, kurie parduodavo tokias prekes, nepraturtėjo, bet vis tiek tai buvo kelias į priekį. Tai tęsėsi iki 1952 m., t. y. 13 metų buvo didelis maisto trūkumas.

Tarp savo vaikystės prisiminimų daugelis senjorų taip pat turėjo stiklinę pieno miltelių ir gabalėlį „geltonojo sūrio“ mokykloje; tai buvo Šiaurės Amerikos socialinės pagalbos, suteiktos pagal programą „Maistas taikai“, patvirtintą 1954 m. Dvaito Deivido Eizenhauerio prezidentavimo metu, rezultatas.

2.2.d *Teisė į išsilavinimą*

„Kai man buvo aštuoneri, kaimynas, turtingas vyras, pasakė mano tėvui, jog jis turi išsiųsti mus (mergaites) tarnauti į „gerus namus“ (turtingų žmonių namus), kad pradėtume užsidirbti. Mano tėvas visada atsisakydavo tą daryti, jis norėjo, kad mes tęstume mokslus. Stebuklas, kad mes visi išsiveržėme į priekį, nes niekas nieko neturėjo, o studijuoti buvo privilegija.“

„Kai man buvo trylika, turėjau palikti mokyklą, kad galėčiau eiti dirbti į laukus, nes reikėjo pinigų namuose. Buvau vyresnioji sesuo ir kitos išeities nebuvo. Mano jaunesniems broliams vėliau buvo kitaip.“

Kai kurie vaikai senjorų klausė, ar nebuvo diskriminacijos, kai jie buvo maži. Senjorai pasakojo, kad jų kaimuose ar miestuose nėra kitų rasių, šalių ar etninių grupių žmonių, tačiau labai aiškus socialinis skirtumas tarp turtingųjų ir vargšų, todėl daugelis jų negalėjo mokytis.

Vyresnio amžiaus moterys vaikams pasakojo, kad vaikystėje turėjo labai mažai galimybių, turėjo arba tekėti, arba tapti vienuolėmis. Tik šiais laikais jos galėjo lankyti mokyklą suaugusiųjų centruose.

„Savo miestelyje lankiau pradinę mokyklą, tada būčiau turėjusi persikelti į miestą, kad galėčiau toliau mokytis. Bet mes neturėjome tam pinigų, todėl...“ Tai atspindi sunkumus, su kuriais susidūrė ispanų vaikai 4–6 dešimtmečiais, norėdami siekti daugiau nei pradinio išsilavinimo, ypač tie, kurie gyveno kaimo vietovėje.

2.2.e Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbe

„Visi išvykome į Vokietiją, tėvas pirmas paliko Ispaniją, išvažiavo dirbti į gamyklą. Kaip ir jis, keli vyrai iš kaimo išvyko į Prancūziją ar Vokietiją. Dvejus metus praleidome jo nematydami, tėtis dirbdavo po 10, 12, 14 ar net 16 valandų per dieną, nes kuo daugiau dirbdavo, tuo daugiau pinigų susitaupydavo. Pagaliau jis galėjo išsinuomoti butą ir mes vėl susitikome. Visa šeima persikėlė į Vokietiją, gyvenome mažame bute, niekas neįsivaizduoja, kokie sunkūs buvo tie metai mums visiems. Laikui bėgant pagerinome savo padėtį, aš ir mano seserys mokėmės kalbos mokykloje; buvo naudinga, kad į miestelį atvyko daug (ispanų) šeimų, todėl užmezgėme kontaktų tinklą, savotišką šeimą, bet toliau gyvenome labai atšiauriomis sąlygomis. Ten buvo darbas ir geresnės sąlygos nei Ispanijoje, bet palikti savo šalį, palikti viską buvo labai sudėtinga.“

1960 m. Ispanija buvo emigrantų šalis; vienas iš mitų apie šią emigraciją – tai buvo legali ir tvarkinga emigracija, nes žmonės jau turėjo darbo sutartį. Tačiau istorikai José Babiano ir Ana Fernández skaičiuoja, kad 1960–1973 m. iš šalies išvyko daugiau nei du milijonai ispanų, ir daugiau nei pusė iš jų tai darė neteisėtai, nes tai daryti teisėtai būtų buvęs labai lėtas procesas dėl biurokratijos. Tai reiškė, kad ypač moterys, dirbusios namų ūkyje, viešbučių bei žemės ūkio sektoriuose, liko užsienio šalyse kaip slaptos imigrantės. Taip, jos nepranešė apie daug piktnaudžiavimo atvejų, įskaitant fizinį smurtą ar nelaimingus atsitikimus darbe, bijodamos deportacijos.

Ispanijos emigrantai, tiek legalūs, tiek nelegalūs, anksčiau gyveno labai nesaugiai. Taip buvo dėl poreikio taupyti pinigus, taip pat dėl piktnaudžiavimo praktikos įmonėse, kuriose jie dirbo. Kadangi dauguma ispanų nemokėjo savo paskirties šalių kalbos ir papročių, jų darbdaviai dažnai siūlydavo apgyvendinti kareivinėse ar nakvynės namuose, kur žmonės grūsdavosi antisanitarinėmis sąlygomis. Vietos žiniasklaida kaltino užsieniečius dėl siaubingų sąlygų, kuriomis jie gyveno, kaltindama juos nešvarumu ir ligų nešiojimu. Ksenofobija buvo akivaizdi daugelyje to meto anglų, vokiečių, prancūzų ir olandų spaudos antraščių.

Kai kurių profsąjungų ir darbuotojų organizacijų solidarumas buvo labai svarbus siekiant gerinti jų darbo sąlygas.

2.2.f Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę

„Daug mūsų buvo namuose, o mano vyresnysis brolis buvo išvežtas gyventi pas tetą ir dėdę į Valensiją; jie neturėjo vaikų, ir taip mums visiems buvo geriau. Tais laikais gyvenimas buvo toks. Žinoma, visi labai mylėjome vienas kitą ir tikrai buvome šeima, bet kasdienių santykių su juo neturėjome. Niekas nemanė, kad tai gali būti teisė. Kas galėtų kalbėti apie teises, jei to, kas vyksta, tiesiog reikia iš visų pusių?“

2.2.g Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, teisė į vienodą apsaugą nuo įstatymo

2.2.h Lyčių lygybė

Net jei lyčių lygybė nėra teisė, ji laikoma būtinu taikaus, klestinčio ir tvaraus pasaulio pagrindu.

1857 m. Viešojo mokymo įstatymas numatė, kad pradinis mokslas mergaitėms yra privalomas. Tačiau mergaitės buvo atskirtos nuo tokių dalykų kaip pramonė, prekyba ir geometrija; jos studijavo dalykus, kurie laikomi tinkamesni moterims. Mokymo programas kontroliavo bažnytinė valdžia, o vaikai buvo atskirti pagal lytį.

1931 m. Konstitucija pripažino moterų socialines ir pilietines teises, tarp jų ir moterų teisę balsuoti (vyrai šia teise pradėjo naudotis 1890 m.), pripažino civilines santuokas ir skyrybas, tėvų valdžios teisę į vaikus moterims, pašalino moterų svetimavimo nusikaltimą ir pripažino „visus darbo teisės aktus, susijusius su vienodu vyrų ir moterų atlyginimu“. Šioms teisėms konkretizuoti buvo mažai laiko, o iki 1939 m. įstatymai diskriminavo moteris, nes joms reikėjo sutuoktinio leidimo verstis bet kokia ūkine veikla, įskaitant darbą ar turtą, banko sąskaitos atidarymą, prašymą dėl paso, keliones į užsienį arba paduodant skundą. Moterys buvo įpareigosotos sekti savo vyrą, kad ir kur jis pasirinktų įsikurti, ir neturėjo tėvų valdžios vaikams iki tėvo mirties (iki 1970 m. tėvas galėjo atiduoti vaikus įvaikinti be motinos sutikimo).

1958 ir 1961 m. buvo priimti du įstatymai, kurie įvedė nedrąsias civilinio ir darbo reformas, remiantis tuo metu visiškai nauja prielaida: nediskriminavimas dėl lyties moterų teisingumo atžvilgiu, tai yra, atsižvelgiant į jų teises ir pareigas. Tačiau buvo aiškiai pasakyta, kad šis nediskriminavimo principas taikomas tik vienišoms moterims. Ištekėjusios moterys vis dar buvo globojamos savo vyrų.

Clara Campoamor buvo viena iš pirmųjų moterų, kovojusių už moterų lygias teises. Ji buvo pirmoji moteris, išrinkta deputate Ispanijos naujausioje istorijoje. Tuo metu (1931 m.) ji buvo vienintelė moteris Kongrese. Kongresas buvo vienintelė vieta, kur vyrai privalėjo atkreipti dėmesį į moterį. Štai vaizdo įrašas vaikams, paaiškinantis, kokia svarbi [Clara Campoamor](#).

Tarp romų tradicijos ir šiais laikais turi stiprią įtaką, ir net jei mergaitės gali lankyti pradinę mokyklą, labai mažai jų gauna vidurinį išsilavinimą; be to, jie greičiausiai susituoks būdami labai jauno amžiaus.

Nepaisant laimėjimų, vis dar yra daug kliūčių: tebėra diskriminaciniai įstatymai ir socialinės normos, moterys nepakankamai gauna vadovaujančių pareigų, o 1 iš penkių 15–19 metų moterų praneša patyrusi fizinį ar seksualinį smurtą.

Vis dar yra skirtumų tarp berniukų ir mergaičių, o moteriško grožio standartai mergaitėms diegiami nuo ankstyvos vaikystės.

Ši teisė mūsų šalyje nuolat pažeidžiama per visus pasitaikančius smurto dėl lyties atvejus, dėl kurių buvo priimti įstatymai, paskelbti gruodžio 28 d. Konstitucinis įstatymas Nr. 1/2004 „Dėl visapusių apsaugos priemonių prieš smurtą dėl lyties“, taip pat kovo 22 d. Konstitucinis įstatymas 3/2007 dėl veiksmingos moterų ir vyrų lygybės, užtikrinti šią teisę.

2.2.i Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju. Teisė į nediskriminavimą

Dešimtmečiais menininkai, mąstytojai, rašytojai, politikai, darbininkai ir bet kokie piliečiai, turintys idėjų, priešingų diktatoriniam režimui, buvo persekiojami ir daugelis jų buvo priverstinai ištremti į kitas Europos ir (arba) Amerikos šalis.

Ispanija taip pat buvo priimančioji šalis, iki aštuntojo dešimtmečio į Ispaniją atvykę pabėgėliai turėjo du profilius: išgyvenusieji koncentracijos stovyklose po Antrojo pasaulinio karo ir komunizmo tremtiniai. Jiems buvo bendra tai, kad jie visi buvo baltosios rasės ir neturėjo didelių kultūrinių spragų priimančiųjų šalių visuomenės atžvilgiu.

Devintojo dešimtmečio pradžioje pradėjo atvykti žmonės iš Lotynų Amerikos šalių, kurie dėl kultūrinio artumo kėlė empatijos jausmus ir net susižavėjimą. Dešimtajame dešimtmetyje Ispanija pradėjo tapti migrantus priimančia šalimi, atidarydama pirmuosius priėmimo centrus. Tais pačiais metais Europos kontekste didelis procentas prieglobsčio prašymų pradėtas atmesti, o požiūris orientuotas į prieglobsčio laikymą privilegija, o ne teise.

Per pastaruosius dvidešimt metų buvo kriminalizuojami žmonės, „nelegaliai“ atvykę į šalį, bėgdami nuo karo, politinio persekiojimo ar bet kokių rimtų pagrindinių teisių pažeidimų. Daugėja ksenofobinių pareiškimų, todėl vis dar būtina stiprinti priemones, skatinančias lygybę ir kovojančias su žinutėmis, kurios kenkia žmogaus orumui ir stigmatizuoja migrantus bei pabėgėlius arba kriminalizuoja juos.

2.2.j Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą

Ispanija istoriškai yra labai daugialypė šalis kultūriniu, religiniu ir kalbiniu požiūriu. Tai rodo jos paveldas – kai kurie statiniai siekia dar romėnų invaziją (akvedukai, teatrai, tiltai, kelių liekanos), tarmės ir tradicijos.

XV a. katalikų karaliai įsakė išvaryti žydus iš Ispanijos. Tai lėmė inkvizicijos įtaka ir tai yra su Ispanija siejamos „Juodosios legendos“, kuri vis dar gyva kolektyvinėje atmintyje, dalis.

Realybė tokia, kad net jei buvo istorinių laikotarpių, kai visi įmanomi skirtingų tapatybių ženklai buvo nuslopinti, faktai parodė, kad skirtingos religijos, kalbos, kostiumai, tradicijos, festivaliai ir simboliniai elementai buvo veiksmingesni. Šiais laikais gyvuoja kultūrų mozaika, kuri sudaro skirtingus Ispanijos regionus su išlikusiomis kalbomis, simboliais ir kultūrinėmis tradicijomis.

Apskritai žydai, krikščionys ir musulmonai Andalūzijoje gyveno taikiai. Mūsų šalyje šimtmečius sugyveno arabai, žydai ir krikščionys. Arabai įvedė daug pažangos įvairiose Pirėnų pusiasalio srityse: žemės ūkyje drėkinimo techniką, cisternas, naujas kultūras, tokias kaip ryžiai, apelsinai, cukranendrės, morkos; navigacijoje jie pristatė astroliabiją; moksle – alchemijos, medicinos ir matematikos naujoves, popieriaus naudojimą. Žydai buvo gydytojai ir mokslininkai ir užėmė valdžios postus administracijoje.

2015 m. Ispanija patvirtino įstatymą, kuriuo buvo pripažinta Ispanijos pilietybės nuolaida pagal prigimtinių laišką Ispanijos sefardams (sefardai reiškia Iberijos pusiasalyje gyvenusius žydus ir ypač jų palikuonis, kurie po 1492 m. buvo priversti atsiversti arba buvo išsiųsti).

2.2.k Teisė į garbę

Pasirinktoje ištraukoje garbė visų pirma reiškia moteris, kurioms dažnai keliami kitokio nei vyrų elgesio modelio reikalavimai. Tų normų nesilaikymo pasekmės buvo labai skaudžios, kaip ir pasakos veikėja, kuris susilaukė įžeidimų po to, kai ją paliko vyras, kurį ji buvo įsimylėjusi ir pabėgo. Ji buvo laikoma kvaila, nes galiausiai paaiškėjo, kad vyras tiesiog norėjo pasinaudoti ja ir jos pinigais. Visa tai simbolizuoja socialinius moteriško grožio standartų reikalavimus ir spaudimą, kurį moterys turėjo kentėti norėdamos ištekėti. Ši teisė iš tikrųjų yra susijusi su asmens laisvės ir lyčių lygybės teise.

Ispanijoje dešimtmečiais moterims viskam reikėjo vyro ar tėvo leidimo. Jos neturėjo teisinės nepriklausomybės. Teisiniu požiūriu moterys buvo laikomos „mažumomis“, tad tėvų valdžią vykdė tik vyrai. Tokios situacijos susiklostė Ispanijoje 1940, 1950, 1960 m., iki aštuntojo dešimtmečio vidurio, o tai yra visai naujas laikotarpis Ispanijos istorijoje. Senjorai (vyrai ir moterys) labai ryškiai prisimena šias neteisybes, kartu su tam tikro elgesio standarto reikalavimais iš moterų. Taip jie apsireiškė kaip gyvi liudininkai. Vaikus tikrai sužavėjo šių situacijų paaiškinimas.

2.3 Teisių vaizdavimas pasakose

2.3.a Teisė į teisingą teismą, nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar išstremtam – pristatyta per „Pinokį“

Pirmoji scena: Pinokis susitinka su lape ir katinu, o Pinokis baigia teisme.

Scenoje pasirodo Svirplys Jiminy, kuris greitai papasakos apie Pinokio kilmę. Svirplys Jiminy pasakoja apie tai, kaip Džapetas suteikė gyvybę medinei lėlei; lėlės greitai pasirodys, kad iliustruotų tą pasakojimą.

Kai jo nuotykis trumpai paaiškintas, dramaturgija prasidės Fėjos su turkio plaukais namuose, kur visuomenė suras Pinokį, susirūpinusį dėl savo kilometro ilgio nosies.

Vėliau Pinokis eis ieškoti tėvo ir pasirodys lapė ir katinas. Jie vėl apgaus Pinokį, įtikinėdami jį pasodinti likusią monetą. Kitą dieną Svirplys Jiminy paaiškina Pinokiui, kad jie pavogė iš jo paskutinę monetą.

Pinokis kreipiasi į miesto teisėją pranešti, kas atsitiko, ir yra nuteistas keturis mėnesius kalėti; sarginiai šunys nuveža jį į kalėjimą ir po keturių mėnesių miesto meras įsako paleisti (atostogų metu) visus įkalintus niekšus.

Kalbantis svirplys: Labas rytas, berniukai ir mergaitės! Ar žinote Pinokio istoriją? Aš jums papasakosiu, kaip Džapetas sugebėjo suteikti gyvybę medinei lėlei.

Seniai seniai dailidė vardu Džapetas, kadangi jautėsi labai vienišas, iš savo dirbtuvės pasiėmė medžio gabalą ir padarė lėlę, kurią pavadino Pinokiu.

Džapetas norėjo, kad jo lėlytė būtų gyva ir taip stipriai norėjo, jog fėja atėjo į jo dirbtuvę ir suteikė gyvybę tai lėlei.

Net jei Džapetas žinojo, kad jo „sūnus“ pagamintas iš medžio, jis norėjo, kad šis eitų į mokyklą, bet neturėjo pinigų knygoms nusipirkti, todėl nusprendė parduoti savo švarką.

Pinokis nemėgo eiti į mokyklą, jam labiau patiko nuotyčiai.

Pinokis buvo labai geras berniukas. Jis per daug pasiklioivė nepažįstamų žmonių žodžiais, dėl kurių jam kyla tam tikrų problemų, tokių kaip ta, apie kurią papasakosime toliau pateiktame vaizde.

Berniukai ir mergaitės, atidžiai klausykitės neįtikėtino Pinokio patirto nuotyčio...

1 veiksmas

Pinokis: Nuostabu! Gavau keturias auksines monetas! Nupirksiu tėčiui naują švarką. Kadangi jis pardavė savo švarką, kad nupirktų man mokyklinės knygas, jam visada labai šalta. Aš tuoj pat važiuosiu į kaimą nupirkti jam gražiausią ir šilčiausią švarką parduotuvėje.

Kalbantis svirplys: Pinokis buvo pusiaukelėje tarp parduotuvės ir savo namų, kai netikėtai sutiko lapę ir katiną. Įsivaizduokite šoką, kuri patyrė Pinokis, kai du veikėjai atsirado iš niekur. Dėl to išgąščio Pinokis numetė ant žemės vieną iš keturių monetų, kurias nešė.

Lapė: Labas rytas, berniuk, ar ši moneta tavo?

Katinas: Taip, taip, ar ji tavo?

Pinokis: Taip, monetas yra mano, aš jas užsidirbau ir labai džiaugiuosi, nes ketinu pirkti naują švarką tėčiui kaimo parduotuvėje.

Lapė: Ar ketini nupirkti savo tėvui tik švarką? Jis nusipelno daug daugiau, ar ne?

Katinas: Sutinku, sutinku, jis nusipelno daugiau, tiesa?

Pinokis: Žinoma, mano tėtis nusipelno daugiau, bet aš tik mažas vaikas, negaliu dirbti, kad uždirbčiau daugiau pinigų.

Lapė: Tau nereikia dirbti. Ar nori, kad pasakyčiau, kaip per vieną naktį uždirbti dvigubai daugiau monetų? Tau nereikia visiškai nieko daryti.

Katinas: Taip, taip, padvigubinsi nedirbdamas.

Pinokis: Kaip tai įmanoma? Nedirbdamas žmogus negali užsidirbti pinigų.

Lapė: Yra palaimintas laukas, vadinamas Stebuklų lauku, kai iškasi duobę ir įkasi į duobę auksinę monetą. Naktį aukso gabalas išdygsta, auga, žydi ir kitą rytą randi gražų medį, prikrautą aukso gabalėlių – monetų.

Katinas: Monetos, monetos, monetos...

Pinokis: Tikrai?

Lapė: Žinoma! Aš neketinu tavęs apgauti, ar ne? Ką aš iš to gaučiau? Monetos yra tavo.

Katinas: Žinoma, monetos yra tavo, žinom, tavo.

Pinokis: Taigi aš tiesiog pasodinu vieną ir viskas?

Lapė: Pinoki, pagalvok... Jei pasodinsi daugiau, išaugs daugiau ir turėsi daugiau.

Katinas: Daug daugiau.

Pinokis: O kiek man reikia laukti? Ar ilgai laistyti medį?

Lapė: Nereikia daug laistyti. Jos išdygs per naktį. Kitą rytą daug monetų sužydės ir bus pilnos auksinių monetų.

Katinas: Auksinių monetų pilnas medis.

Pinokis: Vadinasi, aš pasodinu monetas, sėdime ir laukiame.

Lapė: Ne, jums nereikia ten likti. Pasodiname monetas ir galime eiti pasivaikščioti ar ilsėtis visą naktį.

Katinas: Taip, tu gali eiti pasivaikščioti.

Pinokis: Mano draugai, jūs darote tikrai man gera. Ar labai toli tas Stebuklų laukas? Man reikia nupirkti švarką ir greitai susitikti su tėčiu, kitaip ateis žiema ir jis labai sušals.

Lapė: Ne! Tai visai netoli. Tiesą sakant, jis yra mažiau nei už 1 kilometro, ar eisi su mumis?

Katinas: Taip, taip, ar tu eisi su mumis?

2 veiksmas

Pinokis: Pagaliau atvykome. Vienintelis dalykas, kuris man labai nepatinka, yra šio miestelio pavadinimas: Paprastųjų Simonų miestas, kodėl jis taip pavadintas?

Lapė: O... tiesą sakant, aš niekada to nepastebėjau. Nieko svarbaus, iš tikrųjų svarbu, kad mes esame Stebuklų lauke. Pradėk rankomis kasti duobę dirvoje ir pasodink keturias auksines monetas.

Katinas: Visas keturias, visas keturias, tu turi užkasti visas keturias!

Pinokis: Pagaliau! Nekantrauju pamatyti medį su auksinėmis monetomis. Aš būsiu čia visą popietę ir visą naktį, stebėdamas, kaip auga mano medis.

Lapė: Dieve mano! Mums trūksta svarbiausio!

Katinas: Kvailys! Svarbiausias!

Lapė: Ko reikia medžiams, kad augtų?

Pinokis: Vanduo! Kaip mano auksinių monetų medis augtų be vandens?

Lapė: Teisingai! Bet nusiramink, eik prie netoliese esančio upelio, atsinešk pilną kibirą vandens ir palaistyk.

Katinas: Taip, pilnas kibiras vandens.

Pinokis: Dieve! Esu beprotis, atėjau prie upelio be kibiro vandeniui nešti. Na, aš turėsiu panaudoti savo batą vandeniui nešti.

Lapė: Ar tavo tėvas tau niekada nesakė, kad tu esi netvarkingas? Pažiūrėk, kaip apsiavei batus!

Katinas: Kokia netvarka!

Pinokis: Na, vaikinai, svarbu, kiek laiko turėsiu laukti, kol surinksiu auksines monetas nuo medžio?

Lapė: Dabar galime eiti ir grįžti čia po dvidešimties minučių, o vynmedis užaugs, o šakos bus pilnos auksinių monetų.

Katinas: Pilnas monetų, auksinių monetų.

3 veiksmas

(Pinokis matomas vienas, sėdi, leidžia laiką.)

Pinokis: Dieve, koks aš laimingas! Dar turiu dvi minutes, kad vėl pamatyčiau savo mažą medelį. Bet kaip erzina tas svirplys, kurį girdžiu juokiantis labai garsiai. Ko tu taip garsiai juokiesi?

Kalbantis svirplys: Aš juokiuosi iš kvailių, tikinčių visu melu, kuris jiems sakomas ir kuriuos kvailai apgauna pirmasis sutiktas!

Pinokis: Ar tu tai sakai apie mane?

Kalbantis svirplys: Taip, sakau tai apie tave, vargšas Pinoki, apie tave, kuris toks kvailas, kad sugebėjai patikėti, jog pinigus lauke galima pasėti kaip pupas ar bulves.

Dabar žinau (bet per vėlu), kad tam, kad turėtum šiek tiek pinigų, tu turi žinoti, kaip juos užsidirbti savo darbu, nesvarbu, ar dirbdamas rankiniu būdu, ar pasitelkdamas intelekto pastangas.

Pinokis: Aš nežinau, apie ką tu kalbi.

Kalbantis svirplys: Aš geriau paaiškinsiu. Ar žinai, kad tau būnant mieste lapė ir katinas grįžo į šį lauką, iškasė monetas, o paskui pabėgo kaip vėjas.

Kalbantis svirplys: Lygiai po dvidešimties minučių Pinokis dar kartą patikrino, ar jo medis jau užaugo. Bet kas, jūsų manymu, atsitiko, kai Pinokis atėjo patikrinti savo mažo medžio?

Pinokis: Negali būti, negali būti. Jie negalėjo manęs apgauti, kaip aš dabar nupirksiu tėčiui švarką? *(Pinokis matomas verkiantis ir spardantis savo padarytą duobę.)*

Kalbantis svirplys: O, koks įniršis, tiesa? Ir kokia gėda. Ar jums negaila Pinokio? Ką darytumėte vietoj jo? *(Laukti vaikų atsakymų.)* Na, o Pinokis, daugiau nei dvi valandas praleidęs verkdamas, kai nebeliko ašarų, nusprendė kreiptis į miesto teismą.

Iškilo tik viena problema: ar prisimeni, kaip miestas vadinosi? Tai yra, miestelio pavadinimas buvo Paprastųjų Simonų miestas. Žiūrėk, pažiūrėk, kokia staigmena laukia vargšo Pinokio...

4 veiksmas

(Galite pamatyti teismo rūmų vidų. Teisėjas buvo beždžionė, didelė gorila su baisia galva ir balta barzda, kuri dengė didžiąją jo veido dalį, o jį supo policininkai, kurie buvo medžiokliniai šunys.)

Pinokis: Labas rytas! Atsiprašau, ar čia galiu pranešti apie apiplėšimą? *(Pinokis vis dar su ašaromis veide, o jo balsas dreba nuo išgąščio.)*

Teisėjas gorila: Žinoma! Pasakyk man, kas atsitiko?

Pinokis: Na, pažiūrėkite, pone teisėjau, viskas prasidėjo nuo pasivaikščiojimo miške. Ten sutikau poną lapę ir poną katiną, jie atrodė geraširdžiai žmonės, kurie norėjo man nesavanaudiškai padėti. Tačiau, priešingai, vienintelis jų interesas buvo pavogti visas mano turimas auksines monetas, o ne jas padauginti.

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Teisėjas labai maloniai išklausė, atkreipdamas didžiausią dėmesį į tai, ką turėjo omenyje lėlė. Buvo aiškiai pastebima, kad ta istorija jį palietė ir kad jis jautė tikrą užuojautą.

Teisėjas gorila: Tęsk, pone Pinoki.

Pinokis: Na, pagaliau jie man papasakojo istoriją. Jie sakė, kad jei aš atvažiuosiu į šį miestelį ir pasodinsiu savo monetas Stebuklų lauke, užaugs medis, kurio šakos duos dvigubai daugiau auksinių, nei aš pasodinau. Bet aš pasėjau monetas, išėjau pasivaikščioti, o kai grįžau, jos buvo pavogtos.

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Kai Pinokis baigė, teisėjas ištiesė ranką ir paskambino. Šio skambučio metu pasirodė du mastifai šunys, apsirengę karabinierių uniformomis.

Teisėjas gorila: Iš šio vargšo kvailiuco buvo pavogtos keturios auksinės monetos. Todėl imkit jį ir įmeskit į kalėjimą.

Pinokis: Atleiskite, teisėjau, manau, kad tai neteisinga. Keturias auksines monetas man pavogė.

Teisėjas gorila: Pinokis šiame mieste, kaip rodo jo paties vardas; apdovanojame bukus, o kvailius įkaliname.

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Pinokis buvo priblokštas, kai išgirdo šį nuosprendį. Jis bandė protestuoti, bet jam nepavyko, nes du pareigūnai užčiaupė Pinokį ir nuvežė jį į kalėjimą.

Berniukai ir mergaitės, ar žinote, kas yra kvailiukas, naivus žmogus? Ar kada nors girdėjote?

O kas dar svarbiau, ar, jūsų nuomone, teisinga įkalinti Pinokį už tai, kad buvo apgautas?

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Pinokis sugebėjo išeiti iš kalėjimo po keturių mėnesių; keturi ilgi mėnesiai. Žinoma, jis galėjo būti daug ilgiau, jei nebūtų atsitikęs laimingas įvykis.

Jaunasis imperatorius, valdęs Paprastųjų Simonų miestą, norėdamas švęsti savo viešpatavimą, įsakė atidaryti kalėjimus ir surengti keletą iškilmingų ir malonių iškilnių.

Pinokis pradėjo dialogą su kalėjimo prižiūrėtoju jo išleidimo dieną.

Pinokis: Ei, sargyba, kodėl visi kaliniai išeina, išskyrus mane?

Šuo sargas: Tu negali išeiti, tu nesi vagių sąrašė.

Pinokis: Jūs klystate, prieš sėsdamas į kalėjimą už naivumą buvau pavogęs tas monetas iš kai kurių vaikų, todėl taip pat esu vagis ir turiu išeiti.

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Žinoma, jis nevogė, ar manote, kad Pinokis kada nors vogė? Žinoma, ne, bet jis tai pasakė, nes galėjo išeiti iš kalėjimo tik tuomet, jei būtų buvęs vagis.

Šuo sargas: Tokiu atveju esi visiškai teisingas ir laisvas.

Kalbantis svirplys (pasakotojas): Tą akimirką atsidarė kalėjimo durys ir Pinokis išbėgo, nė karto nesigreždamas atgal.

2.3.b Teisė į laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“ Lyčių lygybė – pristatyta per „Don Kichotą“

Pirmoji scena: meistras Pedro Altarpiece (Melisendros istorija)

(Veiksmą sudaro trys dalys. Lėlės langas gali būti televizoriaus formos ir gali turėti užrašą „Meistro Pedro daiktai“ kampe.)

Meistras Pedro: Ateikit, ateikit ir pamatykit Melisendros išleidimo altorių, kuri yra viena gražiausių istorijų pasaulyje! Visi, prašau, sėskite! Dėmesio! Mes pradėdame!

Ši tikra istorija, kurią čia pristatome jūsų dėmesiui, paimta iš „Prancūzijos kronikų“ ir „Ispanijos romansų“, kurie yra visų lūpose.

Joje kalbama apie išlaisvinimą, kurį drąsioji Gayfiera padovanojo savo pusseserei Melisendrai, buvusiai nelaisvėje Ispanijoje, Andalūzijos maurų karaliaus Marsilio rankose Sansueña mieste, kuris dabar vadinamas Saragosa, nes abu yra tas pats dalykas.

1 veiksmas – misija

(Atsidaro užuolaidos ir Gayfiera išeina vaidinti su Melisendros tėvu name su televizoriumi, sofa centre ir laiptais gale.)

Meistras Pedro: Dabar pamatysite, kaip Gayfiera, Melisendros pusbrolis, priekaištauja tėvui dėl jo nerūpestingumo, kad jis apgaule išleido savo dukrą į tolimus kraštus, ir įspėja jį apie pavojų, kuris kyla jo garbei, nes jis nesiekia dukters laisvės, vargšės kalinės.

Gayfiera: Dėde, dabar noriu atkreipti jūsų dėmesį į erzinančią užmarštį!

Melisendros tėvas: Pasakyk man, Gayfiera, kas vyksta? Kas tau trukdo? Pasikalbėk su manimi, jei nori.

Gayfiera: Praėjo daugiau nei metai, kai Melisendra išvyko. Mes žinome, kad jis pavergė ją gudrybėmis. Negaliu jos pamiršti ir, nors suprantu jos išsisukinėjimą, noriu tavęs paklausti, dėde, ar tu dėl jos nesijaudini?

Melisendros tėvas: Tai sunkus klausimas, sukeltis man didelį skausmą. Kai Melisendra išvyko, aš vis dar turėjau širdį, o dabar turiu akmenį ir jaučiuosi taip, lyg turėčiau mirusią dukrą.

Gayfiera: Dėde, nebūk kvailas, tavo dukra nemirė. Tačiau ji išgyvena nuovargį ir laukia išganymo. Ne ji kalta, o vyrai be garbės. Ji yra mūsų kraujo, elkitės ryžtingai.

Melisendros tėvas: Mielasis, aš tik senas žmogus, be jėgų ir galių. Jei tik atsirastų džentelmenas, kuris imtųsi šios misijos!

Gayfiera: Dėde, aš esu jos pusbrolis, man priklauso jaunystė ir drąsa. Aš tik prašau jūsų leidimo eiti į kalėjimą, kur ji yra nelaisvėje, ir paleisti ją.

Melisendros tėvas: Aš tave pažįstu, esi drąsus ir turi didelę širdį. Paimk mano arklį, kardą ir gauk mano palaiminimą. Jei grįši kartu su Melisendra, galėsiu eiti laimingas su Dievu.

2 veiksmas – gelbėjimas ir paleidimas

(Antrasis veiksmas yra peizažas su Segovijos Alkazaru. Jis yra išpjautas ir galite žiūrėti į Melisendros ir Marsilio sienos kraštą. Viršuje yra šviečiantis ženklas su užrašu „Klubo rūmai“.)

Meistras Pedro: Dabar jūs pamatysite tvirtovės bokštą, tame balkone pasirodanti ponija yra neprilygstamoji Melisendra, kuri iš ten daug kartų žvelgdavo į kelią į gimtąją Prancūziją ir pasitelkusi savo vaizduotę ji ieško paguodos sau nelaisvėje. Išgelbėjimas ir laisvė jai atrodė seniai pamirštas dalykas.

Marsilio: Melisendra, ateik čia, greitai ateik į svetainę.

Melisendra: Ar tu mane kvietei? Štai aš, mano valdove.

Marsilio: Šįvakar vyks puota, kurioje jūsų dėmesio pareikalaus svarbūs princai. Jei išgirsiu bent menkiausią nusiskundimą ar neatliksi savo vaidmens, uždarysiu tave į kamerą ir tu nebematysi saulės. Ar tu tai supranti?

Melisendra: Taip, karaliau Marsilio, aš tai puikiai suprantu. (Karalius išeina ir Melisendra, palinkusi į pilį, pradeda verkti.)

Meistras Pedro: Dabar pažiūrėkite į drąsųjį Gayfiera. Jis pasirodo čia palikęs žirgą prie bokšto, kur nelaisvėje laikoma jo pusseserė Melisendra.

Gayfiera: Melisendra! Melisendra! Aš esu Gayfiera, tavo giminaitis. Pažiūrėk į mane! Atkreipk dėmesį! Aš atvykau iš Prancūzijos tavęs išlaisvinti!

Melisendra: Mano brangusis pusbroli, koks džiaugsmas! Ką tu veiki šiame kampelyje? Turi būti atsargus, kitaip nukentėsi kaip aš.

Gayfiera: Šįvakar yra puota ir aš atnešu skanėstą. *(Jis paėmė butelį kečupo.)* Šis padažas turi tai, kas nuramins jūsų pagrobėją, jis ir visi jo svečiai miegos kaip pelės. Kai tai atsitiks, eikite į savo balkoną. Aš pastatysiu tau kopėčias ir išeisime. *(Dvi lėlės nervingai ploja, atsisuka pažiūrėti vienas į kitą ir bėga slėptis.)*

3 scena – Pirėnai

(Gayfiera ir Melisendra vaikšto bandydami įkopti į kalną, viršuje matosi Prancūzijos vėliava.)

Meistras Pedro: Dabar pamatysite gražuolę Melisendrą, jos laimingus gestus, kai ji apkabino savo pusbrolių. Nulipę nuo balkono, jie eina link Pirėnų ir vos užkopę į jo viršūnes įsitikins, kad pasiekė savo šalį.

Gayfiera: Greičiau, Melisendra! Artėja karalius Marsilio. Jei pasieksime Pirėnus, vėl pamatysite savo žemę.

Melisendra: Mano brangusis pusbroli, aš tokia pavargusi! Mano kojos nieko nebejaučia! Mes jau praradome arklį, o kariuomenė yra taip arti, kad jau girdisi.

Gayfiera: Tiesos dėlei tu esi labai stipri moteris, Melisendra. Nepasiduok, būk drąsi, mes pasieksime laisvę.

Meistras Pedro: Pasirodo karalius Marsilio su savo žmonėmis. Melisendra ir Gayfiera jau taip arti laisvės.

Marsilio: Sustok! Tuoju būsite mano grobis! Kariuomenė beveik pasiekė jus!

Gayfiera: Su dėdės kardu kovosiu iki mirties. Leisk mums eiti, karaliau, arba žūsi tu ir visi tavo žmonės!

Melisendra: Ačiū, pusbroli. Aš pasiduodu. Gali pabėgti. Pabučiuok mano tėvą, jis visada bus mano mintyse.

Gayfiera (*kreipdamasis į publiką*): Ar čia nėra tokios herojės ar riterio, kuris galėtų pamajuoti kardą, kad mus išlaisvintų? Ar norite būti Don Kichotas? Čiupkite šį ginklą, užsidėkite šalną ir dviem puikiais kardais kirčiais išlaisvinkite mus.

(Meistras Pedro atrenka vaikus. Jie mojuoja kardą su blizgančiomis popierinėmis juostelėmis šaukdami „Laisvę Melisendrai!“ Likusieji ploja.)

Pabaigoje meistras Pedro sako: Mieli žiūrovai, nežiūrėkite į paveikslą už manęs, o į priešais mane esantį paveikslą. Kur galima pamatyti drąsių merginų ir berniukų, tokių kilmingų, kad jie visada kovos kaip kichotai už laisvę.

(Lėlininkai išeina ir pasisveikina su visais aktoriais.)

2.3.c Teisė į mokslą – pristatoma per „Kelią“

Ketvirta scena: Danielis palieka slėnį

(Danielis pasirodo scenoje su lagaminu, nes palieka savo kaimą ir vyksta studijuoti į miestą.)

Pasakotojas: Žmogau! Mažoji Pelėda, matau, tu jau sukrovei lagaminą.

Danielis: Taip. Po dviejų valandų išvažiuoju į miestą.

Pasakotojas: Neatrodai labai laimingas.

Danielis: Na, ne. Aš nesu laimingas. Man patinka gyventi slėnyje. Nemanau, kad man patiks gyventi mieste.

Pasakotojas: Na, niekada negali žinoti. Nežinai, ką ten rasi.

Danielis: Aš labai gerai žinau. Mieste nematysiu tolumoje esančių mažyčių traukinukų nei baltų trobų, nei pievų ir suskirstytų kukurūzų laukų. Negalėsiu nei išsimaudyti angliškame baseine, nei naktimis girdėti bažnyčios varpų skambėjimo ir rupūžių cypimo po akmenimis. Ir nepamatysiu nei mamos, nei namų ruošos darbų, nei Mariucos strazdanų.

Bet kadangi man tik vienuolika metų, už mane sprendžia tėvai.

Pasakotojas: Tavo tėvai nori tau geriausio, Pelėda. Jie nori, kad tu studijuotum ir turėtum ateitį.

Danielis (*atsidūsta*).

Pasakotojas: Nagi. Esu tikras, kad tau viskas bus gerai. Sutiksi naujų draugų ir visada galėsi sugrįžti atostogauti.

Danielis (*vėl atsidūsta*).

Pasakotojas: Žiūrėk, Mariuca ateina.

(Mariuca įeina paskubomis.)

Mariuca: Pelėda!

Danielis: Sveika, Uca-Uca.

Mariuca: Pelėda, aš atėjau atsisveikinti. Einu į Cullerą pirkti pieno ir negalėsiu su tavimi atsisveikinti stotyje.

Danielis: Iki, Mariuca.

Mariuca: Mažoji Pelėda, ar prisiminsi mane?

Danielis (*nuleidžia galvą, nieko nesakydamas*).

Pasakotojas: Žinoma, tu atsiminsi Mariučą. Tu esi jos draugas. Neliūdėk. Ji grįš.

Mariuca: Turiu eiti. Viso gero.

(Mergina pradeda eiti.)

Danielis: Uca-Uca! Neleisk vyresniajai Guindillai pašalinti strazdanų! Ar girdi mane? Nenoriu, kad ji pašalintų jas nuo tavo veido!

(Danielis verkia.)

Pasakotojas: Verk, sūnau. Verkti yra gerai. Šie draugai nori palinkėti tau sėkmės. (kreipiasi į publiką) Tiesa, vaikinai?

Publika (*atsako*)

Pasakotojas: Sušukime: „Sėkmės, mažoji Pelėda.“

Publika: Sėkmės, mažoji Pelėda.

Pasakotojas: Aš tikiu, kad tau seksis gerai, Pelėda. Žinai, kodėl? Nes tu geras berniukas. Ak! Ir kai grįši į slėnį, pranešk mums ir mes atvyksime pas tave.

O dabar... Paplokime, kad nudžiugintume savo draugą!

(Pelėdžiukas išeina, o pasakotojas ir žiūrovai atsisveikina.)

Pasakotojas: Mano brangios mergaitės ir berniukai. Na, tai buvo Danielio Pelėdžiuko istorija. Ar jums patiko?

Atminkite, kad šią istoriją parašė (*palaukite, kol vaikai tai pasakys*) romane, pavadintame Labai gerai! „Kelias“, autorius Miguel Delibes. Taip pat atminkite, kad knygoje yra tūkstančiai įdomių istorijų, kurios laukia, kol jas perskaitysite.

Mums patiko šį laiką leisti su jumis. Prisiminkite viską, ko išmokome, ką galima apibendrinti vienu žodžiu. Pažiūrėsim, kas žino. Jis prasideda p... Štai! Pagarba.

Plojimai visiems, dirbusiems šiame pasirodyme ir... iki greito!

2.3.d *Teisė į maitinimą – pristatoma per „Pinokį“*

2.3.e *Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbu, – pristatoma per „Pinokį“*

2.3.f *Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę – pristatyta per „Pinokį“*
Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“

Antroji scena: Pinokis pavagia vynuoges ir patenka į kalėjimą

Pinokis nuėjo į vynuogyną skinti vynuogių, nes yra alkanas. Jį vynuogyno šeimininkas priverčia nakvoti savo namo aptvare, saugant avis nuo galimo kokių nors „gardūnų“ (tai į kiaunę panašus mėsėdis žinduolis) užpuolimo. Tai buvo užduotis, kurią atlikdavo šeimininko šunys, tačiau jo šuo buvo negyvas.

Balsas: Pinokis ir Valentina vaikšto Pasakų saloje, kuri yra savotiškas puikus įsivaizduojamas teminis parkas, kuriame vaikai iš realaus pasaulio gali aplankyti visų tradicinių istorijų aplinką ir bendrauti su jų personažais.

(Matomas medžiais apšodintas takas, o už jo – keli laukai. Diena saulėta ir pavasariška. Girdėti paukščiai. Mergaitė taku aplenkia Pinokį ir jie toliau eina kartu.)

Valentina: Sveiki, Pinoki, aš Valentina.

Pinokis: Sveika, Valentina. Niekada tavęs nemačiau Pasakų saloje...

Valentina: Žinau, tai pirmas kartas, kai mane atvedė tėvai, pirmą kartą pasirinkau aplankyti Piterio Peno istoriją. Kadangi šiais metais taip pat gavau labai gerus įvertinimus, jie mane apdovanojo dar vienu apsilankymu Pasakų saloje... Ir aš pasirinkau patekti į tavo... Ei, man patinka vaikščioti po šiuos laukus ir, matau, tu taip pat mėgsti tai daryti.

Pinokis: Taip, taip... Man taip pat labai patinka vaikščioti, kai geras oras, kaip šiandien... Girdi paukščiukų giedojimą, ir man patinka stebėti drugelius ir skruzdėles... ir debesis... Mano tėtis sako, kad mano dėmesį patraukia bet kas...

Valentina: Taip, ahahaha... Aš taip pat šiek tiek išsiblaškiusi, bet mokykloje plačiai atmerkiu akis ir ištempiu ausis, kad nepraleisčiau nieko, ką jie ten aiškina.

Pinokis: Aš taip pat dabar esu geras mokinyš, nes, ech, ech... tarkime, aš mažai lankiau mokyklą ir maniau, kad nereikia daug ko mokytis...

(Pinokis tai pasako šiek tiek išdykusiu balsu.)

Valentina: Jokiu būdu! Mokytis yra labai smagu. Beveik taip pat, kaip vaikščioti su tavimi, Pinoki. Ei, kalbėdami, kalbėdami vienas su kitu, mes jau daug nuėjome. Gal prisėskim ant žolės ir suvalgykim užkandį? Aš alkana...

Pinokis: Taip, puiki idėja, Valentina. Ar galime pasidalinti užkandžiu?

Valentina: Gerai. Ką atnešei?

Pinokis: Na... na... pasitaiko, kad mano tėtis Džapetas ne visada turi pinigų maistui... nei drabužiams, nei kitiems reikalingiems daiktams... Šiandien atsitiktinai atsinešiau morkų.

Valentina: Taigi, tu ne visada turi ką užkąsti, ar ne?

(Valentina išitaria su nuostaba ir suima rankomis galvą.)

Pinokis: Kartais taip... Džapetas net turėjo parduoti savo vienintelį švarką, kad nupirktų man pirmąją ABC knygą ir galėčiau eiti į mokyklą ir išmokti skaityti...

Valentina: Kaip keista! Realiame pasaulyje, kur aš gyvenu, vaikai į mokyklą eina nemokamai ir niekas (turiu omenyje jokie vaikai) nelieka gatvėje. Mano tėvai sako, kad mokymasis yra vienintelis mūsų darbas... Aš nesuprantu...

Taigi Pasakų saloje, jei neturi pinigų, tai ir neturi užkasti, negali eiti į mokyklą, neturi nei knygų, nei drabužių?

Pinokis: Jei neturi pinigų... manau, kad ne... tu negali turėti nė vieno iš tų dalykų, kuriuos išvardinai...

(Pinokis kalba liūdnu balsu.)

Valentina: Na, kokia bėda... Aš negaliu atlikti namų darbų po pietų be užkandžių. Aš kaip kamuolys be oro... piš... Realiame pasaulyje, kurį pažįstu, vaikai turi maisto, namus, jie eina į mokyklą, turi savo knygas, daro namų darbus... Manau, vyresni žmonės pažadėjo, kad niekam iš mūsų to negali trūkti... Nagi, mes turime teisę į visa tai, net jei neturime pinigų.

Pinokis: O Dieve... Dabar, kai tu kalbi su manimi apie užkandžius, apie darbą, apie namus... Jei aš tau papasakosiu, kas man nutiko vieną kartą dėl mano alkio, tu nepatikėsi...

Valentina: Nagi, Pinoki... Tu gali pasiimti šiuos sausainius, kuriuos mes su tėčiu ruošėme vakar namuose, tai pasisemk energijos ir atsimink, kad nenoriu praleisti nė vienos istorijos, kuri tau nutiko, detalės.

Pinokis: Vieną dieną aš atėjau pasitikti savo tėvo Džapeto, kuris manęs ieškojo. Jau seniai vaikščiojau. Tiek mažai valgiau, buvau labai pavargęs ir toks alkanas, kad kadangi turėjau tuščias kišenes, vienintelis dalykas, kuris man atėjo į galvą, buvo eiti į ūkininko vynuogyną pakeleje ir paimti dvi vynuogių kekes. Muskatinės... Jos labai skanios ir labai saldžios...

Palauk, palauk, Valentina, aš tau papasakosiu...

(Pinokis prideda rankas prie smilkinių, tarsi norėdamas prisiminti, uždanga užsidaro, groja muzika, o tada kalba balsas.)

(Balsas: Dabar Pinokis nukelia mus savo vaizduotėje į tą momentą, kai jam nutiko ši istorija. Valentina tarsi pro mažą skylutę mato tai, ką prisimena Pinokis, išsamiai sužino apie nuotykius.)

(Kaimo kraštovaizdis, vienoje kelio pusėje vynuogynas, o kiek toliau – kaimo namas su priekiniu aptvaru, vištomis ir viščiukais. Prie tvoros yra ir šuns būda.)

Pinokis: Koks aš alkanas, nebegaliu pakęsti... mano kojos linksta tarsi iš vielos ir neturiu jėgų žengti žingsnį... Uf... Kaip pavargau aš... Manau, eisiu į šį vynuogyną ir nusiskinsiu porą vynuogių kekių... Tik dvi, ar ne? Jos labai saldžios ir labai skanios...

(Pinokis žengia du žingsnius ir įeina į vynuogyną, pasiruošęs skinti vynuoges.)

AAAAYYYYYYYYYYYYYY... AAYAYYAYYAYAYYAYYAYYAYYAYYAYY!

Pagalbos... Mano kojos... Padėkite!

(Ūkininkas, kuriam priklauso vynuogynas, yra šalia esančiame lauke ir girdi jį rėkiant.)

Ūkininkas: Kas vyksta? Tikrai tai piktosios kiaunės, kurios vagia mano vaisius ir mano viščiukus, pateko į spąstus, o jų kojos gerai įstrigo spąstuose, aš tuoj patikrinsiu!

(Ūkininko balsas šaižus ir jis juokiasi kaip piktadarys.)

Pinokis: Padėkit. Labai skauda. Padėkit! *(Pinokis rėkia ir verkia.)*

Ūkininkas: Bet jei tu ne kiaunė! Niekšas! Aš tau tuoj padėsiu! Kodėl atėjai į mano vynuogyną vogti? Ar tu nežinai, kad negali paimti to, kas ne tavo, nesąžiningas berniuk?

Pinokis: Prašau, pone ūkininke... Paleisk mane iš šitų spąstų! Buvau labai alkanas ir įėjau tik nuskinti poros vynuogių kekių... Aš ne vagis, atsiprašau, pone ūkininke... Prašau, padėkite!

(Pinokis vaikšto.)

Ūkininkas *(ūkininkas nutaiso ironišką balsą, nes po savo žodžiais slepia kitą ketinimą)*: Taip, aš tau padėsiu, tikrai. Bet pirmiausia tu man padėsi. Ateik, ateik, paleisiu tave iš spąstų, ir tu eisi su manimi.

Pinokis: O, ačiū, pone! Tu geras žmogus... Taip, tu turi gero žmogaus veidą... Ar ketini mane nusivesti į savo namus ir mes abu kartu pavalgysime?

(Pinokis atsako nekaltai ir atvirai, mielu ir pasitikinčiu balsu, nenutuokdamas, kad jo gali laukti koks nors pavojus.)

Ūkininkas: Tuoju pamatysi, būk kantrus, berniuk.. Mes jau beveik čia, dar keli metrai ir įeisime į mano namo aptvarą. Štai, mes čia.

(Ūkininkas toliau kalba ironiškai ir šiek tiek pikta šypsosi.)

Pinokis: O, koks gražus atrodo jūsų namas, pone ūkininke... Eime, eime į vidų!

(Pinokis linksmiai atsako.)

Ūkininkas: Ne taip greitai, berniuk... Ar matai mano šunų būdą?

Pinokis: Taip, matau ją šalia vištėdės, pone ūkininke...

Ūkininkas: Na, kadangi mano vargšas šuo negyvas, o jis rūpinosi mano vištomis, kad lapės ir kiaunės jų nepavogtų, šiandien tu visą naktį būsi mano viščiukų globėjas, o aš vakarieniausiu ir šiltai atsigulsiu į savo lovą...

Pinokis: O, neeeee... Prašau, pone ūkininke! Aš esu berniukas, aš ne šuo, man bus šalta ir alkana. Ir aš nežinau, kaip loti ar kitaip apsaugoti vištas.

(Pinokis dejuoja ir vėl verkia, labai susirūpinęs.)

Ūkininkas: Tai tavo bausmė už vynuogių vagystę. Teks dirbti pas mane vištų prižiūrėtoju, be vakarienės ir be miego... Ir viskas!

(Ūkininkas kalba piktu balsu ir pasiryžęs nesusšvelninti.)

Pinokis: Beeeeee... Beeeeee... Aš nenoriu... Prašuuuuuu....

(Pinokio verksmas ir riksmas girdimas vis toliau ir silpniau, nes Pinokio vaizduotėje paliksime sceną ir su Valentina grįšime į realybę Pasakų saloje.)

(Balsas: vargšas Pinokis nenori daugiau prisiminti ir savo vaizduotę nukreipia į Pasakų salą kartu su Valentina, kuri sužinojo apie istoriją ir yra liūdna bei nustebusi dėl to, ką išgirdo.)

Valentina: Vargšas Pinokis... O ar tą naktį dirbai vištų prižiūrėtoju?

Pinokis: Taip, visą naktį turėjau labai gerai klausyti garsus, jei kiaunė ar lapė norėtų juos išnešti...

Valentina: O ar jos atėjo?

Pinokis: Taip, bet aš labai garsiai rėkiau, o ūkininkas pakilo iš lovos ir pagavo kiaunes... O kadangi jis buvo tokios prastos nuotaikos, šios taip išsigando, kad pažadėjo daugiau jo netrukdyti, nei jo, nei jo vištų...

Valentina: Niekada nepatyrčiau nakties be vakarienės ir be miego... ir dar mažiau dirbu... Vaikai neturi būti verčiami dirbti, laikyti vištų ar dar ką nors... Mes tiesiog turime mokytis. Taip sako visi vyresni žmonės ten, kur aš gyvenu.

Pinokis: Hm... Gali būti, bet mano istorijoje viskas taip... Ir jei tu nebūsi atsargus, jie gali tave apgauti, gali piktnaudžiauti, kad tu mažas, ir priversti tave dirbti jiems, gali neturėti nei knygų, nei maisto, miegoti gatvėje ir daryti dar tūkstančius pavojingų ir nemalonių dalykų, kuriuos žinosite, jei perskaitėte mano istoriją.

Valentina: Na, tai tiesa, Pinoki... Tavo pasaulis nėra labai patogus vaikams... Taip pat nėra labai saugus... Bet tiesa ta, kad tu taip pat buvai šiek tiek nepaklusnus ir melavai... O tu praleidai visas pamokas! Man niekada nešovė į galvą to daryti!

Pinokis: Taip, bet dabar, kai aš elgiuosi labai gerai ir kasdien mokausi mokykloje, kaip ir tu, mano tėvas Džapetas tikrai nuves mane aplankyti tą realų pasaulį, kuriame gyveni... Jei jis toks, kaip pasakoji, man labai patiks.

Valentina: Žinoma, Pinoki... Kai ateisi, mes vaikščiosime tiek, kiek dabar, ir tą kartą tu atsineši užkandžių... Gerai?

Pinokis: Gerai, Valentina.

(Užsivėrus uždangai vėl pasigirsta paukščių garsai.)

2.3.g Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, teisė į vienodą įstatymo apsaugą – pristatyta per „Don Kichotą“

Lyčių lygybė – pristatyta per „Don Kichotą ir „Kelią“

[Antroji scena: Baratarijos sala](#)

Pasirinkta ištrauka atitinka 2-osios „Don Kichoto“ dalies 45–46 skyrius. Kalbama apie Baratarijos salą, kuri yra viena iš įsivaizduojamų vietų, pasirodančių romane, ir kurios valdytoju buvo paskirtas Sančas Pansa. Tai, kas nutiko šioje saloje, yra dalis nuotykių, kuriuos Don Kichotas ir Sančas Pansa išgyveno kartu su kunigaikščių pora, atstovaujančia to meto Ispanijos aukštuomenei ir pokštaujančia su mūsų veikėjais.

Dauguma Sančos patiriamų nuotykių yra kunigaikščių organizuoti pokštai, kurie nepasiekia norimo efekto, nes Sančas pasirodo esąs gubernatorius, turintis puikų teisingumo jausmą.

1 scena – Baratarijos sala

(Scenoje sosto kėdė.)

Pasakotojas: Nuo vieno prie kito nuotykiu jie ėjo per laukus

ir po kelių dienų kunigaikščius susitiko.

Žinodami Kichoto šlovę

didikai ir jų tarnai

sugalvojo nuotykių,

visi jie apgaulė, visi buvo apgaulė.

Nekaltas kaip vaikas, tikėjo jais riteris,

ir tinginiai kunigaikščiai iš jo juokėsi.

Gerasis Sančas Pansa,

jis irgi pateko į spąstus,

nes jie išgalvojo salą,

kurią jis valdytų.

Tokiu būdu Sančas atvyko į maždaug tūkstančio gyventojų kaimą, priklausantį kunigaikščiams, ir jie pasodino jį į sostą.

(Meistro Pedro altoriaus trimitai gubernatoriaus išvykimui.)

Apšvietimas: Bendras.

Kunigaikštis: Ar tu esi Sančas Pansa, kuriam jo Viešpats pažadėjo duoti valdyti salą?

Sančas Pansa: Taip, pone. Aš esu iš tų, kurie sako: „Prisijunk prie gerų vaikinų ir tu būsi vienas iš jų“, tad su savo Viešpačiu išmokau atskirti tiesą nuo melo ir sąžiningą nuo nesąžiningo. Tegyvuoja jis ir šlovė man! Tikiu, kad mano valdovui netrūks nei imperijų, kurioms vadovaus, nei man salų valdyti.

Kunigaikštienė: Tu labai gerai kalbi, Sančai. Ir aš tavo valdovo vardu tau duodu mūsų didelę salą, vadinamą Baratarija, kad galėtum valdyti. *(Kunigaikštis linkteli labai patenkintas.)*

Don Kichotas: Atsiklaupk, Sančai, ir padėkok.

Sančas Pansa *(labai susijaudinęs)*: Didžiai vertinu garbę valdyti salą.

Skambant trimitui, publika išeina ir laukia atvykstant gubernatoriaus. Kai pasirodo, jie šaukia.

Vaikai: Tegyvuoja naujasis gubernatorius! Šlovė! *(Vaikai skatinami šaukti.)*

Visus pasveikinęs gubernatorius atsisėda. Riteris paduoda jam skeptrą.

Apšvietimas: Bendras.

Sekretorius įeina ir atsistoja šalia gubernatoriaus.

Sekretorius: Pone gubernatoriau, šioje saloje yra senas paprotys, kad tą dieną, kai naujas gubernatorius pradeda valdyti šią garsiąją salą, jis privalo atsakyti į klausimus, kurie turi būti sukti dėl kai kurių sunkiai išsprendžiamų problemų.

Sančas Pansa: Gerai, pasakykite man problemas, aš pasistengsiu jas išspręsti.

Ūkininkas ir siuvėjas įeina kartu; siuvėjas eina link Sančo.

Siuvėjas: Pone gubernatoriau, vakar šis žmogus atėjo į mano parduotuvę, aš esu sertifikuotas siuvėjas, kaip sakau, jis atėjo į mano parduotuvę ir pažiūrėk, kas atsitiko.

Ūkininkas ir siuvėjas imituoja tai, kas nutiko prieš kelias dienas.

Ūkininkas: Labas rytas!

Siuvėjas: Labas rytas!

Ūkininkas: Aš atnešu tau šį audinį, kad galėtum man pasiūti kepurę, ar ne?

Siuvėjas: Taip, aš galiu tai padaryti. Bet tai jums kainuos penkias monetas.

Ūkininkas: Gerai, bet aš tau duosiu tik keturias monetas.

Siuvėjas: Gerai.

Ūkininkas: Tada atsisveikinu iki rytojaus.

Siuvėjas: Iki pasimatymo rytoj.

Ūkininkas kreipiasi į publiką kalbėdamas pats su savimi.

Ūkininkas (*galvoja: man tai nepatinka. Tai reiškia, kad jis ketina pasilikti audeklo likučius ir pan., jis uždirbs daugiau*): Palaukite, siuvėjau!

Siuvėjas: Ko tu nori?

Ūkininkas: Ar nemanote, kad užtektų audinio dviem kepurėms pagaminti?

Siuvėjas: Pažiūrėsim. Taip, man to gali pakakti, bet jums tai kainuos dar keturias monetas.

Ūkininkas: Gerai, tai padaryk man dvi kepures (*kalba su savimi: nežinau, nežinau; esu tikras, kad iš manęs vis tiek bus pavogtas gabalas*). (*grįžta atgal*). Ech!

Siuvėjas: Kas dar?

Ūkininkas: Maniau, kad iš audeklo gal trys išeis.

Siuvėjas: Ar nori, kad aš tau padaryčiau tris? Na, jei manęs paprašysi, aš tai padarysiu, bet jums tai bus brangiau.

Ūkininkas: Nesvarbu. Padarykite tris kepures... O jeigu aš liepčiau padaryti keturias kepures?

Siuvėjas: Bus kiek per mažai audinio, bet galiu jas pasidaryti.

Ūkininkas: Tada be kalbų... ir tu padarysi penkias.

Siuvėjas (*kreipdamasis į Sančą Pansą*): Šiandien jis atėjo ieškoti kepurėjų ir nenorėjo už jas mokėti.

Sančas Pansa (*kreipdamasis į ūkininką*): Ir ką jūs manote šiuo klausimu?

Ūkininkas: Tai tiesa, bet prašau parodyti jam penkias kepures.

Siuvėjas: Mielai! Tai yra penkios kepuraitės, kurių šis geras žmogus manęs prašo, ir man neliko audinio.

(Ištraukite jo ranką iš po pelerinos su penkiom kepurėm ant pirštų.)

Sančas Pansa (*jis kurį laiką susimąsto*): Na, tai aišku. Tu, ūkininke, kaip nepasitikėjai siuvėju, dabar esi be audinio ir be kepurėlių. O jūs, pone siuvėjau, pamokėte ūkininką ir laikykite, kad jums apmokėta.

(Siuvėjas ir ūkininkas išeina atskirai, abu šiek tiek sutrikę. Publika ploja.)

Vaikai: Tegyvuoja gubernatorius! Šlovė!

(Sančas Pansa gauna slaptą žinutę. Jis apverčia pergamentą.)

Sekretorius: Ar norite, kad perskaityčiau jums žinutę?

Sančas Pansa: Nei tu, nei aš jos neskaitysimė. Aš, nes nemoku, o tu, nes tai paslaptis.

Sekretorius: Pone, aš esu paslapčių žmogus. Aš esu sekretorius.

Sančas Pansa: Tada pirmyn, visi kiti, lauk.

(Ponios ir ponai palieka sceną. Sančas Pansa ir sekretorius lieka.)

Sekretorius (skaito): Ponas Sančas Pansa, Baratarijos gubernatorius. Saugokitės ir būkite budrus. Tam tikri mano ir salos priešai ruošiasi užpulti jus kažkurią iš šių naktų. Jie nori tave nužudyti. Jūsų draugas kunigaikštis.

(Sekretorius išeina. Apšvietimas sumažina intensyvumą. Sančas Pansa atrodo susimąstęs.)

Pasakotojas: Pavargęs nuo išbandymų, labai išsigandęs ir tapęs dar vieno kunigaikščių pasityčiojimo auka, jis nusprendžia palikti gubernatoriaus pareigas ir vėl Sančą Pansa.

Sančas Pansa: Supratau, kad mano asilui nepatinka gyventi šioje saloje. Supratau, kad mano gyvenimas buvo palaimingas, kai rūpinausi jį apkabinti ir maitinti. Aš užkopiau į ambicijų ir pasididžiavimo bokštus ir patyriau tik kančias ir nerimą.

Pasitraukite, ponai! Ir leiskite man grįžti į savo senąją laisvę, aš negimiau būti gubernatoriumi ar ginti salų ar miestų.

2.3.h Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju – pristatyta per „Don Kichotą“

2.3.i Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą – pristatyta per „Don Kichotą“

Trečioji scena: Ricote ir jo šeimos istorija

Šis scenarijus paremtas antrosios „Don Kichoto“ dalies LIV skyriumi, „kuriame nagrinėjami dalykai, susiję su šia istorija, o ne su kitais“.

Don Kichotas: Sveiki, draugai, ar pažįstate mane? Aš esu Don Kichotas iš La Mančos, „liūdnojo vaizdo riteris“, silpnųjų ir žmonių, kuriems reikia pagalbos, gynėjas ir noriu papasakoti jums istoriją apie tai, kas atsitiko maurui Rikotui, kai jis buvo išstremtas iš Ispanijos su šeima ir turėjo palikti savo namus, kad susirastų naujus namus kitoje šalyje.

Mauras Ricote, jo žmona ir dukra Ricota ramiai gyveno vienoje La Mančos vietoje. Jie buvo maurai, tai yra senovės musulmonai, kurie atsivertė į krikščionių religiją. Jie gyveno darniai su kitomis krikščionių šeimomis, tačiau vieną dieną jiems būnant miesto turguje pasigirdo jo Didenybės Ispanijos karaliaus Felipės III įsakymas pareiškimas arba įsakas, kad visi maurai turėtų palikti šalį.

Mieli draugai, pradėkime šią istoriją apie maurą Ricote ir jo šeimą. Pamatysime, kas atsitiko.

1 veiksmas – Ricote, mauras ir jo dukra Ricota buvo turguje

(Turgaus aplinkos garsas: „Aroba melionų už pusantro realo! Sodrus sūris! Geriausias La Mančos vynas! Niekšas, kuris sūrį paima nemokėdamas!)

Kažkas šaukia: Naujiena, naujiena! Don Kichoto ir Sančo Pansos nuotykius surinko kažkoks Migelis de Servantesas! Pirkite juos čia, nes „Amazon“ dar neišrastas!

(Staiga pasigirsta antstolis, skelbiantis šį karališkąjį įsaką):

„Visi šios karalystės maurai turėtų palikti ją su savo šeimomis, atsinešti baldus į laivus, kurie nugabens juos į barbarų šalį Šiaurės Afrikoje. Taip pat aišku, kad jei koks nors mauras paslėps kokį nors lobį, kurio negalėjo pasiimti su savimi, jis bus įkalintas arba mirs.“

(Ricote ir jo tėvas Ricote išgirsta karališkąjį įsaką.)

Ricote: Tai taip rimta, dukra. Galbūt turime pradėti galvoti apie kitą šalį, kuri mus priima.

Ricote: Nemanau, tėve! Mama ir aš esame labiausiai pasišventę, galbūt, tėve, tu turėtum ateiti rytoj su mumis į mišias 19 val., ir taip tave pamatys kunigas Don Servando.

Ricote: Nepaisant to, Ricote, mano dukra, dėl viso pikto turėtume paslėpti aukso ir sidabro lėkštes, jei viskas pablogėtų. Laikysiu jas skrynioje ir paslėpsiu. Taip pat turiu išsaugoti kelis šimtus monetų tavo vestuvėms.

Ricote: Bet apie ką tu kalbi, tėve? Aš esu labai jauna ir nėra pretendentų.

Ricote: Na, aš puikiai žinau, mano dukra, kad čia, turguje, visų žvilgsniai nukreipti į tave.

(Kitame peizaže Ricote susitinka su savo draugais, mes vis dar klausomės aplinkos balsų iš turgaus: vynu Kriptanos šventėms ir duonos!)

(Kai Ricote susitinka su savo draugais, visi jie verkia dėl naujausių žinių.)

Draugai: Ricote, ar girdėjai, įsakas sako, kad tave išsiųs!

Ricote: Bet to negali būti, aš labiau krikščionis nei tu. Tai nesąžininga (verkti).

Draugai: Patikėsime tave Dievui ir Mergelei.

Ricote (*verkia*): Bet kur mes vyksime, čia mano tėvynė, aš čia gimiau, tai mano kalba, aš nemoku jokios kitos šalies kalbos ir nepažįstu kitų šalių.

Draugai: Ricote, nesvarbu, kur gimei ar kokiam Dievui meldiesi, kad būtum geras žmogus, dosnus ir rūpestingas.

Draugai: Eikime į bažnyčią pasakyti kunigui, jis mus ves.

(Scena tęsiasi turguje su įprastais turgaus aplinkos garsais. Ricote grįžta į sceną su dukra Ricote.)

Ricote: Turiu eiti į tavo dėdės Chuano namus. Turime organizuoti savo išvykimą. Manau, jog geriausia yra tai, kad aš išvažiuoju pirmas, o kai rasiu gerą vietą apsistoti, grįšiu pas jus. Tuo tarpu tau bus saugiau su tavo dėde Chuanu.

Don Kichotas: Mauras Ricote, išgirdęs įsaką, nusprendė išvykti iš Ispanijos ir ieškoti namo, kur vėliau galėtų pasiimti savo šeimą. Jis keliavo per įvairias šalis ir radęs tinkamą vietą gyventi grįžo į Ispaniją, kad vėl su visais susitiktų. Grįždamas jis sutiko Sančą Pansą, mano ištikimąjį ginklanešį, ir štai kas atsitiko.

2 veiksmas – Ricote skaičiuoja savo turtus, kad surastų namą gyventi.

(Sančas atpažino maurą Ricote, parduotuvės savininką, vokiečių piligrimų grupėje.)

Sančas Pansa: Leiskite man žinoti, kas jus sužavėjo ir kaip išdrįsti grįžti į Ispaniją, mano drauge?

Ricote (*susijaudinęs atsidūsta*).

Sančas Pansa (*susirūpinusiu tonu*): Ar žinai, kad jei tave pagaus ir atpažins, tau bus blogai?

(Fone groja Enio Morricone'o Gabrieliaus obojaus muzika.)

Ricote: O! Drauge Sanča, jei žinotum, kas man atsitiko! Apkeliavau pasaulį, ieškojau pagalbos ir pastogės. (*Jis judina rankas ir rodo į horizontą, o toliau kalba.*) Važiavau į visas Afrikos dalis, kur tikėjausi būti gerai priimtas, tikėjausi būti priimtas...

(Ricote, užsidengęs rankomis veidą, iš nevilties verkdamas kalba.)

Ricote: Ai, ai...

Sančas Pansa: Kas atsitiko, Ricote?

Ricote: Jie mane įžeidė... ir... ir...

Sančas Pansa: Ir?..

Ricote (*rankomis užsidengęs veidą ir ašarodamas*): Su manimi buvo netinkamai elgiamasi. Atsiprašau... Vis ieškojau kitur, naujų namų, kažko, kas būtų panašaus į mano mylimą Ispaniją, mielą tėvynę, žemę, kas primintų mano draugus, senelius...

(Ricote lieka susimąstęs, atgailauja ir vėl kalba, iškėlęs ranką į kitą horizontą.)

Ricote: Aš išvykau į Prancūziją.

Sančas Pansa: O la la! Paryžius – meilės miestas!

Ricote: Taip, taip, bet ji neatrodė kaip mano mylima Ispanija, ir aš pamaniau... O kaip su kita Viduržemio jūros šalimi? Ar žinai, kur aš nukeliavau?

Sančas Pansa: Žinoma, Portugalija.

Ricote: Ne.

Sančas Pansa: Graikija!

Ricote: Ne, Sančai, ne. Išvykau į Italiją... (*jis sudeda pirštus ir mosteli į Sančą*), bet ne, tai nebuvo mano namai, per daug makaronų šiam ispaniškam kūnui.

Sančas Pansa: Suprantu tave (*juokiasi*), nėra nieko panašaus į gerą ispanišką maistą, ir mes apie tai žinome (*jis sako liesdamas pilvą*), mūsų žindomą ėriuką su geru sultiniu, ką pasakysime?

Ricote: Aš klajojau po Europą (*jis daro gestą abiem rankomis*), kol atvykau į Vokietiją.

Sančas Pansa: Taip pat nepavyko, tiesa? Per šalta, keistas maistas... (*jis tęsia judindamas rankas iš vienos pusės į kitą*).

Ricote: Ne, mielas drauge, kraštovaizdis kitoks, aš pasiilgau savo vyno, duonos, bet kokie malonūs ten žmonės!

Sančas: Ir kaip?!

Ricote: Geri žmonės, kiekvienas imasi savo reikalų, tvarko reikalus ir nepyksta ant kaimyno. Pagaliau jaučiausi saugus!

Sančas Pansa: O ką tu padarei?

Ricote: Išsinuomojau namą netoli Augsburgo ir grįžau į Ispaniją su keletu piligrimų iš Tudėjos ieškoti savo šeimos ir jų pasiimti.

Don Kichotas: Sančas papasakojo maurui Ricote, kad anglas, kuris buvo Ispanijoje, norėjo paimti jo dukrą kaip savo merginą. Ricote nustebo, nes suprato, kad jo dukra nebėra mergaitė ir ji bus užsieniečio žmona, o ji yra kitos religijos nei jis pats. Nei Sančas, nei Ricote nežinojo, kas iš tikrųjų atsitiko, bet mes tai pamatysime dabar.

3 veiksmas – Ricote peršasi anglas

Anglas: Laba diena. Norėjau su tavimi pasikalbėti, tavo vardas Ricote, ar ne?

Ricote: Taip, tai mano vardas. Jau supratau, kad nori su manimi pasikalbėti. Tu kalbi keistai. Ar tu iš Flandrijos?

Anglas: Aš esu anglas.

Ricote: Ar tu piratas?

Anglas: Kodėl taip manai?

Ricote: Na, žmonės sako, kad anglai yra piratai.

Anglas: Bet tik kai kurie.

Ricote: Ar tu eretikas?

Anglas: Kas yra eretikas?

Ricote: Asmuo, kuris nesilaiko doktrinų.

Anglas: Atsiprašau, aš nesuprantu.

Ricote: Asmuo, kuris nedaro dalykų taip pat, kaip kiti žmonės. kažkas, kas nėra katalikas. Ar tu eretikas?

Anglas: Ne, ir aš esu čia, Ispanijoje, nes esu katalikas. Štai kodėl aš atvykau į Ispaniją. Anglijoje mes nesame gerai suprantami. Dabar protestantai valdo.

Ricote: Protestantai?

Anglas: Protestantai.

Ricote: Ak! Aš tave suprantu. Aš esu maurė.

Anglas: Ką tu dabar sakai apie jūros gėrybes?

Ricote: Ne! Tai ne apie jūros gėrybes, aš pasakiau „maurė“. Esu ispanų musulmonų, atsivertusių į krikščionybę, palikuonis.

Anglas: Taigi, galbūt turėtumėte nuvykti į musulmonišką šalį?

Ricote: Tu pamiršai, kad aš nesu musulmonė. Maurai atsivertė. Ir aš esu nuoširdi krikščionė. Be to, tose šalyse mūsų nemylė, nes mes jau nebe musulmonai.

Anglas: Suprantu, man atsitiko kažkas panašaus.

Ricote: Kodėl mes stengiamės sukurti skirtumus tarp mūsų?

Anglas: O kodėl turėtume stengtis nesakyti to, ką jaučiame?

Ricote: Kodėl taip sakai?

Anglas: Norėjau pasakyti, kad net jei nesu piratas, dėl tavęs perplaukčiau visus vandenynus.

Ricote: Ką turi omenyje tai sakydamas?

Anglas: Tiesa ta, kad kai aš tavęs nematau, dienos man tampa kaip ilgos naktys, o kai sapnuoju tave, naktys tampa kaip giedros dienos.

Ricote: O... tai gražu! Pakartok.

Anglas: Kai aš tavęs nematau, dienos tampa kaip ilgos naktys, o kai sapnuoju tave, naktys tampa aiškios.

Ricote: Tokie gražūs žodžiai, esu tikra, kad jie ne tavo!

Anglas: Jūs teisi, tai mano šalies poeto Viljamo Šekspyro eilės.

Ricote: Labai gražu, bet tai tik žodžiai.

Anglas: Bet aš sakau ne tik žodžius. Jei nori faktų, aš eisiu su tavim, kad ir kur tave išvartų, panele maure.

Ricote: Tėvas sako, kad važiuosime į Vokietiją.

Anglas: Ir aš jus palydėsiu į Vokietiją.

(Ricote ir anglas eina kartu.)

Don Kichotas: Ricote taip pat pasakė Sančui, kad prieš išvykdamas iš Ispanijos paslėpė lobį ir kad dabar nori jį susigrąžinti.

4 scena – Ricote kalbasi su Sanču apie lobį

Sančas Pansa: Mano brangus drauge Ricote! Koks tu vargšas! Ar jus apleido sėkmė?

Ricote: Išvaizda yra apgaulinga, drauge Sančai...

Sančas Pansa: Tikrai? Ar turi man pasakyti paslaptį?

Ricote: Pasakysiu, jei tu man padėsi...

Sančas Pansa: Žinoma, aš tau padėsiu!

Ricote: Aš turiu didelius turtus slapoje slėptuvėje. Dalis bus jūsų, jei padėsite man juos iškasti.

Sančas Pansa: Bet Ricote! Jei aš tau padėsiu ir mus sugaus, paims į nelaisvę. Tu esi pamišęs!

Ricote: Darysime tai tamsiu nakties metu, kai visi miega. Niekas mūsų nepamatys.

Sančas Pansa: Ne, ne, ne, ne ir ne! Aš neisiu prieš savo karalių!

Ricote: Nenoriu tavęs stumti į pavojų, mano drauge. Turėsiu susirasti žmogų, kuris man padėtų, nes vienas to negaliu padaryti.

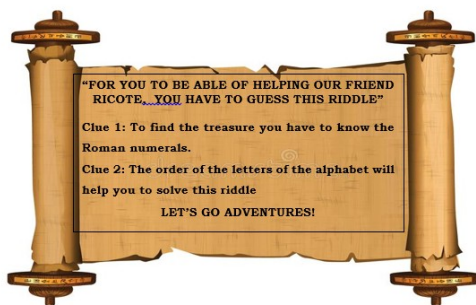
Don Kichotas: Norėčiau sužinoti iš jūsų, mano draugai, ar jums atrodo teisinga, kad žmonės yra išvaromi iš savo šalių ir turi susirasti naujus namus kitur. Kaip Ricote jausis gyvendama kitoje šalyje? Ar pažįsti ką nors, kas čia atvyko ieškodamas geresnio gyvenimo? Ar naujoje šalyje bus priimta visa šeima?

Ricote negali rasti lobio vienas ir jis yra susirūpinęs, ar norite padėti Ricote rasti lobį?

Jūs turite rasti lobį, ir tai leis Ricote gyventi geriau, nors, deja, jie tai padarys ne tėvynėje Ispanijoje. Kaip matėme šioje ištraukoje, jie buvo išvaryti dėl religinių priežasčių.

Pradėkime!

Čia yra lobio žemėlapis:

Ir čia yra keletas raktų, kad galėtumėte rasti lobį:

Kartu su mįsle, kurią jie turi įminti, mokiniams duosime du papirusus, kurių viename yra raidės, o kitame – raktai ar užuominos jai įminti. Mįslė bus frazė, susijusi su tolerancija ir pagarba.

Norėdami atspėti šią frazę, jie turi susieti kiekvieną romėnišką skaičių su raidės padėtimi abėcėlėje. Taip jie galų gale atras paskutinę frazę kaip savotišką pasakojamos istorijos moralą: „Elkis su kitais žmonėmis taip, kaip norėtum, kad elgtųsi su tavimi.“

Išpėjant mįslę labai padės raidžių tvarka abėcėlėje:

A B C D E F G
H I J K L M N
O P Q R S T
U V W X Y Z

Norėdami rasti lobį, taip pat turėsite žinoti romėniškus skaičius.

Kiekvienas romėniškas skaičius atitinka abėcėlės raidžių tvarką, pavyzdžiui, skaičius XX atitinka „T“, o skaičius I yra „A“.

XX	XVI	V	a	XX		XV	X	VIII	V	XV		XV	V	X	XVI	X	V		a	XI		XX	X	XX
	II		š				X			III		I		V		II			š	X		V	V	I
T			A																					

XX	X	X	X	I		X	I	X	V		X	X		I	V		X	X	V	a	X	V	I
III	V	XI	II	V		II	X	I			X	V		I		X	X		š	X		V	V

2.3.j Teisė į lyčių lygybę – pristatyta per „Kelią“

Pirmoji scena: veikėjų prisistatymas

– Labas rytas, berniukai ir mergaitės.

(atsakymas)

– Ar žinote, ką pirmiausia daro mandagūs žmonės susitikę pirmą kartą?

(atsakymas)

– Teisingai! Jie prisistato. Ir aš tai ketinu daryti, esu labai mandagus. Mano vardas Ir ar žinote, kodėl atėjau į jūsų mokyklą?

(atsakymas)

– Ar manote, kad atėjau vienas?

(atsakymas)

– Atėjau su keletu draugų, su kuriais labai greitai susitiksime. Ar norite su jais susitikti?

(atsakymas)

– Pirmasis yra labai simpatiškas berniukas, kuris jums patiks. Jo vardas Danielis, nors visi jį vadina Mažąja Pelėda. Ar žinote, kodėl jį taip vadina?

(atsakymas)

– Jis turi dideles akis kaip pelėdos, kurios yra plėšrieji paukščiai. Na, Danielis į viską žiūri su dideliu smalsumu, atmerktomis akimis, todėl jį vadina Pelėdziuku arba Pelėdziu.

Ir ar žinote, kur aš sutikau Danielį Pelėdą?

(atsakymas)

– Sutikau jį knygoje. Ar mėgstate skaityti knygas?

(atsakymas)

– Na, aš sutikau Mažąją Pelėdą romane „El Camino“. Ir ar žinote, kas jį parašė?

(atsakymas)

– Duosiu užuominą. Jos autoriaus vardas Migelis, gimė Valjadolide prieš 100 metų.

Pažiūrėkim, pažiūrėkim. Migelis... Ar niekas nežino?

(atsakymas)

– Migelis Delibesas! O ar žinote, kur gyvena Danielis Pelėdžiukas?

(atsakymas)

– Na, jis gyvena mažame kaime. Ar jums patinka kaimai? O gamta?

(atsakymas)

– O ką mėgstate veikti kaime?

(atsakymas)

– Mažoji Pelėda mėgsta gyventi savo kaime. Jis mėgsta eiti prie upės, laiptoti medžiais, ieškoti paukščių lizdų jiems nepakenkdamas, ar ne? Ir jis turi du draugus, vardu Roque ir Germán, nors jie vadinami Boñigo (Karvės mėšlas, taip, tu gerai supratai, mėšlas...) ir El Tiñoso, nes visi kaime turi pravardes. Bent jau senais laikais. Jam taip patinka jo kaimas, tad jam šiek tiek liūdna, nes jis turi eiti į miestą. Ar žinote kodėl?

(atsakymas)

– Nes jis jau baigė pradinę mokyklą ir turi toliau mokytis. Taigi, jis praleidžia paskutines dienas kaime prieš išvykdamas į Madridą, didmiestį. Ar žinote, kad ne visi vaikai turi mokyklą šalia namų, kad galėtų toliau mokytis, kai baigs pradinę mokyklą, kaip jūs? Yra vaikų, kuriems reikia nuvažiuoti daug kilometrų, kad patektų į mokyklą. O senais laikais, kai mašinų, autobusų ir traukinių nebuvo tiek daug, kaip dabar, kaime gyvenę vaikai namo grįždavo tik atostogauti. Dėl šios priežasties Pelėdžiukas kiek liūdnas, nors žino, kad tai geriausia jo ateičiai.

Oi! Man atrodo, kad aš jį girdžiu. Ir jis ateina ne vienas. Aš pasislėpsiu, kad išgirsčiau, ką jie sako. Žiūrėkit, žiūrėkit...

Antroji scena: Danielis įžeidžia Mariuą

Danielis: Ne, Mariuca! Aš tau tūkstantį kartų sakiau, kad tu negali eiti su manimi.

Mariuca: Kodėl gi ne, Pelėda?

Danielis: Nes merginos elgiasi ne taip, kaip berniukai, ir viskas!

Mariuca: Bet aš noriu eiti su tavimi... Aš žinau, kur yra šliužų lizdas su plunksnuotomis vištomis.

Danielis: Uca-Uca. Tai, kad man patinka paukščiai, nereiškia, kad aš eisiu su tavimi ieškoti lizdų. Man labiau patinka Roque ir Boñigo. Jie mano draugai.

(Mažoji Pelėda pradeda vaikščioti, o mergaitė seka paskui jį.)

Mariuca: O kur tu eini?

Danielis: Aš einu į pragarą! Ar nori eiti?

Mariuca: Taip.

Danielis: Žiūrėk, tu kvaila Mariuca. Nagi, pasakyk, kur tas lizdas su jaunikliais.

Mariuca: Eik su manimi ir aš tau parodysiu.

(Kol jie vaikšto, mergina nenuleidžia nuo jo akių.)

Danielis: Uca-Uca, ko po velnių tu taip į mane žiūri?

Mariuca: Man patinka į tave žiūrėti.

Danielis: Nežiūrėk į mane, ar girdi?

Mariuca: Pelėda, ar tiesa, kad tau patinka Mica?

Danielis: Tau neturi rūpėti, ar man patinka Mica, ar ne.

Mariuca: Ji vyresnė už tave. Ji dešimčia metų vyresnė už tave.

Danielis: Ar paliksi mane vieną kartą ramybėje? Aš tau neturiu rūpėti, supranti?

Mariuca: Ar tau patinka Mica labiau nei aš?

Danielis: Klausyk manęs! Mica yra pati gražiausia mergina slėnyje, ji turi gerą veido spalvą, o tu esi negraži, tavo veidas pilnas strazdanų. Ar nematai skirtumo?

(Mariuca nulenkia galvą ir nuliūdusi palieka sceną. Danielis lieka vienas ir susimąsto.)

Danielis: Vargšė Mariuca. Neturėjau jai taip sakyti. Žiūrėk, aš asilas, vargšė, ji neturi motinos. Turėsiu atsiprašyti. Asilas aš, aš daugiau nei asilas!

(Trankydamas savo galvą išeina.)

Pasakotojas: Ai, ai, ar manote, kad Mažoji Pelėda gerai pasielgė su Mariuca?

(atsakymas)

Pasakotojas: Kodėl? Ką nemalonaus jis jai pasakė? Ar kam nors iš jūsų apie jūsų išvaizdą buvo pasakyta kas nors, kas jus trikdė?

(atsakymas)

Pasakotojas: O kaip jautėtės? Ko iš to išmokote?

(Atsižvelgiant į vaikų indėlių, galima pamąstyti apie teisę nebūti diskriminuojamam dėl kokių nors priežasčių.)

Pasakotojas: O ką jūs manote apie tai, ką sako Mažoji Pelėda, kad mergaitės negali daryti tų pačių dalykų, kaip berniukai? Ar sutinkate?

(atsakymas)

Pasakotojas: Ar tai kada nors nutiko mergeitei iš šios klasės? Ar kas nors yra sakęs, kad tu negali ko nors padaryti, nes esi mergaitė? Ir ką tu manai?

(atsakymas)

Pasakotojas: Dėmesio, tylos! Manau, kad girdžiu ateinant Pelėdą.

2.3.k Teisė į garbę – pristatoma per „Kelią“

Trečioji scena: Guindilla

Guindilla, Pasakotojas ir Publika. Vyresniosios Aitriosios Paprikos balsas fone. („Guindilla“ reiškia mažą aitriąją papriką, ir tai pravardė, reiškianti moterį, kurios veidas dažnai raudonas ir ji negraži.) (Scenoje pasirodo jaunesnė Aitrioji Paprika, labai nuliūdusi.)

Vyresnė Aitrioji Paprika (*fone*): Jei norite grįžti namo, turėsite sutikti su mano sąlygomis, ar girdite mane? Visą gyvenimą dėvėsite gedulą, ir prireiks penkerių metų, kol vėl pasirodysite gatvėje.

Pasakotojas: Labas rytas, moterie.

Guindilla: Labas rytas.

Pasakotojas: Koks tavo vardas?

Guindilla: Mano vardas Irena.

Pasakotojas: O kas ta moteris, kuri tau sakė tokius siaubingus dalykus?

Guindilla: Ji yra mano vyresnioji sesuo. Jie mus vadina aitriosiomis paprikomis.

Pasakotojas: Kokia keista pravardė.

Guindilla: Taip yra todėl, kad mūsų veido spalva labai raudona. Ir mes bjaurios.

Pasakotojas: Kodėl tu taip sakai, moterie? Tu man neatrodai bjauri. Ką manote, vaikai?

(atsakymas)

Guindilla: Na, nesvarbu. Bjauri ar graži, joks vyras manęs nebemylės.

Pasakotojas: Nesuprantu, kodėl taip sakai.

Guindilla: Nes aš pabėgau su vienu, tikėdamasi, kad jis mane myli ir kad ves mane, ir vienintelis dalykas, kurį jis padarė, pasijuokė iš manęs. Ir padarė man gėdą.

Pasakotojas: Tada gėdytis turėtų tas vyras, o ne tu. Ar nemanai?

Guindilla: Ką aš manau, nesvarbu. Reikalas tas, kad visi kritikuoja mane už nugaros ir įžeidinėja. Jie man sako siaubingus dalykus.

Pasakotojas: Ką jie tau sako?

Guindilla: Kad aš esu kalė... Na, begėdė. Bet ašėjau su Dimu, nes mylėjau jį ir maniau, kad jis ketina mane vesti.

Pasakotojas: Na, tada nekreipk dėmesio į tai, ką tau sako. Žiūrėk, paklauskime šių vaikų. Ką manote, vaikai? Ar Guindilla nusipelno būti įžeidinėjama ir niekinama?

(atsakymas)

Guindilla: Jei galėčiau, šiandien palikčiau šį kaimą. Bet kur aš eisiu? Dimas pavogė iš manęs tuos pinigus, kuriuos turėjau.

Pasakotojas: Ir tai žinodami jie kritikuoja tave? Tai piktina. Ar nemanote, vaikai?

(atsakymas)

Pasakotojas: Na, pažiūrėkime, ką galime padaryti, kad padėtume savo draugei Irenai. Kaip manote, ką galime pasakyti visiems ją įžeidžiantiems ir kritikuojantiems žmonėms?

(atsakymas)

Pasakotojas: Girdėjau kažką įdomaus. Ar kas nors sakė, kad visi žmonės nusipelno pagarbos?

(atsakymas)

Pasakotojas: O kad mes neturėtume kištis į kitų gyvenimus?

(atsakymas)

Pasakotojas: Labai gerai. Na, sušukime visi garsiai, pažiūrėkime, ar jie mus išgirs. Mes visi nusipelnėme pagarbos!

Publika: Mes visi nusipelnėme pagarbos!

Pasakotojas: Ir mes neturime kištis į kitų žmonių gyvenimus!

Publika: Ir mes neturime kištis į kitų žmonių gyvenimus!

Pasakotojas: Žinoma. Žmonės turi priežasčių daryti tai, apie ką kiti nežino. Dabar atsisveikinkime su Irena. Ir tegul ji žino, kad gali gyventi aukštai iškelta galva, nesigėdydama.

(atsakymas) *(Kol Guindilla palieka sceną.)*

2.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise

2.4.a Teisė į teisingą teismą. Teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam

● Teisė į teisingą teismą

Ispanijos Respublikos Konstitucija – 24 straipsnis

1. Kiekvienas asmuo, įgyvendindamas savo teisėtąsias teises ir interesus, turi teisę gauti veiksmingą teisėjų ir teismų apsaugą ir jokių būdu negali likti neapgintas.
2. Taip pat visi asmenys turi teisę kreiptis į eilinį teisėją, nustatytą įstatyme; į advokato gynybą ir pagalbą; būti informuoti apie jiems pateiktus kaltinimus; į viešą teismo procesą be nepagrįsto delsimo ir su visomis garantijomis.

Vaiko teisių konvencija – 40 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko, įtariamo pažeidus baudžiamuosius įstatymus, kaltinamo arba pripažįstamo kaltu dėl jų pažeidimo, teisę, kad su juo būtų elgiamasi stengiantis ugdyti jo orumą ir reikšmingumą, pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kad būtų atsižvelgiama į jo amžių ir jaustųsi noras padėti jam reintegruoti ir atlikti naudingą vaidmenį visuomenėje.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija 24 straipsnis. Vaiko teisės

2. Visuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujama vaiko interesais.

48 straipsnis. Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą

1. Kiekvienas kaltinamas padaręs nusikaltimą asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.
2. Kiekvienam, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, užtikrinama teisė į gynybą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

8 straipsnis

Kiekvienas, jei yra pažeistos konstitucijos arba įstatymo jam suteiktos pagrindinės teisės, turi teisę jas ginti kompetentinguose nacionaliniuose teismuose.

10 straipsnis

Kiekvienas turi visiškai lygią teisę, kad, nustatant jo teises ir pareigas ir jam pareiškus baudžiamąjį kaltinimą, jo bylą teisingai ir viešai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas.

Europos Žmogaus teisių konvencija (EŽTK) – 6 straipsnis. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamąjo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešos tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

- **Teisė nebūti savavališkai suimtam, sulaikytam ar ištremtam**

Ispanijos Konstitucija (1978) – 17.1 straipsnis

Kiekvienas žmogus turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam negali būti atimta laisvė, išskyrus šio straipsnio nuostatas ir įstatymų nustatytais atvejais bei tvarka.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 9 straipsnis

Niekas negali būti savavališkai suimtas, sulaikytas ar ištremtas.

Vaiko teisių konvencija – 37 straipsnis

b) nė iš vieno vaiko neteisėtai ar savavališkai nebūtų atimta laisvė. Vaikas areštuojamas, sulaikomas ar įkalinamas pagal įstatymą, tik kraštutiniu atveju ir kiek įmanoma trumpesniai laikui.

2.4.b Teisė į laisvę ir saugumą

Ispanijos Respublikos Konstitucija – 17 straipsnis

1. Kiekvienas žmogus turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam negali būti atimta laisvė, išskyrus šio straipsnio nuostatas ir įstatymų nustatytais atvejais bei tvarka.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

1 straipsnis

Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis. Jiems yra suteiktas protas ir sąžinė, ir jie turi elgtis vienas su kitu kaip broliai.

3 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą.

4 straipsnis

Niekas negali būti laikomas vergijoje ar nelaisvas; visų formų vergija ir prekyba vergais yra draudžiama.

18 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, mokant, praktikuojant tikėjimą, laikant pamaldas ir atliekant apeigas.

19 straipsnis

Kiekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti; ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

4 straipsnis. Kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas

Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

6 straipsnis. Teisė į laisvę ir saugumą

Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą.

2.4.c Teisė į išsilavinimą

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.) – 27 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Pripažįstama mokymo laisvė.
2. Švietimu siekiama visapusiškai ugdyti žmogaus charakterį, deramai gerbiant demokratinius sambūvio principus ir pagrindines teises bei laisves.
3. Valstybės institucijos garantuoja tėvų teisę užtikrinti, kad jų vaikai gautų religinį ir dorovinį mokymą, atitinkantį jų pačių įsitikinimus.
4. Pradinis mokslas yra privalomas ir nemokamas.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 26 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas, bent jau pradinio ir pagrindinio išsilavinimo lygmenų, yra nemokamas. Pradinis mokslas yra privalomas. Techninis ir profesinis mokymas yra visuotinai prieinamas, o aukštasis mokslas vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno sugebėjimus.
2. Mokslas yra skirtas tam, kad visais atžvilgiais būtų ugdoma žmogaus asmenybė ir kad būtų didinama pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms. Jis turi skatinti visų tautų, rasinių arba religinių grupių savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę, taip pat turi padėti toliau plėtoti Jungtinių Tautų taikos palaikymo veiklą.

Vaiko teisių konvencija – 28 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Siekdamos palaipsniui šią teisę įgyvendinti ir sudaryti vienodas galimybes, jos:
 - a) įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą;
 - b) skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prireikus ir finansinės paramos teikimas;
 - c) užtikrina mokomosios ir profesinės bei orientuojančios informacijos ir medžiagos prieinamumą visiems vaikams;
 - e) imasi priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių, paliekančių mokyklą, skaičių.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 14 straipsnis. Teisė į mokslą

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems.
2. Ši teisė apima galimybę nemokamai įgyti privalomąjį išsilavinimą.
3. Laisvė steigti demokratiniiais principais grindžiamas mokymo įstaigas ir tėvų teisė užtikrinti savo vaikų švietimą ir mokymą pagal savo religinius, filosofinius ir pedagoginius įsitikinimus turi būti gerbiamos pagal jų įgyvendinimą reglamentuojančius nacionalinius įstatymus.

2.4.d Teisė į maitinimą

Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (1948 m.) teisė į maistą pripažįstama kaip teisės į tinkamą gyvenimo lygį dalis.

25 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į savo ir savo šeimos sveikatai ir gerovei pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas, ir teisę į apsaugą nedarbo, ligos, negalios, našlystės, senatvės atveju arba kitomis nuo jo nepriklausančiomis aplinkybėmis, jam netekus pragyvenimo šaltinio.

Vaiko teisių konvencija

24 straipsnis

2. Valstybės dalyvės siekia visiškai įgyvendinti šią teisę ir imasi priemonių, leidžiančių:

c) kovoti su ligomis ir pusbadžiuvimu panaudojant pirmąją medicinos ir sanitarijos pagalbą, be viso kito, taikant lengvai prieinamą technologiją ir apsirūpinant pakankamai maistingais produktais ir, atsižvelgiant į aplinkos užterštumo pavojų ir riziką, švairiu geriamuoju vandeniu.

27 straipsnis

3. Valstybės dalyvės imasi visų veiksmingų ir reikiamų priemonių įprastinei praktikai, darančiai neigiamą poveikį vaikų sveikatai, panaikinti.

Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas (1966 m. gruodžio 16 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtas ir 1976 m. balandžio mėn. ratifikuotas Ispanijos) – 11 straipsnis

2. Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažindamos pagrindinę kiekvieno žmogaus teisę būti apsaugotam nuo bado, pavieniui ir bendradarbiaudamos tarptautiniu mastu imasi priemonių, įskaitant konkrečias programas (...).

2.4.e Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir (arba) piktnaudžiavimo, ypač išnaudojimo ir piktnaudžiavimo darbe

Vaiko teisių konvencija

32 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę būti apsaugotam nuo ekonominio išnaudojimo ir nuo bet kokio darbo, kuris gali būti pavojingas jo sveikatai arba trukdyti jam mokytis, gali kenkti jo sveikatai ir fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam bei socialiniam vystymuisi.

36 straipsnis

Valstybės dalyvės gina vaiką nuo visų kitų išnaudojimo formų, darančių kokią nors žalą jo gerovei.

37 straipsnis

Valstybės dalyvės užtikrina, kad:

- a) nė vienas vaikas nepatirtų kankinimų ar kitokio žiauraus, nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio ar bausmių. Nei mirties bausmė, nei įkalinimas iki gyvos galvos, nenumatant išlaisvinimo galimybes, neskiriami už nusikaltimus, padarytus jaunesnių kaip 18 metų asmenų;
- b) nė iš vieno vaiko neteisėtai ar savavališkai nebūtų atimta laisvė. Vaikas areštuojamas, sulaikomas ar įkalinamas pagal įstatymą, tik kraštutiniu atveju ir kiek įmanoma trumpesniai laikui;
- c) su kiekvienu vaiku, kuriam atimta laisvė, būtų elgiamasi žmoniškai, kad būtų gerbiamas jo orumas atsižvelgiant į jo amžiaus asmenų poreikius. Kiekvienas vaikas, kuriam atimta laisvė turi būti atskirtas nuo suaugusiųjų, jei tik nemanoma, kad šito daryti nedera dėl paties vaiko interesų; jis turi turėti teisę palaikyti ryšius su savo šeima susirašinėdamas ir pasimatydamas, išskyrus ypatingas aplinkybes.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 32 straipsnis. Vaikų darbo uždraudimas ir jaunų žmonių apsauga darbe

Vaikų darbas draudžiamas. Nepažeidžiant jauniems žmonėms palankesnių taisyklių, išskyrus ribotas išimtis, minimalus amžius priimant į darbą negali būti mažesnis negu minimalus privalomojo mokymosi pabaigos amžius.

Priimtiems į darbą jauniems žmonėms turi būti sudarytos jų amžių atitinkančios sąlygos, jie turi būti apsaugoti nuo ekonominio išnaudojimo ir bet kokio darbo, galinčio pakenkti jų saugai, sveikatai ar fiziniam, protiniam, doroviniam ar socialiniam vystymuisi ar trukdyti jų mokymuisi.

2.4.f *Teisė į šeimos ir visuomenės supratimą ir meilę*

Vaiko teisių konvencija

Preambulė. Pripažįstama, jog vaikas visapusiškai ir harmoningai vystytis gali tik augdamas šeimoje, jausdamas laimę, meilę ir supratimą.

8 straipsnis

1. Valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo identiškumą, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius, kaip tai numatyta įstatymu, neleidamos neteisėto kišimosi.

2.4.g *Teisė būti lygiam prieš įstatymą be skirtumo, į vienodą įstatymo apsaugą*

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.)

14 straipsnis

Ispanai yra lygūs prieš įstatymą ir jokia būdu negali būti diskriminuojami dėl gimimo, rasės, lyties, religijos, nuomonės ar bet kokios kitos asmeninės ar socialinės padėties ar aplinkybių.

24 straipsnis

1. Kiekvienas asmuo, įgyvendindamas savo teisėtas teises ir interesus, turi teisę gauti veiksmingą teisėjų ir teismų apsaugą ir jokia būdu negali likti neapgintas.

39 straipsnis

2. Valdžios institucijos taip pat užtikrina visišką vaikų, kurie yra lygūs prieš įstatymą, nepaisant jų kilmės ir motinų šeiminių padėties, apsaugą. Įstatymas numato tėvystės nustatymą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 7 straipsnis

Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami turi teisę į lygią įstatymo apsaugą. Visi turi teisę į lygią apsaugą nuo visokios diskriminacijos, pažeidžiančios šią Deklaraciją, ir nuo visokio tokios diskriminacijos kurstymo.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

20 straipsnis. Lygybė prieš įstatymą

Prieš įstatymą visi lygūs.

21 straipsnis. Diskriminacijos uždraudimas

1. Draudžiama bet kokia diskriminacija, ypač dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

2. Sutarčių taikymo srityje ir nepažeidžiant konkrečių jų nuostatų draudžiama bet kokia diskriminacija dėl asmens pilietybės.

Vaiko teisių konvencija – 2 straipsnis

2. Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisių globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų.

2.4.h Teisė į prieglobstį ir teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju

- **Teisė į prieglobstį**

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.) – 13 straipsnis

4. Įstatymas nustato sąlygas, kuriomis kitų šalių piliečiai ir asmenys be pilietybės gali naudotis teise į prieglobstį Ispanijoje.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 14 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę kitose šalyse ieškoti prieglobsčio nuo persekiojimo ir juo naudotis.
2. Šia teise negali būti naudojama, kai persekiojama tikrai dėl nepolitinių nusikaltimų arba veiksmų, prieštaraujančių Jungtinių Tautų tikslams ir principams.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 18 straipsnis. Teisė į prieglobstį

Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei Europos Sąjungos sutartį ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – Sutartys).

EASO praktinės gairės. Prieglobsčio nesuteikimas. Vaikų prieglobsčio prašymai pagal 1951 m. konvencijos ir (arba) 1967 m. Protokolo dėl pabėgėlių statuso 1 straipsnio A dalies 2 ir 1 dalies F punktus

4. Vaikams jautraus 1951 m. konvencijos aiškinimo taikymas, žinoma, nereiškia, kad prieglobsčio prašytojai vaikai automatiškai turi teisę į pabėgėlio statusą. Prašymą pateikęs vaikas turi įrodyti, kad jis pagrįstai bijo būti persekiojamas dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių pažiūrų. Kaip ir lyties atveju, amžius yra svarbus visam pabėgėlio apibrėžimui.

- **Teisė į apsaugą perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju**

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.)

13.3 straipsnis

Išdavimas suteikiamas tik laikantis sutarties ar įstatymo, remiantis abipusiškumo principu. Išdavimas neleidžiamas už politinius nusikaltimus; tačiau teroro aktai tokiais nelaikomi.

42 straipsnis

Valstybė ypač rūpinasi Ispanijos darbuotojų ekonominių ir socialinių teisių apsauga užsienyje ir nukreipia savo politiką į jų grįžimo užtikrinimą.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 13 straipsnis

2. Kiekvienas turi teisę išvykti iš bet kurios šalies, įskaitant savąją, ir grįžti į savo šalį.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 19 straipsnis. Apsauga perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju

1. Kolektyvinis asmenų išsiuntimas draudžiamas.
2. Niekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

2.4.i Teisė į kultūrinę, religinę ir kalbinę įvairovę – teisė išlaikyti savo kultūrą, religiją, kalbą

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

18 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, mokant, praktikuojant tikėjimą, laikant pamaldas ir atliekant apeigas.

Vaiko teisių konvencija

14 straipsnis

1. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
2. Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamai atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus.
3. Laisvė išpažinti savo religiją arba tikėjimą gali būti ribojama tik tiek, kiek tai nustatyta įstatymu ir yra būtina valstybės saugumo, viešosios tvarkos, gyventojų dorovės ir sveikatos arba kitų asmenų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugai.

30 straipsnis

Tose valstybėse, kuriose gyvena etninių, religinių ar kalbinių mažumų arba vietinių gyventojų, iš vaiko, priklausančio tam tikrai mažumai, ar vietinio gyventojų vaiko negali būti apimta teisė kartu su kitais savo grupės nariais naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją, atlikti jos apeigas ir vartoti gimtąją kalbą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

7 straipsnis. Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą

Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.

10 straipsnis. Minties, sąžinės ir religijos laisvė

1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas.
2. Teisė atsisakyti veikti dėl vidinių įsitikinimų yra pripažįstama pagal šios teisės įgyvendinimą reglamentuojančius nacionalinius įstatymus.

22 straipsnis. Kultūrų, religijų ir kalbų įvairovė

Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę.

2.4.j Lyčių lygybė

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.) – 14 straipsnis

Ispanai yra lygūs prieš įstatymą, be jokios diskriminacijos dėl gimimo, rasės, lyties, religijos, nuomonės ar kitų asmeninių ar socialinių sąlygų ar aplinkybių.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 2 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės, gimimo ar kitokios padėties.
2. Be to, neturi būti daroma jokio skirtumo dėl šalies ar teritorijos, kuriai priklauso asmuo, politinio, teisinio ar tarptautinio statuso, nesvarbu, ar ji būtų nepriklausoma, globojama, nesavavaldi arba jos suverenitetas būtų kaip nors kitaip apribotas.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 23 straipsnis. Moterų ir vyrų lygybė

Visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą. Lygybės principas nekliudo laikytis ar imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai.

Seksualinių teisių deklaracija (1999)

1. Teisė į lygybę ir nediskriminavimą. Kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje išdėstytomis seksualinėmis teisėmis, be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl rasės, etninės priklausomybės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitų pažiūrų, nacionalinės ar socialinės kilmės, gyvenamosios vietos, nuosavybės, gimimo, negalios, amžiaus, tautybės, šeimyninės padėties, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ir raiškos, sveikatos būklės, ekonominės ir socialinės padėties bei kitos padėties.

Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims – 5 straipsnis

Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių siekdamos:

- a) pakeisti socialinius ir kultūrinius vyrų ir moterų elgesio modelius, kad išnyktų prietarai, papročiai ir visokia kitokia praktika, pagrįsta vienos lyties nepilnavertiškumo ar pranašumo idėja arba stereotipišku vyrų ir moterų vaidmeniu;
- b) užtikrinti, kad šeimos auklėjime teisingai būtų suprantama motinystės socialinė funkcija ir pripažįstama bendra vyrų ir moterų atsakomybė už savo vaikų auklėjimą ir vystymąsi visais atvejais atiduodant pirmenybę vaikų interesams.

2.4.k *Teisė į garbę*

Ispanijos Respublikos Konstitucija (1978 m.) – 18 straipsnis

1. Garantuojama teisė į garbę, į asmeninį ir šeimos privatumą bei į savo įvaizdį.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 12 straipsnis

Niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsینimosi.

3 PORTUGALŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ

3.1 Įvadas

1974 m. balandžio 25 d. Portugalijoje ginkluotųjų pajėgų judėjimui, rodančiam portugalų pasipriešinimą diktatūrai – diktatūrai ir kolonializmui, kurią jie patyrė iki tol, pavyko nuversti šalyje galiojusį fašistinį režimą.

Prasidėjo revoliucinė transformacija kartu su istorinių posūkių Portugalijos visuomenėje pradžia.

Ši revoliucija grąžino pagrindines teises ir laisves Portugalijos žmonėms.

Steigiamoji Asamblėja siekė apginti nacionalinę nepriklausomybę, garantuoti pagrindines piliečių teises ir nutiesti kelią socialistinei visuomenei, siekiant kurti laisvesnę, teisingesnę ir broliškesnę šalį.

Ši Respublikos konstitucija patvirtinta ir priimta 1976 m. balandžio 2 d. ir buvo svarbus įvykis lygybės, teisingumo ir brolybės teisių srityje Portugalijoje. Šalyje šios teisės iš esmės grindžiamos laisvės idėja – asmens laisve, saviraiškos ir nuomonės laisve, taip pat teise turėti vardą ir teise į išsilavinimą, glaudžiai susijusia su revoliucija ir laikoma neatimama.

Projektas „Teisės“ įgauna didelį socialinį aspektą, nes, skatindami aktyvų pilietiškumą, pagyvenę žmonės tampa tiltu, jungiančiu dvi kartas ir perduodančiu socialinių teisių bei taisyklių pamatinius principus, jų pagarbą, jų gynimą ir skatinimą edukaciniame kontekste pasitelkiant pedagoginius metodus, pavyzdžiui, pasakas lagamine.

Taigi pagyvenusių žmonių santykis su visuomene atnaujinamas; jie įgyja pagrindinių visuomenės teisių ir savo istorijos propaguotojų ir liudininkų vaidmenį, per pasakas lagamine skverbiasi į vaikų pasaulį mokyklose.

Dėl pagyvenusių žmonių įsipareigojimų mokyklose projektas „Teisės“ taip pat nori įtraukti visuomenę į žmogaus teisių neliečiamumo ir gynimo apmąstymus.

Teisių sąrašas

- a) Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“;
- b) Teisė į vardą – pristatyta per „Pinokį“;
- c) Teisė į laisvę – pristatyta per „Pinokį“ ir „Don Kichotą“;
- d) Teisė į nuomonės ir saviraiškos laisvę – pristatyta per „Jacintą“.

3.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

3.2.a Teisė į išsilavinimą

Tokia mokykla, kokią mes žinome šiandien, buvo ne visada. Anksčiau Portugalijoje ji buvo labai griežta.

Pasak kelių liudininkų, „baisi valstybinė mokykla... Mokytojų smurtas siekė kraštutinumus... Bet tik su kai kuriais: klasė buvo suskirstyta pagal socialines klases. Priekyje buvo ūkininkų vaikai – net vežikas vieną iš jų atvedė į mokyklą. Vidurinėje eilėje – vidurinė klasė, kuriai ir aš priklausiau. Tada buvo vargšai, basi, nušiuirusiomis kelnėmis. Tie buvo labiausiai mušami. Vyravo mintis, kad smurtas yra

ugdymo dalis.“ António lankė mokyklą Portugalų jaunimo laikais. Šeštadieniais jie turėjo eiti į mokyklą žygiuodami. „Turėjau uniformą, kurią man padovanojo dėdė, priklausęs Salazaro režimui. Taigi jis buvo vadovas, tas, kuris vadovavo grupei“, – prisimena jis.

António istorija yra daugelio to meto studentų istorija. Laimei, visuomenės raida leido permąstyti, ar mokykla ir švietimas buvo sėkmingi, atsižvelgiant į metodikas, mokytojų rengimą, pastatų modernizavimą ir pačią švietimo koncepciją.

3.2.b Teisė į vardą

Gimimo momentu vaikas turi teisę į vardą ir dokumentus, patvirtinančius jį kaip pilietį.

Registracija turi būti atliekama iš karto po gimdymo, pageidautina ligoninė, kurioje gimė vaikas, gimdymo skyriuje. Arba vaikas per 20 dienų turi būti įregistruotas bet kuriame civilinės metrikacijos skyriuje.

Gimdymo registracija yra privaloma ir nemokama; tada tėvams išduodamas gimimo liudijimas.

Yra tikra istorija apie tėvą, kuris į civilinės metrikacijos darbuotojo klausimą, koks vardas turi būti registruojamas jo dukrai, atsakė: „Prante-lhe Ana!“ Ir ji tapo Prantelhana.

Tai nežinomo pareigūno regionalizmo ir kakofonijos reikalas!

„Mama norėjo mane vadinti Maria do Amparo, bet tėtis yra labai užmaršus ir nuėjęs registruoti nebeprisiminė mano vardo, kurį jam pasakė mama. Tarnautojas paklausė, koks vardas, tėvas sutriko ir pasakė „Prante-lhe“ (tai reiškia „duok jai vardą“). Ana, tai yra mano močiutės vardas, bet ponias iš registro gerai nesuprato ir viską sudėjo. Štai kodėl mano vardas Prantelhana...

3.2.c Teisė į laisvę

Marija apklausia savo senelį 1974 m. balandžio 25 d.

1. Seneli, kiek tau buvo metų 1974 m. balandžio 25 d.?

Gimiau 1939 m. gruodžio mėn. Taigi man buvo 34 metai.

2. Iš kur sužinojote, kad įvyko revoliucija?

Buvau Paryžiuje ir rengiausi daktaro laipsniui. Gyvenau Portugalijos namuose Paryžiaus universiteto mieste. Anksti ryte, kai išėjau į institutą, kuriame dirbau, įstaigos direktorius man paskambino ir nuvedė į kambarį, kuriame Prancūzijos televizija skelbė žinią apie revoliuciją Portugalijoje. Taip aš sužinojau.

3. Ar buvai labai laimingas? Ką tu padarei?

Žinoma, džiaugėmės ir iškart šventėme aš ir kiti draugai portugalai, kurie taip pat buvo universiteto mieste. Tada sėdome metro ir nuvykome į Portugalijos knygyną, Lotynų kvartale, kur portugalai gyveno Paryžiuje ir buvo nusiteikę prieš Portugalijos valdžią, diktatūrą. Jie patvirtino, kad demokratai nugalėjo diktatorių.

4. Ir tada tu išvykai?

Nuo tada, kai sužinojome, kad diktatūra buvo nuversta, aš ir kai kurie universiteto mieste gyvenę draugai tik apie tai kalbėjome, bet apie tai, kas čia, Portugalijoje, žinių neturėjau. Tuo metu kalbėti telefonu buvo brangu, kambariuose neturėjome televizoriaus, o prancūzų televizija nerodė tiek žinių, kaip norėtume. Tada sekmadienį po balandžio 25 d., po pietų, kolega, turėjęs automobilį Paryžiuje, paklausė: „Kas nori vykti į Portugaliją pažiūrėti vakarėlio? Po pusvalandžio penki draugai išvyko iš Paryžiaus pakeliui į Koimbrą. Keliaudami dieną ir naktį užtrukome 26 valandas, du kartus trumpai sustodami pavalgyti, išgerti kavos, nusiprausti veidą fontane ir šiek tiek ištiesti kojas.

5. O kodėl tu buvai laimingas?

Nes 1974 m. balandžio 25 d. nugalėta vyriausybė buvo labai bloga. Tai trukdė Portugalijai vystytis ir pasmerkė portugalus skurdui. Todėl daugeliui teko emigruoti. Ši vyriausybė taip pat atvedė mus į trylika metų trukusį karą prieš kolonijų tautas, kurios norėjo būti laisvos. Šiame kare žuvo daug jaunų portugalų ir daug jaunų afrikiečių. Dėdė Luciano ir dėdė Manuelis Pedro kovojo šiame kare Gvinėjoje ir Angoloje. Ši valdžia buvo bloga ir dėl to, kad jie nemėgo laisvės ir skirtingų nuomonių žmonės buvo pasodinti į kalėjimą. Daugelis žmonių buvo suimti dešimtis metų vien už tai, o kai kurie buvo nužudyti.

6. Ar tu taip pat buvai kalėjime?

Praktiškai ne. Kartą policija mane suėmė, kai mokiausi paskutiniame teisės mokyklos kurse; bet aš tik vieną naktį miegojau policijos kalėjime Koimbroje. Kitą dieną, prieš pat pietus, jie mane paleido, nes jie neturėjo priežasties mane suimti.

7. Bet kodėl jie tave suėmė?

Nes aš parašiau atviruką į Koimbros kalėjimą, kur keturi mano draugai buvo suimti beveik prieš mėnesį, įskaitant jūsų tetą Gvidą. Tame atviruke pakartojau raštelį, kuris buvo Alentejo laikraštyje, pavadinimu „Pietų demokratija“, apie „uodus“. Šis užrašas daugmaž pasakė taip: uodai yra tikras kenkėjas, jų yra visur ir vargina visus; vieną dieną rasime vaistą, kuris išvaduos mus nuo šių prakeiktų uodų ir gyvensime ramiai.

Policija suprato – ir tai buvo tiesa – kad kalbėdamas apie uodus turėjau omenyje policiją, norėdamas nutraukti šią politinę diktatūrą, kuri padarė tiek daug žalos daugeliui portugalų. Ir jie mane suėmė tiesiog iš pykčio. Tačiau tetai Gvidai, išėjusiai iš kalėjimo, trejus metus buvo uždrausta mokyti universitete: ji norėjo baigti teisės studijas, o valdžia neleido. Tik po trejų metų jai buvo leista grįžti į mokyklą.

3.2.d *Teisė į nuomonės ir žodžio laisvę*

Beveik kiekvienoje pasaulio konstitucijoje vyriausybės tuščiai kalba apie „žodžio laisvę“, tačiau tikrovė nėra tokia. Visame pasaulyje yra žmonių, suimamų vien už tai, kad pasakė tai, ką galvoja.

Portugalijos Respublikos Konstitucijos 37 straipsnyje kalbama apie žodžio laisvę, pabrėžiama, kad „kiekvienas turi teisę be diskriminacinių kliūčių laisvai reikšti ir skleisti savo mintis žodžiais, vaizdais ar kitomis priemonėmis, taip pat teisę informuoti, informuoti save ir būti informuotas“.

Tačiau tai, kad saviraiškos laisvei negali būti taikomos kliūtys ar diskriminacija ir bet kokia cenzūra yra draudžiama, nereiškia, kad žodžio laisvei nėra jokių apribojimų.

To paties straipsnio trečiame skirsnyje nurodoma galimybė, kad pažeidimai gali būti padaryti įgyvendinant žodžio laisvę. Taigi, jeigu konstitucija numato galimybę padaryti pažeidimus, tai todėl, kad iš tikrųjų pripažįstama saviraiškos laisvės ribų buvimas.

Pagrindinės teisės nėra nei absoliučios, nei neribotos. Kasdien gali konfliktuoti įvairios konstituciškai saugomos vertybės ir teisės, todėl šioje srityje dar reikia daug nuveikti ir yra už ką kovoti.

3.3 Teisių vaizdavimas pasakose

3.3.a Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“

3 scena – tai, ką vaikai supranta

(Pinokis, vos išgirdęs tėvo balsą, pašoko nuo sėdynės ir nubėgo atidaryti durų.)

Pinokis: Aš atrodau kaip džentelmenas! Bet norint eiti į mokyklą man vis tiek kažko trūksta; tiksliau, man trūksta svarbiausių dalykų.

Džapetas: O kas tai?

Pinokis: Man trūksta pradžiamokslio.

Džapetas: Tu teisingas, bet kur mes galime jį gauti?

Pinokis: tai labai paprasta: nueini į knygyną ir nusiperki.

Džapetas: O kaip pinigai?

Pinokis: Neturiu.

Džapetas (*atrodo liūdnas ir susimąstęs*): Aš taip pat... O kantrybės!

(Sako Džapetas atsistodamas; ir apsilvilkęs seną švarką, visą lopytą sulopytą, išbėgo iš namų.)

Pinokis: Įdomu, kas jį privertė taip išeiti, lauke toks šaltis. (prieina prie lango) Ir jau pradeda snigti...

(Netrukus Džapetas grįžo nešdamas pradžiamokslį savo sūnui, bet švarko nebeturėjo.)

Pinokis: Tėve, kur tu buvai? Pradžiamokslis... bet tu pareini vienmarškinis?

Džapetas (*paduoda knygą Pinokiui*): Štai tavo pradžiamokslis, dabar gali eiti į mokyklą.

3.3.b Teisė į vardą – pristatyta per „Pinokį“

2 scena – turėti vardą ir gerai elgtis

Pasakotojas: Na, pažiūrėkime, kas nutiko toliau.

Pasakotojas: Eime! Džapetas grįžo namo, pažiūrėsime, pažiūrėsime.

(Džapeto namas yra nedidelis kambarys pirmame aukšte, šviesa į jį patenka iš laiptinės. Paprastesnių baldų jau negali būti: prastos būklės kėdė, nelabai gera lova ir visas apgadintas staliukas. Galinėje sienelėje matosi židiny su kūrenama ugnimi; bet ugnis nupiešta, o šalia ugnies nupieštas puodas, kuris linksmai virė ir iš kurio kilo dūmų debesys, atrodantis kaip tikri dūmai. Vos įėjęs į namus, Džapetas tuojau pat paėmė įrankius ir pradėjo drožti bei konstruoti savo lėlę.)

Džapetas: Kaip aš jį pavadinsiu? Noriu, kad jo vardas būtų Pinokis. Tai vardas, kuris atneš jam sėkmės. Pažinojau visą Pinokių šeimą: tėvą Pinokį, motiną Pinokį ir Pinokio vaikus, ir jie visi gerai gyveno. Turtingiausi iš jų visų elgetavo.

3.3.c Teisė į laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“

3 scena – ar galite tai padaryti, herojai?

(Lietus tuo tarpu nustojo, kai jie susidūrė su trimis valstietėmis, jojančiomis ant savo asilų.)

Sančas Pansa: O, mano Viešpatie! Pažiūrėk, kas ateina! Tai nuostabi ponija Dulsinėja, kurią lydi dvi mergelės.

Don Kichotas (*sujaudintas*): Kur, Sančai? Pasakyk man, kur tu ją matai?

Sančas Pansa: Čia pat, pone, artėja prie mūsų, ant tų nuostabių žirgų.

Don Kichotas (*labai nusivylęs*): Bet jos paprastos valstietės! Ir jodinėja ant trijų asilų...

Sančas Pansa (*gudriai*): Ne, Viešpatie! Tu klysti! Tai nuostabioji Dulsinėja! Ar nematai jos auksu siuvinėtų suknelių, puoštų perlais ir deimantais? O jos ilgi plaukai?

(Sančas Pansa atsiklaupė prieš jas, o Don Kichotas stovėjo sutrikęs.)

Sančas Pansa (*aukštas*): O Dulsinėja, karaliene, princese ir grožio kunigaikštienė!

(Sančas Pansa atsistoja ir kalba tik su Don Kichotu.)

Sančas Pansa (*žemas*): Pone, tai Dulsinėja. Bet piktas burtininkas užkeikė tave, todėl vietoj gražiausių mergelių tavo akys mato dažniausiai pasitaikančias moteris.

Don Kichotas: Bet, bet...

Sančas Pansa: Nėra laiko dvejoti, mes turime būti jūsų vasalai, pone.

Don Kichotas: Tai tiesa, Sančai! Negalime leisti savęs nugalėti burtų galiai.

(Jiedu atsiklaupia prieš moteris.)

Dulsinėja: Pažiūrėk į juos! Nemėgstu girdėti šmeižtų... o tuo labiau, kad jie trukdo mums eiti toliau. Pasitrauk! Leisk mums praeiti!

(Don Kichotas atsistoja ir traukia Sančą su savimi.)

Don Kichotas: Sančai, kelkis. Mes negalime kovoti su kerais, o jos turbūt užburtos. Nuleiskite galvą ir netrukdykite joms praeiti.

(Trys valstietės išeina ir uždaroma uždanga.)

3.3.d Teisė į nuomonės ir saviraiškos laisvę – pristatyta per „Jacintą“

5 scena – ar mažos žuvytės gimsta iš akmens?

Pasakotojas: Pažiūrėkime, kaip seksis šis mažas nuotykis, tikiuosi, kad Jacinta nepateks į bėdą.

Pasakotojas: Pažiūrėsime... Atėjo naktis ir atsitiko taip, kaip buvo susitarę: vargšas nuėjo su kūju daužyti rūmų mūro, taip sukeldamas triukšmą, kad pažadino visus ir viską.

(Karalius atvyksta.)

Karalius (*nustebeš*): Bet kas tai? Kas mane žadina šią valandą?

(*Mato vargšą.*)

Karalius: Bet... bet kas tai?! Baik tą triukšmą, žmogau! Bet ką tu darai?!

Vargšas: Žvejoju!

Karalius: Bet taip negali būti. Kaip žuvis gali atsirasti iš akmens?

(*Įeina Jacinta ir princas, kuris tykojo.*)

Jacinta: Akmuo gali pagimdyti mažas žuveles, arba arkllys gali pagimdyti mažus arkliukus.

Karalius: Ak, aš suprantu... Na, viską įvertinus, aš nusprėsiu grįžti ir asilas bus atiduotas šiam žmogui. Gali eiti ramiai, žmogau.

Vargšas (*su džiaugsmu*): O! Ačiū, ačiū! (*išeina*)

Karalius: Bet istorija čia nesibaigia... Matau, kad visą šią istoriją sukūrei tu, Jacinta. Sakiau tau nesikišti į karalystės reikalus.

Princas: Tėve, tai ne taip...

Karalius: Daugiau nesakyk! Jacinta, kadangi tu kišaisi į karalystės valdžios teisingumą ir neteisybę, santuoka nutraukta ir tu turėtum grįžti namo.

Princas: Tėve!

Jacinta: Nesijaudink, Januário. Aš eisiu! Bet tai nereiškia, kad aš jums nesakysiu, jog tai, ką padariau, buvo karalystės labui.

Princas: Tėve, leisk jai pasilikti bent iki paryčių.

Karalius: Taip, ji eis ryte. Negana to, nors matau, kad esi ambicingas žmogus, kad šia santuoka tik norėjai pasiekti valdžią ir karališkus turtus, vis tiek leidžiu tau pasiimti iš rūmų brangiausią turtą, ir nieko daugiau! (*lapai*)

Princas: O, kaip mums būtų gaila...

Jacinta: Taigi, dabar nieko negalime padaryti... Žiūrėk, aš norėčiau paskutinį kartą kartu pavalgyti prieš išvykstant.

Princas: Taip, ruoškimės reikalams.

(*Tą vakarą jiedu vakarieniavo atsisveikindami.*)

Princas: Bet koks aš mieguistas... (*žiovauja*)... toks jausmas, kad užmigsiu (*užmiega*).

Jacinta: Gerai išsimiegok, mano brangusis Januário.

Pasakotojas: Dabar viskas baigta... vargšai įsimylėjėliai, kurie bus atskirti.

Pasakotojas: Manau, kad šis karalius neklausys Jacintos nuomonės. Jis nežino, kas yra saviraiškos laisvė.

Pasakotojas: Jis tikriausiai net nežino, kad visi piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį.

3.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise

3.4.a Teisė į išsilavinimą

Portugalijos Respublikos Konstitucija – 73 straipsnis. Švietimas, kultūra ir mokslas

1. Kiekvienas turi teisę į išsilavinimą ir kultūrą.
2. Valstybė skatina švietimo demokratizavimą ir kitas sąlygas ugdymui, per mokyklą ir kitus mokymo būdus prisidėti prie lygių galimybių, ekonominės, socialinės ir kultūrinės nelygybės, asmenybės ir tolerancijos, tarpusavio supratimo, solidarumo ir atsakomybės, socialinės pažangos ir demokratinio dalyvavimo kolektyviniame gyvenime dvasios ugdymo.
3. Valstybė skatina kultūros demokratizavimą, skatindama ir užtikrindama visiems piliečiams galimybę mėgautis kultūriniu džiaugsmu ir kūryba, bendradarbiaudama su žiniasklaida, kaip kultūrinių tikslų asociacijomis ir fondais, pavyzdžiui, kultūros kolekcijomis ir rekreacija, kaip asociacijomis, ginančiomis kultūros paveldą, kaip gyventojų organizacijomis ir kitais kultūros agentais.
4. Kūrimą ir mokslinius tyrimus bei technologines inovacijas skatina ir remia valstybė, kad būtų užtikrinta laisvė ir autonomija, skatinamas mokslo institucijų ir įmonių gyvenimas ir plėtra.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 26 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas, bent jau pradinio ir pagrindinio išsilavinimo lygmenų, yra nemokamas. Pradinis mokslas yra privalomas. Techninis ir profesinis mokymas yra visuotinai prieinamas, o aukštasis mokslas vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno sugebėjimus.

Vaiko teisių konvencija – 28 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. (...)
2. Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad drausmė mokyklose būtų palaikoma metodais, atspindinčiais pagarbą vaiko orumui atitinkamai pagal šios Konvencijos reikalavimus.
3. Valstybės dalyvės skatina ir plėtoja tarptautinį bendradarbiavimą sprendžiant švietimo problemas. Ypač jos siekia prisidėti prie tamsumo ir neraštingumo visame pasaulyje panaikinimo ir sudaryti galimybę naudotis mokslo ir technikos žiniomis bei šiuolaikiniais mokymo metodais. Šiuo atveju ypač daug dėmesio reikia skirti besivystančių šalių poreikiams.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 14 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į mokslą ir teisę į profesinį bei tęstinį mokymąsi.

Ši teisė apima galimybę nemokamai įgyti privalomąjį išsilavinimą

3.4.b Teisė į vardą

Portugalijos Respublikos Konstitucija – 26 straipsnis

1. Kiekvienam suteikiama teisė į asmens tapatybę, asmenybės tobulėjimą, civilinį veiksnumą, pilietybę, pilietybę į gerą vardą ir reputaciją, įvaizdį, žodį, privataus ir šeimos gyvenimo intymumą bei teisinę apsaugą nuo bet kokios diskriminacijos.

Vaiko teisių konvencija – 7 straipsnis

1. Vaikas įregistruojamas tuoj po gimimo ir nuo gimimo momento turi teisę į vardą ir pilietybę, taip pat, kiek tai įmanoma, teisę žinoti savo tėvus ir būti jų globojamas.

3.4.c Teisė į laisvę

Portugalijos Respublikos Konstitucija – 9 straipsnis

Tai yra pagrindiniai valstybės uždaviniai:

b) pagrindinių teisių ir laisvių užtikrinimą bei pagarbą demokratinės teisinės valstybės principams;

Vaiko teisių konvencija

14 straipsnis

1. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
2. Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamais atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus.
3. Laisvė išpažinti savo religiją arba tikėjimą gali būti ribojama tik tiek, kiek tai nustatyta įstatymu ir yra būtina valstybės saugumo, viešosios tvarkos, gyventojų dorovės ir sveikatos arba kitų asmenų pagrindinių teisių ir laisvių apsaugai.

15 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į asociacijų ir taikių susirinkimų laisvę.
2. Šiai teisei įgyvendinti neturi būti jokių apribojimų, išskyrus tuos, kurie taikomi pagal įstatymą ir yra būtini demokratinėje visuomenėje valstybės ar visuomenės augimo, viešosios tvarkos (ordre public), gyventojų sveikatos, dorovės arba kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

2 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės, gimimo ar kitokios padėties.
2. Be to, neturi būti daroma jokie skirtumo dėl šalies ar teritorijos, kuriai priklauso asmuo, politinio, teisinio ar tarptautinio statuso, nesvarbu, ar ji būtų nepriklausoma, globojama, nesavavaldi arba jos suverenitetas būtų kaip nors kitaip apribotas.

3 straipsnis

Kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą.

Portugalijos konstitucija

41 straipsnis. Sąžinės, religijos ir garbinimo laisvė

1. Sąžinės, religijos ir garbinimo laisvė neliečiama.
2. Niekas negali būti persekiojamas, persekiojamas dėl teisių arba atleidžiamas nuo pilietinių įsipareigojimų ar pareigų dėl savo įsitikinimų ar religinės praktikos.
3. Institucijos negali teirautis apie religinius įsitikinimus ar praktiką, išskyrus individualiai neidentifikuojamų statistinių duomenų rinkimą.
4. Bažnyčios ir kitos religinės bendruomenės yra atskirtos nuo valstybės ir yra laisvos savo organizacijoje ir vykdyme bei pamaldose.

5. Bet kuriai religijai, praktikuojamos išpažinimo kontekste, garantuojama mokymo laisvė, taip pat teikiama žiniasklaidos naudojimo savo veiklai tęstinumo garantija.

6. Teisė nesutikti dėl sąžinės pagal įstatymą garantuojama.

42 straipsnis – Kultūros kūrimo laisvė

1. Intelektinė, meninė ir mokslinė kūryba yra nemokama.

2. Ši laisvė apima teisę į mokslo, literatūros ar meno kūrinių išradimą, gamybą ir sklaidą, įskaitant teisinę autorių teisių apsaugą.

43 straipsnis. Laisvė mokytis ir mokyti

1. Laisvė mokytis ir mokyti.

2. Valstybė negali programuoti švietimo ir kultūros pagal jokiais filosofines, estetines, politines, ideologines ar religines gaires.

3. Visuomenės švietimas nebus konfesinis.

4. Garantuojama teisė steigti privačias ir kooperatines mokyklas.

3.4.d Saviraiškos ir informacijos laisvė

Portugalijos Respublikos Konstitucija – 37 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę be kliūčių ir nediskriminuojant laisvai reikšti ir skleisti savo mintis žodžiu, vaizdu ar kitomis priemonėmis, taip pat teisę informuoti, informuoti save ir būti informuotas.

2. Naudotis šiomis teisėmis netrukdo ar neriboja jokia cenzūra.

3. Kadangi nusikalstamosioms veikoms, padarytoms įgyvendinant šias teises, galioja bendrieji baudžiamosios teisės principai, jų vertinimas atitinkamai pagal įstatymą nepriklausomos teisminės ar administracinės jurisdikcijos atžvilgiu.

4. Visiems asmenims, tiek fiziniams, tiek juridiniams, vienodai ir veiksmingai garantuojama teisė į atsakymą ir ištaisymą, taip pat teisė į atskaitą už patirtą žalą.

Vaiko teisių konvencija – 13 straipsnis

1. Vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę; todėl ši teisė apima laisvę ieškoti, gauti ir perduoti bet kokio pobūdžio informaciją ir idėjas nepaisant sienų žodine: rašytine arba spausdinta forma, meno kūriniais arba kitais vaiko pasirinktais būdais.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 19 straipsnis

Kiekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti; ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų.

4 LIETUVIŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ

4.1 Įvadas

Šios teisės pasirinktos todėl, kad atskirais istoriniais laikotarpiais Lietuvos žmonės neturėjo tokių teisių kaip asmens orumo neliečiamybė, teisė į mokslą ar teisė laisvai pasirinkti darbą. Projekto veiklomis norėjome vaikams priminti Lietuvos istoriją ir pabrėžti, kaip keitėsi teisės ir kokia jų svarba piliečių gyvenime.

Teisių sąrašas:

- a) teisė į mokslą – pristatyta per „Kuršiuką“;
- b) teisė į vardą ir pilietybę – pristatyta per „Pinokį“;
- c) teisė į minties laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“;
- d) teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- e) teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją – pristatyta per „Don Kichotą“.

4.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

4.2.a Teisė į išsilavinimą

Teisė mokytis prasidėjo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Tuo metu įkurtas Švietimo komitetas, ir tai buvo pirmasis švietimo ministerijos tipas Europoje. 1773–1775 m. Lietuvoje įvyko švietimo sistemos pokytis. Tačiau beveik po 100 metų Lietuvos švietimo sistemai iškilo didelis pavojus, nes Rusijos imperija okupavo šalį. Jie neleido vartoti lietuvių kalbos ir net uždraudė vartoti lotynišką abėcėlę. Lietuvai po Pirmojo pasaulinio karo atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarė priimti įstatymą, garantuojantį pradinį išsilavinimą 7–11 metų vaikams. Dabar turime privalomą išsilavinimą iki 16 m.

Vyresnieji pasakojo, kad jų laikais vaikai į mokyklą grupelėmis eidavo retai, nors vargu ar tą pastatą galėtum pavadinti mokykla. Visi kaimo vaikai įsliūkindavo į vieno ūkininko kambarį, tarsi slėpdamiesi, kad išvengtų pavojaus. Ten vaikų laukė slaptasis mokytojas (daraktorius), kuris buvo pasiryžęs nusižengti įstatymui vien tam, kad išmokytų juos lietuvių abėcėlės, skaičiavimo, kartais istorijos ir geografijos, nes oficialiose mokyklose 1864–1904 m. tai buvo draudžiama.

4.2.b Teisė į vardą ir pilietybę

XV–XVI a. Lietuvos piliečiu buvo vadinamas kiekvienas asmuo, turėjęs žemės, darbą ar garbės vardą. Pilietybės sąvoka, kurią vartojame šiais laikais, atsirado 1918 m., Lietuvai atgavus nepriklausomybę. 2002 m. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas paskelbė, kad Lietuvos pilietis negali kartu turėti kitos šalies pilietybės arba tam tikrais ypatingais atvejais pilietybę gauna pagal įstatymą.

1944–1953 m. partizanai turėjo likti anonimiški, nes kai tik būdavo pavadinami tikroju vardu, buvo galima paskusti, o vėliau žiauriai nubausti, tad turbūt kiekvienas susigalvojo sau slapyvardžius, pvz.: Vanagas, Žemaitis, Vytautas.

4.2.c Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją

Lietuva visada buvo labai tolerantiška šalis. Daugybei skirtingų tautų buvo leista praktikuoti savo religiją, išlaikyti savo kultūrą ir kalbą. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais žmonės oficialiai nevariojo lietuvių kalbos, o laiškus rašė lotyniškai arba lenkiškai. Tik 1547 m. išleista pirmoji lietuviška Martyno Mažvydo knyga „Katekizmas“. Vėliau, Rusijos imperijai okupavus Lietuvą, žmonės neturėjo laisvės kalbėti ar rašyti savo kalba, nes tai buvo oficialiai uždrausta. Lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu lietuvių abėcėlė lotyniškais raidėmis buvo griežtai draudžiama, buvo galima įsigyti tik civiliniu raštu (graždanka) parašytų knygų. Todėl tokiu sunkiu metu turėjo atsirasti nauja „profesija“ – knygnešiai, kurie rizikavo savo laisve, o neretai ir gyvybe gabendami į Lietuvą uždraustas knygas, nes kitaip lietuviai nebūtų galėję praktikuoti gimtosios kalbos. 1992 m., Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos Respublikos Konstitucija paskelbė, kad žmonės gali laisvai praktikuoti savo religiją, kultūrą ir kalbą. 2004 m. UNESCO pripažino knygnešystę unikalia ir neturinčia sau lygių pasaulyje veikla.

4.2.d Teisė į minties laisvę

Teisė į orumą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Europos Sąjungos teisės aktuose. Šiuose dokumentuose užtikrinamos pagrindinės žmonių teisės ir laisvės. Tokiu būdu žmonių kankinimas, orumo žeminimas ir žiaurus elgesys yra draudžiami. Ypač sovietmečiu Lietuvoje nebuvo gerbiamas žmogaus orumas, žmonės, bijodami patys nukentėti, apie kitus pranešdavo KGB (liet. Valstybės saugumo komitetas). Tuo laikotarpiu gyvenę žmonės prisimena posakius „Sienos turi ausis“, „Nėra žmogaus, nėra problemos“.

4.2.d Teisė į darbą

Ilgą laiką Lietuvoje buvo baudžiava, todėl žmonės negalėjo pasirinkti darbo. Baudžios laikais apie laisvai pasirinktą darbą nebuvo nė kalbos. Jei buvai baudžiauninkas, kiekvieną dieną keldavai iš lovos ir darei, ką tau įsakė didikas. Tik daug vėliau kai kurie bajorai pradėjo reformuoti šią sistemą. Po kelių šimtų metų Lietuvos Respublikos Konstitucija patvirtino laisvę pasirinkti darbą. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, žmonės gavo dar daugiau galimybių. Dabar Lietuvos žmonės gali dirbti bet kurioje kitoje Europos Sąjungos valstybėje nareje.

4.3 Teisių vaizdavimas pasakose

4.3.a Teisė į mokslą – pristatyta per „Kuršiuką“

Pasisveikinęs su žiūrovais prisistato pasakotojas – Senasis kuršis.

Senasis kuršis: Tikrai žinau, kad tiek vaikai, tiek ir suaugę mėgstate pasakas. Žinoma, dabar pasakos persikėlusios į kompiuterius, planšetes, telefonus, o kai aš buvau mažas vaikas, jas girdėdavau iš savo tėvų ir senelių, o jie iš savųjų, ir taip iš senų senų laikų pas mus atkeliavo daugybė gražių ir stebuklingų pasakų. O su jomis kartu atkeliavau ir aš, Senasis kuršis – Lietuvos pajūrio krašto žvejys. Vieną pasaką netrukus išvysite ir jūs. Ar tai pasaka? Dabar taip, o tuomet prieš daug daug metų buvo tikra istorija, tad kviečiu jus kuo greičiau susipažinti su jos herojais.

(Scenoje ežeras, šalio jo Kuršiukas užsimetęs tinklą per pečius ruošiasi žvejoti ir kalba.)

Kuršiukas: Pamok, drauguži vėjau, kepurėms debesų,
Pasupki mano valtį ant ežero bangų.

Iš lyno pintą tinklą į gelmę paskandinsiu,
Žuvelę auksažvynę į krantą išvadinsiu...

Kuršiukas (*atsisuka į žiūrovus ir kalba*): Šiandien vėl žvejosiu, kaip ir vakar, kaip ir prieš metus, ir taip visą gyvenimą. Daugiau nieko ir nemoku, bet man patinka, aš laisvas žmogus – gamtos vaikas. Ech žuvelės, žuvelytės, nagi visos pas mane (*nuotaikingai meta tinklą*). Vėjas, matau, man palankus, turėčiau sugauti neprastą laimikį (tyliai niūniuoja mėgstamą melodiją ir nemato, kad yra stebimas karalaitės).

Karalaitė (*pavydžiai žiūri į vaikiną iš šalies ir sau tyliai kalba*): Koks jis gražus, koks mielas ir švelnus. Aš jį taip pamėgau, kad kasdien vis ateinu juo pasigrožėti, o kad jis sutiktų mane vesti. Būčiau pati laimingiausia karalaitė pasaulyje (*atsidūsta*). Nieko jam nepagailėčiau. Paprašysiu Senojo kuršio, kad leistų savo sūnui ateiti į pilį, o tuomet su juo pasikalbėsiu (*aktorius, valdantis lėlę karalaitę, prieina prie Pasakotojo ir gestais prašo leisti sūnui ateiti į pilį*).

Kuršiukas (*tuomet džiugiai nusiteikęs*): Gera dienele, bus soti vakarienė. Ir senam tėveliui, ir gerajai motulei, visiems užteks! Ačiū tau, vėjau, ačiū tau, ežere, už jūsų dosnumą, kad vargšų neapleidžiate, kad visus maitinate.

(Prisigaudęs žuvų išėina ir Kuršiukas. Pasakotojas keičia scenoje dekoracijas ir kalba.)

Senasis kuršis: Taip ir nutiko, kaip Karalaitė žadėjo. Aš, kaip ir kiekvienas tėvas savo vaikui linkėdamas geros ir laimingos ateities, sutikau ir išleidau savo Kuršiuką į pilį. O ten Karalaitė ilgai jį įkalbinėjo. Visko žadėjo ir prašė likti pilyje. Šis ne juokais suglumo nuo tokių Karalaitės žodžių. Nes buvo kilęs iš vargšų giminės, nieko neturėjo ir visai neišsimokslinęs buvo. Nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, todėl manė esąs netinkamas būti Karalaitės vyru. Tačiau toji taip meiliai jį kalbino ir pažadėjo visko išmokyti, pasamdyti geriausius mokytojus, kad tik Kuršiukas būtų jos. Ir jis sutiko.

Karalaitė (*laiminga ir patenkinta jam kalbėjo*): Aš tave valgydinsiu kaip karalaitį, rūpinsiuosi tavim, leisiu lankyti geriausias mokyklas. Tu išmoksi įvairiausių gudrybių. Būsi išmintingas ir tapsi mano vyru.

Senasis kuršis: Kuršiukui tai patiko ir jis ilgam liko pilyje. Viskas klostėsi kuo puikiausiai. Mokslai žvejui sekėsi, nes turėjo gerą galvą ir visi mokytojai juo labai džiaugėsi. Karalaitė jį dar labiau mylėjo, o Kuršiukas mylėjo ją. Kuomet jis sulaukė vyriško amžiaus, jiedu iškėlė vestuves.

4.3.b Teisė į vardą ir pilietybę – pristatyta per „Pinokį“

Svirplys: Ohoho, taip bent, kokia jauki aplinka (*dairosi, stebisi, aikčioja, reaguoja į aplinką. Pamatęs publiką kilsteli akinius*) ir kokia miela publika čia susirinkusi. Ar aš čia patekau? Ar manęs laukėt? O gal ne čia man reikėjo... Kas dabar gali man pasakyti? Ai, nežinote, kas aš toks? Taip taip, juk neprisistačiau, na, ko iš manęs galima norėti, juk aš jau sena, kaip sakant, nebe jaunuolis (nusišypso). Kaip jums atrodo, kas aš esu?

(Žiūrovai spėlioja, Pasakotojas su jais bendrauja, užduoda klausimų, vysto dialogą, pagal situaciją ir progai pasitaikius gražiai save pristato).

Esu vabzzzdyys, skraidantis, čirškiantis šimtmetis svirplys. Dabar jau mažiau čirškiu ir beveik nebegroju, pirštukai nebe tokie smagūs... todėl turiu puikų lagaminą. Kaip jums atrodo, kas jame yra? (publika spėlioja, vėl vyksta trumpas dialogas).

Šitame lagamine yra PASAKA! O jeigu aiškiau, tai pasakos herojai. Aš labai noriu jums papasakoti savo gyvenimo istoriją, į kurią buvau pakliuvęs visaiiii atsitiktinai, visai netikėtai. Noriu Jus supažindinti su nuostabiausia italų rašytojo Karlo Kolodžio pasakos herojais. Ar norėtumėte drauge trumpam nukeliauti į Italiją? Ar norėtumėte pamatyti paslaptinius lagamino gyventojus? Puiku!

(Publika šurmuliuoja, Svirplys skambant muzikai demonstratyviai pliaukšteli delnais. Tuomet prie jo prisijungia artistai, kurie valdo ir įgarsina lėles. Jie atlieka spektaklio paruošimo darbus. Tuo tarpu Svirplys toliau užima publiką supažindindamas su pasakos pradžia.)

Svirplys: Matote, turiu puikių draugų, kurie šio lagamino gyventojams įkvėpė gyvybės ir dvasios, suteikė jiems įvairiausius charakterius. Viską netrukus patys išvysite, tik reikia trupinėlio kantrybės, kaip sakydavo mano prosenelė: „Iš asilo kantrybės pasimokyk...“

Kadaise gyvenau labai toli, saulėtojoje Italijoje, vieno seno dailidės, kuri visi vadino Vyšnia, namuose, ten viskas ir prasidėjo.

Pinokis (*girdisi Pinokio lėlės balsas, jo paties dar nematyti*): Oi, oi, nustok mane kutenti (krizena), baik, sakau, tu mane kuteni...

(Tuo tarpu girdisi stuksenimas mediniu daiktu. Sodrus balsas atliepia: „Kas čia kalba, nieko nesuprantu“ ir vėl stuksenimas.)

Svirplys (*tyliai skambant muzikiniam fonui toliau kalba*): Taip taip mielieji, tai medžio pliauskelė prakalbo ir labai nustebino meistrą Vyšnią. Vėliau pas Vyšnią užsuko kaimynas Džepetas, kuris labai norėjo iš medinės pliauskelės išsidrožti šokančią lėlę ir drauge su ja apkelti pasaulį, taip užsidirbdamas sau pragyvenimui. Taip ir nutiko. Pas Džepetą prasidėjo medinuko gyvenimas, pilnas gausybės neįtikėtinų istorijų ir nepakartojamų nuotykių. O aš, senas Džepeto namų gyventojas, buvau jaukiai įsitaisęs prie židinio ir stebėjau viską iš šalies.

Pinokis – tokį vardą medinei lėlei su didžiausia atsakomybe ir globa suteikė geraširdis Džepetas. Ir nuo tada tapo jo tėčiu. Jis tikėjo, kad tas vardas Pinokiui atneš laimę ir sėkmingą gyvenimą. Visas lėlės kūno dalis drožė labai atidžiai. Plaukus, kaktą, akis (*rodo publikai ir kartu garsiai kalba*) ir nosį, kuri stebėtinai ištiso. Po to ėmėsi burnos, liežuvio, smakro ir taip toliau... Staiga mažasis išdykėlis atgijo, sumirksėjo, pradėjo be perstojo kalbėti, tyčiotis iš tėčio Džepeto, judėti, spurdėti, net įspyrė jam. Tapo aišku, kad su juo nebus lengva, bet jau buvo per vėlu. Kartais man plaukai lyg „spagečiai“ piestu atsistodavo iš siaubo, o kartais būdavo labai liūdna dėl medinuko krečiamų išdaigų, dėl patirtų nuoskaudų ar nenusisekusių darbų. Prireiktų kokios savaitės, jei norėčiau viską jums papasakoti. Šiandien mes (*ranka rodo į pasiruošusius artistus*) parodysim trumpą istoriją iš Pinokio gyvenimo. Jeigu jus medinuko gyvenimas sudomins, būtinai perskaitykite knygą „Pinokio nuotyčiai“ nuo pradžios iki pabaigos. Gal net save atpažinsite kai kuriose vietose.

4.3.c Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją – pristatyta per „Don Kichotą“

Dulsinėja: Kalbėdamiesi apie salas, jojo per Montjelio lygumą, kol staiga horizonte iškilo trisdešimt vėjo malūnų.

(Šalia scenos sustoja vaikai, sukdami rankas, lyg vėjo malūnai, o ant scenos peizažo pakabinami piešti vėjo malūnai.)

Don Kichotas: Laimė tvarko mūsų reikalus geriau, negu galėtume to pageidauti, tik pažvelk, drauge Sančai Pansa, antai prieš tave trisdešimt ar kiek daugiau klaikių milžinų, su kuriais aš manau susiremti kovoj ir visiems jiems atimti gyvybę; pasiėmę iš jų grobį, kuris bus užkariautas garbingu būdu, mes pradėsime turtėti ir, nušlavę nuo žemės veido tokią piktą sėklą, didžiai pasitarnausim Dievui.

Sančas Pansa: Kokių milžinų?

Don Kichotas (*rodydamas į vaidinančius vaikus*): Ana kur, matai milžinus ilgomis rankomis, kai kurių jos siekia beveik kilometrą.

Sančas Pansa (*nustebęs*): Senjore, tegul velniai mane griebia, čia nematyti jokių milžinų, o tiktai patys tikriausi malūnai, o tai, kas jums atrodo rankos, yra sparnai, kurie, vėjo judinami, suka giras.

Don Kichotas: Tuoj matyti, kad apie nuotykius nedaug teišmanai, o baimė, kurią jauti, Sančai, tau neleidžia nieko matyti nei girdėti. Vienas baimės padarinių yra tas, kad mūsų jausmai susidrumsčia ir mes nustojame galios regėti daiktus tikruoju pavidalu. Taigi, jei tau baisu, pasitrauk į šalį ir kalbėk poteries, o aš tuo tarpu stosis su milžiniais žiaurion ir nelygion kovon.

Dulsinėja: Don Kichotas buvo taip įsikalęs galvon milžinus, jog negirdėjo savo ginklanešio Sančo riksmų ir, nematydamas to, kas buvo prieš jį, lėkė pirmyn ir garsiai šaukė.

Don Kichotas: Nebėkite jūs, bailūs ir niekingi padarai, nes jus puola vienui vienas riteris!

(Pradedama pūsti vėjas, ir didžiuliai sparnai ima suktis dar smarkiau.)

Don Kichotas: Nors jūs išskeltumėt daugiau rankų už patį milžiną Briarėją, vis vien turėsite su manimi atsiskaityti!

Dulsinėja: Su tais žodžiais, gerai prisidengęs skydu, persvėręs ietį, jis paleido visu šuoliu Rosinantą, šoko ant pirmojo malūno ir suvarė ietį į jo sparną; bet tuo tarpu vėjas sparnus pasuko taip smarkiai, kad ietis subyrėjo į gabaliukus, o riteris su arkliu išlėkė į orą ir, sunkiai pritrenktas, nuriedėjo tolokai į šalį.

Sančas Pansa (*lėkdamas pagalbon, kiek leido asilo kojoms*): Gelbėk, Viešpatie! Ar aš nesakiau jūsų malonybei, kad žiūrėtumėt, ką darot: juk čia ne kas kita, kaip vėjo malūnai, ir tuo abejoti galėjo tik tas, kurio galvoje irgi vėjo malūnai!

Don Kichotas: Tylėk, drauge Sančai, karo dalykai labiau negu kurie kiti yra nepastovūs ir atmainingi. Manau, kad burtininkas Frestonas šiuos milžinus bus pavertęs malūnais, idant paglemžtų iš manęs pergalės šlovę.

Sančas Pansa: Viskas Dievo valioje.

4.3.d Teisė į minties laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“

Dulsinėja (*skambant ramiai melodijai, sėdi greta lėlių teatrui paruošto stalo ir stebi besiruošančius klausyti istorijos vaikus*): Atkeliavau, vaikai, pas jus iš Toboso. Ar žinote, kuriame pasaulio krašte, o gal ir aplankėte kada mano sodžių? Ne, negirdėjote? Ogi saulėtoje Ispanijoje! Mano vardas Aldonsa Lorenso ir būdama tvirto stoto (tokia kaip šiandien) visą savo gyvenimą praleidau šerdama kiaules ir nulenkinėdama vyrams rankas rankos lenkimo varžytuvėse. Oi, kentėjo jie nuo manęs. Gretimame La Mančos kaime gyveno vienas pusamžis bajoras, kuris dievino mano moterišką grožį. Vieni sakė, kad jis pavarde Kichada ar Kesada, o kiti – kad Kichana. Buvo liesas, ilgų plonų kojų ir sauso veido. Mėgo anksti keltis ir joti į medžioklę.

Bet mūsų istorijai tai nelabai svarbu, mat apie savo gerbėją sužinojau tik iš jo kaimyno Sančo Panso, kuris man apsakė visus keistuolio nutikimus, keletą jų noriu ir jums papasakoti. O kad viską suprastumėt, reikės ir jūsų pagalbos.

(Pasikviečia vaikus, norinčius suvaidinti epizodus, trumpai paaiškina, ką ir kuris daro.)

(Į sceną išeina Don Kichotas, o Dulsinėja kalba į jį žiūrėdama)

Taigi, tas keistuolis mano gerbėjas Don Kichotas tiek daug skaitė knygų apie riterių gyvenimą ir jų fantastiškus nuotykius, kol galiausiai pats įtikėjo, kad viskas tikra: gyveno milžinai ir burtininkai, vyko dvikovos ir mūšiai. Jis nekenė blogų žmonių ir žavėjosi narsuoliais.

Ir taip įsitraukė į tas nuostabias knygas, jog nusprendė tapti klajojančiu riteriu kaip ir jų veikėjai.

Don Kichotas *(iškilmingai)*: Pelnysiu šlovę ir galėsiu padėti žmonėms!

Dulsinėja: Bet norint tapti klajojančiu riteriu reikėjo trijų dalykų: šarvų, žirgo ir damos, kuriai galėtų tarnauti.

Savo namuose jis rado prosenių šarvus.

(Don Kichotas pukšėdamas apsivelka šarvus.)

Nušveitė, nes buvo apsitraukę rūdimis ir pelėšiais. Tada susigriebė, kad trūksta šalmo galvai pridengti – pasidarė iš kartono.

(Scenoje pasirodo liesas arklys.)

Na, o savo arkliui, kuris buvo vien kaulai ir oda, nusprendė duoti vardą, atitinkantį naują jo tarnybą. Sugaišo keturias dienas, kol sugalvojo!

Don Kichotas *(iškilmingai)*: Rosinantas.

Dulsinėja: Tas vardas jam pasirodė reikšmingas: visi žinos, kad anksčiau tai buvo kuinas, o dabar – pirmasis kuinas pasaulyje. Na, o dama, apie kurią galėtų svajoti, žinoma, tapau aš, gretimo kaimo valstietė! Tik man taip pat derėjo duoti vardą, tinkamą princesei ir didelei poniai. Galvojo galvojo ir sugalvojo.

Don Kichotas *(iškilmingai)*: Dulsinėja Tobosietė.

Dulsinėja: Buvo reikalingas riteriui ir ginklanešys, tai prikalbino vieną valstietį, savo kaimyną Sančą Pansą, tarnauti jam.

(Scenoje ant asilo pasirodo Sančas Pansa.)

Vargšą įtikino sakydamas, jog labai galimas dalykas, kad per kokį nors nuotykių užkariaus salą ir jį paskirs tos salos valdytoju. Valstietis, girdėdamas tokius stebuklus, sutiko būti jo ginklanešiu ir leistis su juo ieškoti nuotykių, nieko nesakęs žmonai nė dviem vaikams.

Galiausiai vieną naktį abu išjojo, nieko nepažadinę: ponas Rosinantu, o Sančas Pansa savo asilu su pilnais valgių balnakrepšiais ir vynmaišiu.

(Scenoje, už veikėjų, atsilenkia ispaniškų lygumų vaizdas.)

4.3.e Teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“

(Sančas Pansa sėdi prie ilgo, didelio stalo.)

Dulsinėja: Ir prasidėjo Sančo Panso „išsvajotas“ valdytojo gyvenimas – kiekvieną dieną nuo ryto iki vakaro sprendė salos gyventojų ginčus ir bylas.

(Prieš Sančą Pansą atsistoja du susikivirčiję seniai.)

I senis (*su ilga nendrine lazda rankoje*): Garbusis ir išmintingasis senjore, tas kvaištelėjęs senis kaltina mane nebūtais dalykais!

II senis (*skėsčiodamas rankomis*): Apsaugok, Viešpatie, mane nuo senatvės be atminties, aš tam nedorėliui paskolinau dešimt auksinių monetų, o tam nelabajam vis vaidenasi, kad man jas gražino!

Sančas Pansa (*dairosi tai į vieną, tai į kitą rékiantį senį*).

I senis (*paduoda lazda kaimynui, kol klaupiasi prisiekti, o paskui vėl ją susigražina*): Didis valdytojau, aš jūsų kilnybei galiu prisiekti atsiklaupęs, kad tuos nelemtus auksinius gražinau, o mano sąžinė tyra, lyg mergelės ašara.

Sančas Pansa: Tylos! Aš esu tikras, kad dėl visos šios painiavos bus kalti vietiniai salos burtininkai, kurie vis ieško kelių, kaip užvaldyti mano kruopščia tarnyste įgytą garbingą titulą. Todėl atsispirsime neteisybės kerams ir ką šiandien judu ponai turite prie savęs, tą dalinsime pusiau.

II senis: Bet, senjore, aš nieko neturiu, aš viską tam nedorėliui paskolinau.

I senis: O aš turiu tik lazda, nes viską savo kaimynui gražinau.

Sančas Pansa: Tiks ir lazda.

(Paima lazda ir perlaužia ją pusiau. Ir stebuklas! Iš lazdos pabyra dešimt auksinių monetų, kurias buvo pasiskolinęs ir paslėpęs kaimynas!)

Skamba muzika, visas stalas nukraunamas skaniausiais valgiais, Sančas Pansa jau išsižioja pirmam kąsniui, kai įbėga pasiuntinys su laišku ir jį garsiai perskaito.)

Dulsinėja (*pakviečia vieną iš salės vaikų perskaityti laiško*).

Vaikas pasiuntinys (*skaito*): Mane pasiekė žinia, pone done Sančai Pansa, kad kai kurie mano priešai ketina pulti salą. Nežinau, kurią naktį. Reikia būti pasiruošusiems. Taip pat iš žvalgų žinau, kad į salą įsigavo keturi persirengę asmenys – nori jus nužudyti. Būkite budrus ir nevalgykite nieko, ką jums duos, nes bijau, kad jūsų nenunuodytų.

Jūsų bičiulis Kunigaikštis

Sančas Pansa (*suvaitojo, gailiai palydėjo akimis nunešamus gardžiausius valgius ir liko rymoti prie duonos ir vynuogių lėkštės*).

Dulsinėja: Tik laiško ir tetrūko! Nuo tos dienos Sančas nebedrįso valgyti nieko, išskyrus kriaukšlį duonos ir vynuogių! Toks buvo valdytojo gyvenimas: teisti ir alkti.

(Staiga suskamba varpai, pasigirsta trimitai, sudunda būgnai, pasigirsta šauksmai. Atbėga karys.)

Karys (*šaukdamas*): Prie ginklų! Prie ginklų, pone valdytojau! Į Dykanijos salą įsiveržė begalės priešų!

Sančas Pansa: Viešpatie, argi ne tiesą man sakė mano ponas Don Kichotas, kad ši sala greičiausiai bus apkerėta! Čia ir vienos valandėlės žmogus negali ramiai pagyventi !

(Vargšui persigandusiam žmogeliui karys užkabino du didelius skydus – vieną iš priekio, kitą iš užpakalio, juos surišo virvutėmis. Sančas Pansa mėgino žengti pirmyn pasiremdamas gauta ietimi, bet iš baimės, alpulio pagautas, tarytum maišas dribo ant žemės.)

(Fone pasigirsta kovotojų ginklų žvangesys ir riksmas, Dulsinėja pakviečia ir salės vaikus prisijungti garsais į kovos keliamą sąmyšį.)

Dulsinėja: Vargšas salos valdytojas išvengė smūgių, galvą, rankas ir kojas įtraukęs po skydais, kurie jam buvo it vėžliui šarvai.

Sančas Pansa (*pasigirdus pergalės šūksniams, išlindo iš savo kiauto ir padedamas kario nusiėmė skydus, tardamas*): Jūsų malonybės, likit su Dievu ir pasakykit kunigaikščiui, mano ponui, kad nuogas gimiau, nuogas ir gyvenu: nei laimiu, nei prarandu. Be skatiko atėjau į valdžią, be skatiko ir išeinu.

Dulsinėja: Paprašė tik saujos avižų asilui, o sau kriaukšlio duonos su sūriu. Ir nieko daugiau nepasakęs, visiems stebintis leidosi į kunigaikščių pilį ieškoti savo riterio Don Kichoto.

4.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teisėmis

4.4.a Teisė į išsilavinimą

Lietuvos Respublikos Konstitucija – 41 straipsnis

Asmenims iki 16 metų mokslas privalomas..

Mokymas valstybinėse ir savivaldybių bendrojo lavinimo, profesinėse bei aukštesniosiose mokyklose yra nemokamas.

Aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus. Gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas.

Vaiko teisių konvencija – 28 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Siekdamos palaipsniui šią teisę įgyvendinti ir sudaryti vienodas galimybes, jos:

- įveda nemokamą ir privalomą pradinį lavinimą;
- skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prirėikus ir finansinės paramos teikimas;
- užtikrina mokomosios ir profesinės bei orientuojančios informacijos ir medžiagos prieinamumą visiems vaikams;
- imasi priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių, paliekančių mokyklą, skaičių.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 26 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Mokslas, bent jau pradinio ir pagrindinio išsilavinimo lygmenų, yra nemokamas. Pradinis mokslas yra privalomas. Techninis ir profesinis mokymas yra visuotinai prieinamas, o aukštasis mokslas vienodai prieinamas visiems pagal kiekvieno sugebėjimus.

2. Mokslas yra skirtas tam, kad visais atžvilgiais būtų ugdoma žmogaus asmenybė ir kad būtų didinama pagarba žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms. Jis turi skatinti visų tautų, rasinių arba religinių grupių savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę, taip pat turi padėti toliau plėtoti Jungtinių Tautų taikos palaikymo veiklą.

3. Tėvai turi pirmumo teisę parinkti savo vaikams mokymą.

4.4.b *Teisė į vardą ir pilietybę*

Lietuvos Respublikos Konstitucija – 12 straipsnis

Lietuvos Respublikos pilietybė įgyjama gimstant ir kitais įstatymo nustatytais pagrindais. (...)

Vaiko teisių konvencija

7 straipsnis

1. Vaikas įregistruojamas tuoj po gimimo ir nuo gimimo momento turi teisę į vardą ir pilietybę, taip pat, kiek tai įmanoma, teisę žinoti savo tėvus ir būti jų globojamas.
2. Valstybės dalyvės užtikrina, kad šios teisės bus įgyvendintos vadovaujantis jų įstatymais ir jų įsipareigojimais pagal atitinkamus šios srities tarptautinius dokumentus, ypač tuo atveju, jei antraip vaikas neturėtų pilietybės.

8 straipsnis

1. Valstybės dalyvės įsipareigoja gerbti vaiko teisę išsaugoti savo identiškumą, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius, kaip tai numatyta įstatymu, neleidamos neteisėto kišimosi.
2. Jei vaikui neteisėtai atimama dalis ar visi jo identiškumo elementai, valstybės dalyvės suteikia jam paramą ir apsaugą, reikalingą jo identiškumui kuo skubiau atstatyti.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 15 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į pilietybę.
2. Niekam negali būti savavališkai atimta jo pilietybė arba teisė ją pakeisti.

4.4.c *Teisė praktikuoti savo kultūrą, kalbą ir religiją*

Vaiko teisių konvencija

14 straipsnis

1. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
2. Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamais atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus.

30 straipsnis

Tose valstybėse, kuriose gyvena etninių, religinių ar kalbinių mažumų arba vietinių gyventojų, iš vaiko, priklausančio tam tikrai mažumai, ar vietinio gyventojų vaiko negali būti apimta teisė kartu su kitais savo grupės nariais naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją, atlikti jos apeigas ir vartoti gimtąją kalbą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

22 straipsnis. Kultūrų, religijų ir kalbų įvairovė

1. Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 18 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, mokant, praktikuojant tikėjimą, laikant pamaldas ir atliekant apeigas.

4.4.d Teisė į minties laisvę

Vaiko teisių konvencija

14 straipsnis

1. Valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę.
2. Valstybės dalyvės gerbia tėvų ir, atitinkamais atvejais, teisėtų globėjų teises ir pareigas vadovauti vaikui įgyvendinant jo teisę taip, kad tai atitiktų besivystančius vaiko sugebėjimus.

30 straipsnis

Tose valstybėse, kuriose gyvena etninių, religinių ar kalbinių mažumų arba vietinių gyventojų, iš vaiko, priklausančio tam tikrai mažumai, ar vietinio gyventojų vaiko negali būti apimta teisė kartu su kitais savo grupės nariais naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją, atlikti jos apeigas ir vartoti gimtąją kalbą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 22 straipsnis. Kultūrų, religijų ir kalbų įvairovė

1. Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 18 straipsnis

Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, mokant, praktikuojant tikėjimą, laikant pamaldas ir atliekant apeigas.

4.4.e Teisė dirbti

Lietuvos Respublikos Konstitucija – 48 straipsnis

Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą ar verslą, turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju.

Užsieniečių darbą Lietuvos Respublikoje reguliuoja įstatymas.

Priverčiamasis darbas draudžiamas.

Priverčiamuoju darbu nelaikoma tarnyba kariuomenėje ar ją pakeičianti alternatyvioji tarnyba, taip pat piliečių darbas karo, stichinės nelaimės, epidemijos ar kitais ypatingais atvejais.

Priverčiamuoju darbu nelaikomas ir įstatymo reguliuojamas teismo nuteistųjų darbas.

Vaiko teisių konvencija – 32 straipsnis

1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę būti apsaugotam nuo ekonominio išnaudojimo ir nuo bet kokio darbo, kuris gali būti pavojingas jo sveikatai arba trukdyti jam mokytis, gali kenkti jo sveikatai ir fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam bei socialiniam vystymuisi.

(Kad būtų įgyvendintos šio straipsnio nuostatos, valstybės dalyvės imasi teisinių, administracinių, socialinių ir auklėjamųjų priemonių. Šiam tikslui, vadovaudamosios atitinkamomis kitų tarptautinių dokumentų nuostatomis, valstybės dalyvės:

- a) nustato minimalų priėmimo į darbą amžių;
- b) numato darbo dienos trukmę ir darbo sąlygas;
- c) numato atitinkamas bausmes arba kitas sankcijas, leidžiančias veiksmingai įgyvendinti šį straipsnį.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 23 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į darbą, laisvą darbo pasirinkimą, teisingas ir tinkamas darbo sąlygas ir apsaugą nuo nedarbo.
2. Kiekvienas be jokios diskriminacijos turi teisę gauti vienodą užmokestį už vienodą darbą.
3. Kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę gauti teisingą ir tinkamą atlyginimą, užtikrinantį jam ir jo šeimai žmogaus orumo vertą gyvenimą, jei reikia, papildomą kitomis socialinės apsaugos priemonėmis.
4. Kiekvienas turi teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas, kad būtų ginami savi interesai.

5 RUMUNŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ

5.1 Įvadas

Pasirinktos teisės Rumunijoje turi skirtingą reikšmę. Kai kurios iš jų yra susijusios su komunistiniu laikotarpiu. Kitos teisės yra svarbios didesniai istoriniam laikotarpiui. Kita vertus, kai kurias teises pripažįsta valstybė ar tarptautiniai teisiniai dokumentai, o kitos teisės neturi teisinio pripažinimo, tačiau yra svarbios veikiančiai, darniai ir stabiliai visuomenei.

Teisių sąrašas:

- a) Teisė į šeimą – pristatoma per „Išmintingą vaiką“;
- b) Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę – pristatoma per „Išmintingą vaiką“;
- c) Teisė kreiptis į teismą – pristatyta per „Išmintingą vaiką“;
- d) Lygybė tarp vyrų ir moterų – pristatoma per „Ileaną Samzianą“;
- e) Moterų teisė į darbą – pristatyta per „Ileaną Samzianą“;
- f) Teisė į gyvenimą – pristatyta per „Pinokį“;
- g) Teisė į mokslą – pristatyta per Pinokį.

5.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

5.2.a *Teisė į šeimą*

„Komunistams atėjus į valdžią, mano šeima turėjo daug rūpesčių. Mano tėvai buvo turtingi, o tai prieštarauja komunistų taisyklėms. Tuo metu buvau vaikas ir prisimenu, kad mūsų namuose buvo tarnų. Vieną dieną tėvai išėjo ir pasakė, kad tarnai kurį laiką manimi pasirūpins. Kai tėvai grįžo, aš jau buvau paauglys ir nenorėjau su jais matytis ar kalbėtis. Vėliau, kai jau buvo per vėlu, supratau, jog mane atidavė įvaikinti tarnams, kad apsaugotų ir kad galėčiau įgyti išsilavinimą. Net ir šiandien, būdama sena, negaliu jiems atleisti, kad mane paliko, kad atėmė iš manęs šeimą.“

Ši Anos B. gyvenimo istorija – tai daugelio šeimų, sunaikintų po Antrojo pasaulinio karo komunistams perėmus politinę valdžią, istorija. Komunistinio režimo laikais įvyko dar viena socialinio masto drama – našlaičiai. Mamų palikti ligoninėje arba su įvairiomis negaliomis vaikai buvo laikomi uždaryti Vaikų namuose. Ten vaikai buvo apleisti ir žiauriai skriaudžiami. Dėl šių priežasčių šeima Rumunijoje turi ypatingą reikšmę, nes šeimos ryšys reiškiasi mažu susidomėjimu senjorų centrais ir dideliu susidomėjimu įvaikinimu.

5.2.b *Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę*

„Pas tėvus buvome 9 vaikai, bet du iš jų mirė būdami kūdikiai. Aš buvau jauniausias iš mūsų septynių. Turėjome tokią taisyklę, paprotį, atkeliavusį nuo labai senų laikų: jauniausias vaikas, sūnus ar dukra, liks su tėvais, kad likusieji galėtų išvykti į kitus kaimus ar net į miestą. Bet mažiausieji turėtų likti pas tėvus, paveldėti tėvų namus ir jais rūpintis iki mirties. Taigi, būdamas jauniausias, likau čia, kaime. Aš rūpinasiu mūsų tėvais. Broliai ir seserys man padėjo, bet tai buvo mano pareiga. Toks buvo paprotys. Šiandien viskas pasikeitė.“

Mihai I. paaiškino labai seną paprotį kaimo šeimose visoje šalyje. Jauniausio vaiko pareiga buvo laikoma šventa. Net ir šiandien vaikai rūpinasi savo tėvais, o senjorų globos centrai visuomenėje nėra tokie paplitę.

5.2.c Teisė kreiptis į teismą

„Mano tėvas buvo kunigas. Komunistams atėjus į valdžią vieną naktį jie atėjo pas mus ir išmetė iš mūsų namų. Jie viską konfiskavo, sakydami, kad mano tėvas buržujus. Mano tėvas mirė grįžęs iš priverstinio darbo stovyklos. Žlugus komunistinei diktatūrai, turėjome teisę susigrąžinti tėvų palikimą. Nepaisant to, 15 metų kovojau teismuose, kad atgaučiau didžiąją dalį palikimo. Dėl šios priežasties aš niekada daugiau nepriimsiu socializmo ar komunizmo. Tuo laikotarpiu teisė į teisingumą buvo tik teorija, parašyta ant popieriaus. Tai nebuvo tikroji teisė.“

Viena iš Aleksandrinos A. gyvenimo istorijų. Ji tokia pati kaip tūkstančių šeimų istorijų komunistinio režimo laikais.

5.2.d Lygybė tarp vyrų ir moterų

„Kai ištekėjau, man buvo 16 metų. Mano mama ištekėjo būdama 14 metų. Kai susipažinau su anyta, pamačiau, kaip ji gerbia savo vyrą. Ji pabučiavo jam ranką ir niekada nesikreipė į jį „tu“. Ji man pasakė, kad turiu atiduoti visą pagarbą savo vyrui, niekada su juo nesiginčyti ir visada jam paklusti. Stengiausi būti gera žmona, bet niekada nemėgau, kad mane išskirdavo, kai turėdavome svečių. Teko gaminti maistą ir auginti vaikus, prižiūrėti vaikus ir buitį. Daug kartų mano vyras man sakydavo: „Tu esi moteris, ką tu gali žinoti?“. Aš turėjau gerą vyrą. Jis manęs per daug nemušė. Šiandien viskas labai pasikeitė. Gal kaime dar yra taip pat gyvenančių moterų, bet jų labai mažai.“

Tudora I. paaiškino, kaip moterys turėjo gyventi ir elgtis tradicinėje šeimoje. Jos istorija dar liūdnė – daug smurto, išgyvenimų ir nevisavertiškumo šeimoje.

5.2.e Moterys turi teisę dirbti

„Norėčiau dirbti, gauti darbą, bet, kai buvau jaunesnė, moterims tai nebuvo įprasta. Tada, kai atėjo komunistai, tai tapo įmanoma, bet man buvo per vėlu. Turėjau vaikų ir turėjau likti namuose, jais rūpintis. Visą gyvenimą buvau namų šeimininkė. Kai pirmą kartą išvažiavau iš kaimo, man buvo 40 ar daugiau. Visos moterys kaime buvo vienodos. Dabar aš neturiu savo pensijos. Aš turiu tik nedidelę pensiją, būdama savo vyro žmona. Visada galvoju, koks gali būti darbas gamykloje.“

80-metė Maria S. pasakoja tą pačią gyvenimo istoriją kaip ir daugelis jos amžiaus moterų. Dar ir šiandien kaime ar net miestuose daugelis moterų atlieka tą patį namų tvarkytojos ir vaikų prižiūrėtojos vaidmenį.

5.2.f Teisė į gyvenimą

„Šiandien galime daryti viską, ką norime, bet mano senelis ir jo karta, jie buvo pirmoji romų, čigonų, karta, tapusi laisvais žmonėmis. Mano senelis gimė vergu. Jis buvo priklausomas, o kitas romų šeimas valdė turtingas vyras. Tuo metu jie neturėjo jokių teisių. Jų savininkas turėjo teisę juos parduoti, iškeisti, sumušti ar net nužudyti.“

86 metų Gheorghas B. vis dar prisimena istorijas, kurias pasakojo jo senelis, romų vergas. Rumunija buvo paskutinė Europos valstybė, panaikinusi romų vergiją 1855–1856 m., Rumunijos kunigaikštystės laikais.

5.2.g Teisė į išsilavinimą

„Norėčiau būti labiau išsilavinęs. Baigiau tik 4 klases. Kai mokiausi mokykloje, mokytojas kiekvieną dieną manęs prašydavo eiti prižiūrėti jo žąsis. Išmokau tik skaityti ir rašyti. Būdamas 14 metų, kadangi mokytojas mane mušdavo kiekvieną dieną, o tėvai nepatikėjo mano paaiškinimu, pabėgau iš namų ir susiradau darbą mieste. Buvau per jaunas, bet mane priėmė, nes reikėjo darbo jėgos. Kadangi neturėjau išsilavinimo, visą gyvenimą buvau paprastas darbininkas. Dėl to labai dažnai žmonės man sako, kad aš kvailas. Svarbu turėti išsilavinimą. Eik į mokyklą, mano brangioji, ir gerai mokykis. Tik taip tu gali tapti „kažkuo“, pripažintu ir gerbiamu kitų.“

Konstantinas I. apgailestauja, kad neturėjo tinkamo išsilavinimo. Nemokamas ir privalomas mokslas visiems piliečiams įsigaliojo 1920 m., o valstybinis mokslas apėmė tik pradinę mokyklą (iki 4 klases).

5.3 Teisių vaizdavimas pasakose

5.3.a Teisė į šeimą – pristatoma per „Išmintingą vaiką“

Kartą gyveno vyras, kuris po žmonos mirties liko vienas. Vieną dieną vyras pasijuto vienišas ir nusprendė įsivaikinti pirmą būtybę, kurią sutiks gatvėje.

Scena: vyras priima gyvatę

Vyras: Ar tu, gyvate, būsi mano įvaikis? Tu viena, aš vienas, ir mes abu turime teisę turėti šeimą. Turiu visko, pinigų irgi, tiek, kad galėčiau kabinti šaukštus.

Gyvate: Kodėl gi ne? Tik pirmiausia turėtume susitarti.

Vyras: Kaip mes nesusitarsime? Buvau vedęs ir su žmona sutariau kaip su broliu.

Gyvate: Gerai. Daug neprašysiu, bet kad tu mane nešiotum ant nugaros.

Vyras: Tik tiek? Jei taip, tu esi mano įvaikis.

Pasakotojas: Vyras paėmė gyvatę ant nugaros. Gyvatė apsvijė jam kaklą ir atsisėdo kaip į lizdą. Praėjo daug laiko. Jų susitarimas niekada nebuvo sulaužytas.

Bet žmogus paseno, pradėjo drebėti kojos, linkti nugara, o gyvatė augo ir augo, spausdama žmogaus nugarą; vyras sunkiai galėjo panešti gyvatę.

5.3.b Teisė kreiptis į teismą – pristatyta per „Išmintingą vaiką“

Scena: vyras paseno ir pasidarė sunku nešioti gyvatę

Vyras: Mano sūnau, pasigailėk savo rūpintojo ir trumpam nusileisk, nes pasenau ir nebegaliu tavęs nešti. Ištesėjau savo pažadą ir užtikrinau tavo teisę būti aprūpintam. Dabar, kai pasenau, atėjo mano eilė turėti teisę į fizinę ir psichologinę gerovę, džiaugtis tuo, kas liko iš mano gyvenimo.

Gyvatė: Net negalvok apie tai, tėve. Toks buvo mūsų susitarimas ir toks bus iki pat mirties.

Pasakotojas: Pamatę, koks vyras pavargęs, žmonės jam patarė kreiptis į teismą.

5.3.c Teisė kreiptis į teismą – pristatyta per „Išmintingą vaiką“

Scena: vyras ir gyvatė eina į teismą

Teisėjas: Kodėl nedarai to, kas teisinga, ir neleidi vargšui pailsėti?

Gyvatė: Teisingai, neteisingai, aš nenoriu žinoti. Tai buvo mūsų susitarimas!

Teisėjas: Ar taip, seni?

Vyras: Taip, bet kai susitarėme, buvau jaunesnis ir galėjau nešti krovinį. Dabar aš neprašau sulaužyti mūsų susitarimo, tik kad pasigailėtų mano silpnumo, nes jis yra mano įvaikis ir po mano mirties visa, kas yra mano, liks jam. Pagal teisingumą, mes abu turime teises ir aš prašau teisingo sprendimo.

Gyvatė: Čia neparašyta gailestingumas. Žinau, kad toks buvo mūsų susitarimas, ir tada aš vis tiek būsiu jo įpėdinis, kaip įvaikis.

Teisėjas: Jei taip sutarėte nuo seno, ir jei jūsų įvaikis nenori jūsų pasigailėti, mes nieko negalime padaryti. Turite laikytis savo susitarimo.

Pasakotojas: Vargšas išėjo ir, sunkia iš sielvarto širdimi, vos nešdamas kūną, vaikščiojo ir galvojo, kad numirs anksčiau laiko, palaužtas gyvatės naštos. Staiga jis pasiekė laisvą vietą, kur keli vaikai vieną iš jų pasirinko būti imperatoriumi ir įvertinti jų priežastis.

Vyras: Imperatoriau, aš atėjau pas tave prašyti teisingumo, kaip teisingo teismo, kaip sakoma karalystėje.

Imperatorius: Sakyk, senuk, kokia tavo bėda?

Vyras: Matote, imperatoriau, kai mirė mano žmona, būdamas vienišas susirgau ir galvojau pasiimti įvaikintą vaiką, kuriam galėčiau palikti visą savo turtą. Neturėdamas artimųjų, išėjau ieškoti, ką Dievas davė, jį įsivaikinti. Radau šią gyvatę ir sutikau visada nešioti jį ant nugaros. Tada buvau jaunesnis, dabar gyvatė užaugo, o jos svoris taip slegia mane, kad vos galiu eiti žeme. Prašiau jo nusileisti, duoti man pertrauką, atokvėpį, bet jis atsisako tai daryti.

Gyvatė: Aš noriu...

Imperatorius: Didelė nepagarba atsakyti imperatoriui iš ten, kur tu esi. Argi nežinai, gyvate, kad einantys prieš imperatorių teistis turi stovėti ant žemės?

(Gyvatė atsiplėšia nuo vyro kaklo ir nusileidžia ant žemės.)

Gyvatė: Imperatoriau, tiesa, šis vyras paėmė mane kaip įvaikintą vaiką. Bet mes susitarėme, kad jis visada neš mane ant nugaros. Arba nusileisiu nuo jo nugaros, arba ne, vis tiek būčiau jo įpėdinis. Aš laikausi susitarimo. Tai yra teisingas dalykas. Susitarimas yra šventas.

Imperatorius: Vaikas, kuris nepasigaili savo tėvų, yra nevertas išvysti dienos šviesos! Už tai, ką padarei, galėjau įsakyti savo žmonėms tave nužudyti, bet tai nebūtų buvę teisingumas! Į duobę žemėje eik ir nebeišeik, kad daugiau tavęs nebematytų!

(Gyvatė nuslydo į žemę, o vyras ištiesė nugarą ir aukštai iškėlė galvą.)

5.3.d *Lygybė tarp vyrų ir moterų – pristatoma per „Ileaną Samzianą“*

5.3.e *Moterų teisė į darbą – pristatoma per „Ileaną Samzianą“*

Scena: kaukėta mergina pavogė puodą iš bažnyčios

Pasakotojas: Kartą karalius turėjo 3 dukteris. Jis buvo labai nusiminęs dėl šio fakto, nes kaimyninis karalius, daug stipresnis, paprašė jo sūnaus tarnauti mainais už taiką. Vyriausioji ir vidurinė dukros prašė leidimo keliauti pas tą karalių, tačiau pakeliui joms nepavyko įveikti iššūkių. Jauniausioji dukra apsirengusi kaip berniukas sugebėjo įveikti visus iššūkius ir tapo galingojo karaliaus pažu. Dabar karalius paprašė naujojo pažo įvykdyti daugybę užduočių. Vienas iš jų buvo pagrobtį labai gražią princesę Ileaną Samzianą, kad ji taptų karaliaus žmona. Po šio iššūkio Ileana Samziana paprašė ypatingo daikto.

(Imperatoriaus dukra įeina į sceną iš vienos pusės, paima krikšto indą ir nueina į kitą scenos pusę.)

Kunigas (*pasirodo iš už merginos, iškėlęs rankas ir klūpėdamas, keikia mergaitę*): O, Viešpatie šventas! Padaryk taip, kad nedorėlis, kuris išdrįso savo nuodėmingomis rankomis paliesti šventąjį krikšto indą, pavirstų moterimi, jei jis vyras; o jei ji moteris, padaryk taip, kad ji virstu vyru!

(Imperatoriaus dukra dreba, jai krenta apsiaustas, o princas Žavusis lieka scenoje.)

(Foną keičia sosto salės interjeras.)

Žavusis princas nuneša indą pas imperatorių, kuris yra netoli Ileanos Samzianos: Didysis imperatoriau, įvykdžiau užduotis, kurias man patikėjote. Manau, kad dabar baigiau savo darbą. Būkite laimingi ir valdykite ramybėje, kol Viešpats tai leis!

Imperatorius: Esu patenkintas jūsų paslaugomis; žinok, kad po mano mirties tu užimsi mano karalystės sostą, nes iki šiol neturėjau įpėdinio. Ir jei Dievas duos man sūnų, tu būsi jo dešinė ranka.

Ileana Samziana: Imperatoriau, dabar, kai išsipildė visi mano norai, galime susituokti, nors jūs išsiuntėte ką nors kitą atlikti visus sunkius darbus. Prieik prie manęs.

(Imperatorius prieina prie jos ir iškrenta pro skylę grindyse.)

Ileana Samziana (sako Žaviajam princui): Tu atvedei mane čia, išpildei visus mano norus, atnešei man krikšto indą, būsi mano vyras. Susituokime.

Žavusis princas: Aš ištekėsiu už tavęs, jei pasirinksi mane. Bet jūs turėtumėte žinoti, kad mano namuose sprendimus priims vyras, o ne moteris. Moteris neturi teisės kalbėti prieš vyrą, nes taip yra nuo seno.

5.3.f *Teisė į gyvenimą – pristatyta per „Pinokį“*

Scena: Pinokis alkanas ir valgo kriaušes

Džapetas: Pinoki, atidaryk! Aš žinau, kad tu esi namuose!

Pinokis: A! Kas tai? Tėti! Pagaliau! Aš tuoj atidarysiu duris! (*jis atsistoja, bet krenta*) Kas pavogė mano kojas? Esu tikras, kad tai buvai tu! Tėti, aš negaliu ateiti ir atidaryti durų!

Džapetas: Pinoki, aš galiu būti kantrus, bet kantrybė turi ribas, jei tu mane erzini... Atidaryk arba aš įlipsiu pro langą ir priversiu tave gailėtis!

Pinokis: Tėti, tikrai, aš negaliu! kažkas pavogė mano kojas!

Džapetas: O, taip? O kas tai buvo, prašau pasakyti?

Pinokis: Katinas!

Džapetas: Katinas?! Nagi! Na, aš tau parodysiu! (*įeina į namus ir, pamatęs Pinokį, jo pasigaili*) Tu tikrai neturi kojų, mano mažasis Pinoki! Bet kas atsitiko?

Pinokis: Nežinau! Buvo labai sunki naktis, norėjau pasigaminti kiaušinienės, buvo višta, ji išėjo, tada atėjo svirplys ir man paskaitą atskaitė, kad esu blogas berniukas ir kad mano galva medinė, tada aš buvo alkanas ir nebuvo ko valgyti... (*pradedą verkšlenti*)

Džapetas: Vargšas Pinokis! Jei nori, turiu tau štai ką! (*išima tris kriaušes*) šios kriaušės buvo mano pusryčiai, bet aš jas tau duosiu! Tu esi vaikas ir, kaip ir visi vaikai, turi teisę į gyvybę ir išlikimą.

Pinokis: Ak! Taigi turėtų būti maisto ir kažkas, kas man jo duotų. Matote, mano teisė nebuvo užtikrinta.

Džapetas: Maisto buvo, Pinoki, bet kaip galima užtikrinti savo teisę, jei nevykdai savo pareigos būti paklusnus ir krėsti kuo mažiau šunybių? Nagi, sakyk, ar nori valgyti šias kriaušes?

Pinokis: Gerai (*jis įdėmiai žiūri*), bet, tėti, jei nori, kad suvalgyčiau, privalai man jas nulupti!

Džapetas: Tu esi kažkoks pretenzingas, žinai? Tai blogai! Niekada nežinai, kas gali nutikti, geriau nebūk toks!

Pinokis: Tu teisus, bet aš nevalgau vaisių, jei jie nenulupti!

Džapetas (*lupa kriaušes*): Štai, pasisotink! (*Pinokis valgo kriaušes ir nori išmesti šerdį*) Šerdies neišmesk!

Pinokis: Bet aš jos nevalgau, tai bjauru!

Džapetas: Duok man! (*deda prie žievelių*)

Pinokis: Bet aš vis dar alkanas! Aš alkanas! Aš alkanas!

Džapetas: Atsiprašau, aš neturiu tau daugiau nieko duoti. O, taip, aš turiu šių žievelių ir šias šerdis... Bet tu sakei, kad tau jos nepatinka...

Pinokis: Parodyk man jas iš arčiau... Leisk man paragauti! (*Džapetas duoda jas, o Pinokis valgo viską*) Dabar jaučiuosi geriau!

Džapetas: Žiūrėk, niekas neišmetama!

5.3.g Teisė į mokslą – pristatyta per „Pinokį“

Scena: Pinokis gauna mokyklinės knygas iš Džapeto

Pinokis (*žiūri, kur turėtų būti kojos*): Tėti, ar matai, kokia graži diena? Geriau išeisiu, pažaisiu, pabėgiosiu...

Džapetas: Taip, tu teisus!

Pinokis: Žaisk futbolą!

Džapetas: Pinoki, aš suprantu, kad nori kitų kojų, bet esu tikras, kad pabėgsi iš namų, kaip ir praėjusį kartą.

Pinokis: Ne, pažadu, kad būsiu geriausias iš visų berniukų! Pažadu, kad eisiu į mokyklą! (*Jis trenkia ranka į kaktą, suprasdamas, į kokią bėdą pateko.*) Kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą, ir aš žinau, kad jūs padėsite man pasinaudoti šia teise.

Džapetas: Taip ir padarysiu! Eik miegoti, ir aš vėl uždėsiu tavo kojytes! (*dirba*)

Pasakotojas: Pinokiui taip pasisėkė! Džapetas yra per geras! Bet dabar jis pažadėjo, kad eis į mokyklą!

Kaip manote, ar jis eis į mokyklą?

Pinokis (*atsistodamas*): Dabar trūksta tik vieno dalyko!

Džapetas: Kas tai?

Pinokis: Knyga!

Džapetas: Tu teisius! Aš tuoj grįšiu! (*Jis paima švarką ir išeina. Grįžta be švarko, drebėdamas ir su knyga.*)

Pinokis: Tėti, o kaip tavo švarkas?

Džapetas: Man buvo per šilta ir aš jį pardaviau. Štai knyga! (*Jis duoda knygą Pinokiui, kuris jį supranta ir apkabina.*)

5.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teise

5.4.a Teisė į šeimą

Teisė į šeimą yra susijusi su teise turėti partnerį, vyrą ar sutuoktinį, vaikus, motiną ir tėvą bei kitus giminaičius.

Rumunijos Respublikos Konstitucija – 48 straipsnio 3 dalis

Vaikai iš ne santuokos pagal įstatymą yra lygūs vaikams iš santuokos.

Įstatymas Nr. 273/2004 dėl priėmimo tvarkos – 1 str. b punktas

Įvaikinimo procedūroje reikia laikytis šio principo: vaiko globos ir ugdymo šeimyninėje aplinkoje principas.

Ši teisė pripažinta 1959 m. Vaiko teisių deklaracijoje ir 2000 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

5.4.b Teisė į fizinę ir psichologinę gerovę

Kad pagyvenę žmonės galėtų naudotis šia teise, tai reiškia, kad mes, visi kiti, turime padėti jiems, kai jiems to reikia, palengvinti jų gyvenimą rūpestingumu ir dėmesiu arba aprūpinti juos pragyvenimui būtinomis priemonėmis, kad jiems nebereiktų dirbti.

Rumunijos Respublikos Konstitucija – 47 straipsnis

1. Valstybė privalo imtis ekonominio vystymosi ir socialinės apsaugos priemonių taip, kad piliečiams būtų užtikrintas orus gyvenimas.
2. Visi piliečiai įstatymų nustatyta tvarka turi teisę į pensiją, apmokamas motinystės atostogas, medicininę priežiūrą valstybinėse gydymo įstaigose, bedarbio pašalpą ir kitų rūšių valstybinį ar privatų socialinį draudimą. Piliečiai turi teisę į socialinę globą.

Šią teisę Europos Sąjunga pripažino 2010 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

5.4.c Teisė kreiptis į teismą

Teisę kreiptis į teismą sudaro keli komponentai, tokie kaip: teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, teisė į gynybą, draudimas piktnaudžiauti teise ir kt.

Rumunijos Respublikos Konstitucija – 21 straipsnis

1. Kiekvienas asmuo gali kreiptis į teismą, kad apgintų savo teises, laisves ir interesus.
2. Joks įstatymas negali apriboti naudojimosi šia teise.
3. Šalys turi teisę į teisingą sprendimą ir per protingą terminą išspręsti jų teises priešais.

Ši teisė iš esmės pripažinta 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, o 1950 m. – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje.

5.5 Lygybė tarp vyrų ir moterų

5.6 Moterys turi teisę dirbti

Rumunijoje iki 1874 m. mergaitėms ar moterims buvo neleidžiama lankyti mokyklos ar mokytis. Iki 1929 m. moterys neturėjo teisės nei balsuoti, nei dirbti.

Rumunijos Respublikos Konstitucija

16 straipsnis

1. Piliečiai yra lygūs prieš įstatymus ir valdžios institucijas, be privilegijų ir diskriminacijos.
2. Niekas nėra aukščiau įstatymų.
3. [...] Rumunijos valstybė garantuoja lygias moterų ir vyrų galimybes užimti viešąsias pareigas ir išlaikyti orumą.

41 straipsnis

1. Teisė dirbti negali būti ribojama. Galima laisvai pasirinkti profesiją, taip pat darbo vietą.
4. Už tą patį darbą moterys gauna tokį patį atlyginimą kaip ir vyrai.

Moterų ir vyrų lygybė tapo tarptautine 1979 m. pagal Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims.

5.6.a *Teisė į gyvybę*

Teisė į gyvybę yra pati svarbiausia ir seniausia pasaulyje ir daugelio šalių pripažinta teisė. Teisė į gyvybę reiškia, kad niekas neturi teisės atimti kitų žmonių gyvybės. Labai ypatingomis situacijomis, jei taip sako įstatymai, kai kuriose valstijose nusikaltėliai yra nuteisti iki mirties. Rumunijoje teisė į gyvybę pirmą kartą pripažinta 1864 m.

Rumunijos Respublikos Konstitucija – 22 straipsnis

1. Garantuojama teisė į gyvybę ir teisė į fizinį bei psichologinį neliečiamumą.
2. Niekas negali būti kankinamas arba nežmonišškai ar žeminančiai baudžiamas ar su juo elgiamasi.
3. Draudžiama bausti mirtimi.

Teisė į gyvybę paskelbta 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.

5.6.b *Teisė į išsilavinimą*

Teisė į mokslą reiškia, kad žmonės turi teisę mokytis, nes tai yra pagrindinis asmeninės ir socialinės gerovės ramstis. Teisė į mokslą turi sudėtingą istoriją su daugybe užuomazgų ir sustojimų. Rumunijoje teisė į mokslą pradėta pripažinti 1821 m., tačiau daugiausia turtingiems žmonėms.

Rumunijos Respublikos Konstitucija – 32 straipsnis

1. Teisė į mokymąsi užtikrina privalomas bendrasis išsilavinimas, vidurinis ir profesinis išsilavinimas, universitetinis išsilavinimas ir kitos švietimo ir mokymo rūšys.
2. Visų klasių mokymas vyksta rumunų kalba. Pagal įstatymą mokymas gali būti vykdomas tarptautine kalba.
3. Garantuojama tautinių mažumų asmenų teisė mokytis gimtąja kalba ir teisė mokytis ta kalba. (...)
4. Valstybinis švietimas pagal įstatymą yra nemokamas. (...)

Nuo 1959 m. Vaiko teisių deklaracijos viso pasaulio šalys pripažino, kad vaikai turi teisę į nemokamą ir privalomą mokslą, bent jau pradinio lygmens.

6 LENKŲ PASAKŲ APIE TEISES ANALIZĖ

6.1 Įvadas

Šiais laikais švietimas atlieka labai svarbų vaidmenį, o suvokimas, kaip svarbu įgyti išsilavinimą, gali tik lemti visuomenės intelektualinį turtėjimą. Nustatydami teisę į mokslą matome susirūpinimą Lenkijos visuomenės raida.

Teisių sąrašas:

- a) Teisė į išsilavinimą – pristatyta per „Pinokį“ ir „Nykštukus ir našlaitę Mariją“;
- b) Teisę į gyvybę, laisvę ir saugumą – pristatyta per „Pinokį“;
- c) Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą – pristatyta per „Pinokį“ ir „Nykštukus ir našlaitę Mariją“;
- d) Gyvūnų teisės – pristatytos per „Pinokį“;
- e) Teisė į saviraiškos laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“;
- f) Teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“;
- g) Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“;
- h) Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“;
- i) Teisė į apsaugą ir pagalbą – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“.

6.2 Vietinė, nacionalinė, regioninė ar asmeninė istorija, susijusi su teisėmis

6.2.a Teisė į išsilavinimą

Pirmieji psichologiniai tyrimai apie vaiko padėtį pasirodė XIX a. pabaigoje. Prieš tai vaikas, kaip žmogus – socialinė būtybė, žmogaus sąmonėje neegzistavo.

Čia verta pabrėžti lenkų pedagogo Janušo Korčako (Janusz Korczak) – tarptautiniu mastu gerbiamo aktyvisto už padorų elgesį su vaikais – vaidmenį. 1920 m. išleido veikalą „Magna Charta Libertatis“, kuriame pagarbą vaikui laikė vaiko teisių pagrindu. Jo reikalavimas, kad vaikas būtų gerbiamas lygiai su suaugusiaisiais („Nėra vaiko, yra žmogus“), gerokai pralenkė savo laiką.

Kaip jis sakė apie save: „Aš pasirinkau savo sūnui idėją tarnauti vaikui ir jo reikalui“. Jis žinojo, kad neužtenka klausytis – visų pirma reikia išgirsti vaiko poreikius. Kita vertus, apie teisę į mokslą jis sakė: „Vaikas nori būti geras. Jei nežino kaip – pamokykite; jei nemoka – paašškinkite; jei negali – padėkite.“

Vaiko teisės pirmą kartą įtvirtintos 1924 m. Ženevos deklaracijoje, tačiau svarbiausias išsamus dokumentas, apibrėžiantis vaiko teises, yra Vaiko teisių konvencija, kurią Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė 1989 m. lapkričio 20 d., ratifikavo 192 šalys – visos jos įsipareigojo gerbti ir įgyvendinti jos nuostatas. Lenkija šią konvenciją ratifikavo 1991 m.

Čia verta paminėti, kad jau 1978 m. Lenkija Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisijai pasiūlė ją priimti ir pateikė projektą, kuris vėliau buvo du kartus pakeistas, taip prisidėdama prie dabartinės Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo.

Kitas dėmesio vertas lenkų akcentas kovoje už vaiko teises yra tai, kad UNICEF, tarptautinės organizacijos, dirbančios vaikų labui, sukūrimo iniciatorius buvo Lenkijos bakteriologas ir visuomenės veikėjas Ludwikas Raichmanas. Tai įvyko 1946 m.

Galutinis privalomas dokumentas yra Vaiko teisių konvencija, priimta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1989 m., Lenkijoje ratifikuota 1991 m.

6.2.b *Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą*

Didelę įtaką Gegužės 3 d. Konstitucijai dėl teisės į gyvybę, laisvę ir saugumą padarė Hugas Kolontajus (Hugo Kołłątaj) (lenkų politikas, rašytojas, istorikas). Jis sakė, kad jokių būdu negalima pažeisti žmogaus teisių; kad jokia šalis neverta vadintis laisva, jeigu bent vienas žmogus yra vergijoje.

Hugas Kolontajus buvo didelis buržuazijos lygių teisių gynėjas, nors turėjo reikalų ir su valstiečiais – siūlė baudžiamą pakeisti nuoma.

Jis priešinosi *Liberum veto* ir pamatė karališkosios valdžios įtvirtinimą paveldimajame soste. Jis pasisakė už magnatų teisių apribojimą. Jo nuomone, Seimas visada turėtų būti pasirengęs.

Ypač jis prisidėjo prie kovos už lenkų gyvybę ir laisvę, kaip jis pats išreiškė kreipdamasis į savo tautiečius: „Lenkai! Išdrįskite vieną kartą būti tauta ir tikrai laisva tauta.“

6.2.c *Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą*

1913 m. Belgijoje įvyko pirmasis tarptautinis vaikų priežiūros kongresas. Kongresas priėmė keletą esminių rezoliucijų, be kita ko, dėl vaikų globos organizavimo.

Tada buvo pasiūlyta steigti Tarptautinę vaiko gerovės asociaciją, kuri susikūrė 1921 m. Lenkija prisijungė 1928 m. lapkričio 5 d.

Pirmasis teisinis reguliavimas lenkų konstitucionalizmo istorijoje dėl vaiko teisių buvo 1921 m. Kovo konstitucija. Vaiko teisės į apsaugą ir pagalbą klausimas yra aptartas šios Konstitucijos 103 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad „vaikai, neturintys pakankamos tėvų globos, neprižiūrimi dėl jų auklėjimo, turi teisę į valstybės globą ir pagalbą įstatymo nustatyta apimtimi“.

1924 m. Tautų Sąjungos Generalinė Asamblėja priėmė Vaiko teisių deklaraciją, žinomą kaip Ženevos deklaracija. Deklaracijoje teigiama, kad žmonija turi duoti geriausia, ką ji turi, vaikui ir kad žmonija privalo rūpintis, apsaugoti, padėti vaikams, patekusiems į sunkias situacijas.

1948 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, kurios 25 straipsnis suteikia motinoms ir vaikams teisę į „ypatingą priežiūrą ir pagalbą“ bei „socialinę apsaugą“.

1959 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Vaiko teisių deklaraciją – Ženevos deklaracijos tęsinį, kurioje, be kita ko, pripažįstama vaiko teisė į paramą ir sveikatos priežiūrą.

Tačiau svarbiausias dokumentas yra Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, priimta 1989 m. Ji nustato vaiko teisinį ir socialinį statusą remiantis galiojančiais tarptautiniais reglamentais ir šiuolaikinėmis auklėjimo sampratomis.

Lenkijos Respublikos teisėje įgyvendinamos Konvencijos prielaidos ir visos jos išsamios nuorodos.

1997 m. balandžio 2 d. Lenkijos Respublikos Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalyje nurodyta: „Vaikas, netekęs tėvų globos, turi teisę į valstybės institucijų globą ir pagalbą.“

Taigi Lenkijoje svarbiausi teisės aktai, garantuojantys vaiko teisę į apsaugą ir valstybės pagalbą, yra šie: 1997 m. Lenkijos Respublikos Konstitucija (72 str. 2 d.) ir Lenkijos Respublikos vaiko teisių konvencija. Vaikas (20 str.), priimtas Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1989 m. lapkričio 20 d. ir ratifikuotas Lenkijos 1991 m.

Nepaisant gana geros vaiko teisinės apsaugos sistemos, vaiko teisių laikymasis mūsų šalyje neatrodo per daug optimistiškai. Tai yra tam tikro elgesio su vaikais kaip objektais mūsų kultūroje rezultatas.

Dažnas jų natūralių globėjų pareigų vaikams nepaisymas visose vaiko gyvenimo srityse. Todėl daug vaikų, netekusių tėvų globos, gyvena globėjų šeimose, vaikų namuose, specialiojo ugdymo centruose ar institucinėje globoje.

1981 m. Lenkijoje įkurtas Vaiko teisių apsaugos komitetas. Tai buvo pirmoji tokio pobūdžio nevyriausybinė organizacija Rytų Europoje. Ji vienija apie 1 000 visuomenininkų, dirba aukštos kvalifikacijos psichologijos, pedagogikos ir teisės specialistai.

6.2.d Gyvūnų teisės

Įsigaliojęs įstatymas pakeitė Respublikos Prezidento 1928 m. kovo 22 d. potvarkį dėl gyvūnų apsaugos, galiojusį nuo 1928 m. balandžio 23 d. Seime parengtas pirmasis Gyvūnų apsaugos įstatymo projektas. Pirmoji versija, kurią 1993 m. sausio 9 d. pateikė parlamentarė Teresa Liszcz iš Centro susitarimo, nepateko į pirmąjį svarstymą dėl Seimo paleidimo.

Naują projektą 1994 m. kovo 23 d. antrajai kadencijai Seimui pateikė Darbo sąjungos deputatė Krystyna Sienkiewicz. Jame numatyta su gyvūnu elgtis kaip su jaučiančia būtybe, galinčia patirti fizines ir dvasines kančias. Taip pat pakeitė ankstesnę civilinės teisės poziciją, kad gyvūnas turi tokias pačias teises kaip ir daiktas. Lyginant su pirminiu projektu, juo nuo dvejų metų iki vienerių metų laisvės atėmimo bausmės sumažintos už gyvūnų tvirkinimą, o skriaudžiamo gyvūno savininkui, be laisvės atėmimo ar baudos, turėjo būti taikomas ir už gyvūno gydymą. Pagal projektą taip pat buvo neteisėta atsisakyti augintinių ir pririšti šuniukus iki vienerių metų ir nėsčias šunų pateles. Netinkamo elgesio su gyvūnu atveju numatė, kad jį paima policijos pareigūnas arba Gyvūnų globos draugijos inspektorius. Projekte taip pat numatytas draudimas mažmeninei prekybai gyva žuvimi, penėti veršelius dėl baltos mėsos ir antis bei žąsis dėl riebių kepenų. Laukinėms katėms, kurios yra natūralūs graužikų priešai, būtų suteikta rūšių apsauga. Taip pat būtų uždrausta priversti arklius bėgti ristele traukiant krovinį, o kamanos ir botagai turėtų būti sukonstruoti taip, kad gyvūnas nesusižeistų. Vežimas į skerdyklą negalėtų trukti ilgiau nei 24 valandas, stambius gyvulius žudyti būtų galima tik prieš tai apsvaiginus ar anestezijos būdu ir tik specialiai tam skirtose vietose, o žuvis ir paukščius žudyti galėtų tik kvalifikuoti asmenys. Cirkuose ir koridose būtų leista vaidinti tik nelaisvėje gimusiems gyvūnams, šunų ir gaidžių kautynės turėtų būti visiškai uždraustos.

„Į kitas problemas čia nesigilinsiu: masinis šunų atsisakymas per šventes, tyčinis, neapgalvotas jų veisimas, veisimas taukams, įvairios išradingų degeneratų prievartos formos. Vyrauja žiaurumas ir beribis kvailumas. Bijau, kad prireiks mažiausiai 100, o kai kur 200 metų, kol tai pasikeis į gerąją pusę, kol mes mintyse, o ne tik geografiškai, prisijungsime prie Europos.“

Man labiau patinka būti tarp gyvūnų. Jie yra nekalti ir iš tikrųjų visiškai neapsaugoti, net ir šie tariami šunys žudikai: „agresyvūs“ rotveileriai, mastifai ar pitbuliai, kurie yra ne kas kita, kaip jų šeiminių

bukumo ir neatsakingumo rezultatas. Tvirtai tikiu Imanuelio Kanto (Immanuel Kant), bene didžiausio mūsų istorijos filosofo, maksima: „Mes galime spręsti apie žmogų pagal tai, kaip jis elgiasi su gyvūnais.“

Visada buvo, yra ir bus pikty žmonių, ir nėra jokios išeities. Vienintelis dalykas, kuris belieka man ir į mane panašioms žmonėms (meiliai vadinamiems „supainiotais aplinkosaugininkais“) į tai nekreipti dėmesio ir kasdien dirbti skruzdėlės tempu.

Todėl ir įkūriau šią asociaciją – kad gelbėčiau gyvūnus ir kad galėčiau kiekvieną vakarą be gėdos žiūrėti į veidrodį, nepaisant to, jog priklausau rūšiai, kuri efektyviai griaua šią planetą.“ – Agnieszka Lechowicz, Gyvūnų apsaugos asociacijos prezidentė, 2008 m.

6.2.e Teisė į saviraiškos laisvę

Saviraiškos laisvės stoka būdinga teokratinėms, totalitarinėms ir autoritarinėms sistemoms. Saviraiškos laisvės represijos yra ne tik minėtų sistemų sritis, jos aptinkamos ir šalyse, kurios laikomos besilaikančiomis demokratijos principų. Paprastai tai susiję su aukštesnės pareigas užimančio asmens arba asmens, turinčio įtaką sprendimų priėmimo sluoksniuose (pvz., politiko, enciklopedijos, žurnalo redaktoriaus ir kt.), spaudimu. Dažniausiai tai daroma blokuojant turinį (informaciją), kuris yra nepatogus, neparemia represuojančiojo požiūrio. Žodžio laisvę garantuoja Lenkijos Konstitucijos 14, 25, 49, 53 ir 54 straipsniai.

Realiai žodžio laisvė retai būna visiškai nevaržoma, pvz., Lenkijoje Baudžiamasis kodeksas draudžia viešai įžeidinėti Lenkijos Respublikos Prezidentą ir kitus Lenkijos Respublikos konstitucinius organus, įžeidimas ir šmeižimas taip pat gali būti nusikaltimas. Be to, yra nusikaltimas viešai neigti nacių nusikaltimus, komunistinius nusikaltimus ir kitus nusikaltimus taikai, žmoniškumui ir karo nusikaltimus.

Kelias į laisvę

Saviraiškos laisvės istorija Lenkijoje labai susijusi su komunizmo laikais. Situaciją pakeitė PŽPR CK 10-asis plenumas. Voicecho Jaruzelskio (Wojciech Jaruzelski) iniciatyva valdžia nusprendė tęsti dialogą su opozicija. Dėl to 1989 m. pradžioje Kiszczakas vėl susitiko su Lechu Valensa (Lech Wałęsa) Magdalenkoje. Per kelias savaites tarp dviejų politinių stovyklų buvo pasiektas susitarimas. Sutarta, kad vasario 6 d. prasidės apskritasis stolas, kuriame bus nustatytos partijos ir opozicijos kompromiso detalės.

Du mėnesius trukusios derybos vyko keliose vietose, tačiau labiausiai su apskrituoju stalu siejama Prezidentūra, vėliau – Namiestnikovskio rūmai. Derybose dalyvavo daugiau nei 700 žmonių, diskutavo trijose pagrindinėse komandose, devyniuose pogrupiuose ir keliolikoje darbo grupių. Šių reikšmingų įvykių dalyviai įėjo į Lenkijos istoriją, tačiau daugeliui apskritojo stalo svarstymai buvo politinės karjeros laisvoje Lenkijoje pradžia.

Ar per šias derybas buvo galima pasiekti daugiau? Tai atskiro teksto tema. Galime ginčytis dėl apskritojo stalo pasiekimų, bet negalime neigti, kad laisvė (tiksliau jos dalis) buvo pasiekta, vengiant kraujo praliejimo. „Prie apskritojo stalo sėdėjo žmonės, kuriuos viskas skyrė. Jie vienas kito nepažinojo, negerbė, nepasitikėjo. Be to, nuoširdžiai vienas kito nekentė. Ir vis dėlto abiem tai buvo egzaminų akimirka – nebijokime garsių žodžių – patriotizmo ir atsakomybės už Lenkiją. Manau, mes visi tą egzaminą tais laikais išlaikėme“, – po daugelio metų prisiminė Adamas Michnikas (Adam Michnik).

6.2.f *Teisė dirbti*

1974 m. birželio 26 d. priimtas Darbo kodeksas. Šio ypač svarbaus teisės akto priėmimas leido sutvarkyti užimtumo klausimus. Nauji teisės aktai leido panaikinti nemažai įstatymų, galiojusių dar nuo tarpukario. Įstatymo įsigaliojimo metu rinkoje buvo tik keli tokio dydžio kodeksai, įskaitant Civilinį kodeksą ir Baudžiamąjį kodeksą.

Kodeksas „išgyveno“ Lenkijos politinius pokyčius, lydėjo lenkus privatizuojant mūsų šalį, plėtojant didelio formato parduotuves, prekybos centrus ir bendrų paslaugų centrus. Jis buvo keičiamas dešimtis kartų po 1989 m.

1996 m. Darbo kodeksas buvo labai nuodugnai perrašytas. Daug pakeitimų prireikė įgyvendinant Europos Sąjungos teisę ir tarptautinius teisės aktus, kurie apėmė Lenkiją. Be kita ko, pataisomis suvienodintos darbdavių pareigos ir panaikinta darbuotojų apsauga, kai įdarbinantis subjektas paskelbia bankrotą ar likviduojamas.

2000 m. pakeistas skyrius apie kolektyvines sutartis. Svarbus pakeitimas buvo 2001 m., kai darbo savaitė sumažinta iki 40 valandų. Svarbu tai, kad tai neturėjo neigiamos įtakos darbuotojų atlyginimams. Taip pat tais metais atsirado Europos Sąjungos teisės įtvirtinta nuostata dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris. Tik 2003 m. uždrausta diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės, religijos, amžiaus ar seksualinės orientacijos, kaip reikalaujama pagal Bendrijos teisę. Mareko Belko vyriausybės ministro pirmininko pavaduotojos ir ministro be portfelio Izabelos Jarugos-Nowackos pastangomis taip pat pavyko į Darbo kodeksą įtraukti nuostatas prieš patyčias.

6.2.g *Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros*

Vaiko teisių istorija nėra ilga. Iki XIX a. pabaigos vaikai neturėjo specialių teisių. Pirmasis Tarptautinis vaikų priežiūros kongresas įvyko 1913 m. Galima sakyti, kad tik XX a. patvirtintos vaiko teisės.

Lenkijoje pirmoji nuoroda į vaiko teises buvo Kovo konstitucijoje (1921 m. kovo 17 d.). Konstitucija sako, kad be tėvų globos likę vaikai turi teisę būti saugomi valstybės. Konstitucijoje taip pat nurodyta, kad apmokamas darbas vaikams iki 15 metų draudžiamas.

Lenkijos Respublikos Konstitucijoje (1997 m. balandžio 2 d.) yra daug punktų, susijusių su vaiko teisėmis. Vaikų iki 16 metų nuolatinis įdarbinimas draudžiamas (65 str.). Valstybės institucijos privalo užtikrinti specialią vaikų sveikatos priežiūrą (68 str.). Lenkijos Respublika užtikrina vaiko teisių apsaugą. Kiekvienas turi teisę reikalauti iš valdžios institucijų apsaugoti vaikus nuo smurto, žiaurumo, išnaudojimo ir demoralizacijos (72 str.). Vaikas be tėvų globos turi teisę į valstybės apsaugą ir pagalbą (72 str.).

Neįmanoma nupasakoti, kokios didžiulės vaikų kančios Antrojo pasaulinio karo metais. Vaikų kančios Aušvice buvo didžiulis biologinis ir psichologinis naikinimas.

Stovyklos maistas dažnai sukeldavo apsinuodijimą maistu vaikams suvalgius mikroorganizmais, bakterijomis, grybeliais ar patogeniniais pirmuoniais užkrėsto maisto. Tai nenuostabu, nes kaliniai, įskaitant vaikus, valgydavo iš alkio viską, ką rasdavo: supelijusių duoną, supuvusias ar pusiau žalias daržoves, sugedusį sūrį su kirmėlėmis ir pan. Nepaisant to, dienos metu buvo laukiama maisto akimirkos ir apie jas svajojama. Bogdanas Bartnikovskis prisiminė: „Greitai turėsiu duonos burnoje!

Kramtysiu ją lėtai, lėtai, kol pavirs į tekančią košę, tada prarysiu ir galiausiai nepajusiu to įnirtingo traukimo ir deginimo kurį laiką skrandyje (...). Padalijimas buvo baigtas, dabar liko svarbiausia – maistas. Didžiausia šventė, gražiausia dienos akimirka. Taip ilgai jos laukiama...“

6.2.h Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus

Kaip žinome, pirmasis Lenkijos teisės aktų dokumentas, paminėjęs vaiko teises, buvo 1921 m. Kovo konstitucija. Jame nustatyta teisė į apsaugą nuo paauglių išnaudojimo. Taip pat nustatyta, kad minimalus amžius norint gauti darbą – 15 metų, draudė nuolatinį mokyklinio amžiaus vaikų ir paauglių įdarbinimą į apmokamą darbą, taip pat paauglių darbuotojų naktinį darbą sveikatai kenksmingose pramonės šakose (113 str.).

1935 m. Konstitucija dar kartą sprendžia šią problemą, 8 str. 2 d. pabrėždama, kad valstybė rūpinasi darbu ir prižiūri jo sąlygas.

1997 m. Lenkijos Respublikos Konstitucijos 65 straipsnyje (3 ir 4 dalyse) sakoma: „Nuolatinis vaikų iki 16 metų įdarbinimas draudžiamas. Leidžiamo darbo formas ir pobūdį nustato įstatymas. Minimalų atlyginimo už darbą dydį arba šio dydžio nustatymo būdą nustato įstatymas.“

Darbo kodekse nurodyta, kad šventiniu laikotarpiu asmenys nuo 15 iki 18 metų gali būti įdarbinti tik ypatingomis sąlygomis. Pagrindinės sąlygos yra tai, kad jie yra baigę pradinę mokyklą ir yra geros sveikatos, kad galėtų atlikti atitinkamą darbą.

Lenkijoje draudžiama nuolat įdarbinti vaikus iki 16 metų. Tačiau išskirtinėmis aplinkybėmis jie gali dirbti. Darbo kodeksas leidžia asmenims iki 16 metų dirbti tik kultūrine, menine, sportine ar reklamine veikla užsiimančiame subjekte.

Taigi Lenkijoje svarbiausi teisės aktai, garantuojantys vaiko teisę į apsaugą nuo ekonominio išnaudojimo yra šie: 1997 m. Lenkijos Respublikos Konstitucija (65 str.) ir Vaiko teisių konvencija (str. 32), priimta Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1989 m. ir Lenkijoje ratifikuota 1991 m.

Šio įstatymo svarba Lenkijoje yra nepaprastai didelė, jei galvojate apie tai, kaip buvo elgiamasi su vaikais Antrojo pasaulinio karo metais. Itin žiaurus šio įstatymo pažeidimo pavyzdys yra saugumo stovykla Lodzėje.

1942 m. gruodžio mėn. pradėjo veikti Prevencinės saugumo policijos stovykla lenkų jaunimui Lodzėje, kuri buvo pervadinta į Litzmannstadt ir įtraukta į Trečiąjį Reichą, paprastai vadinama stovykla Przemyslowa gatvėje. Ji buvo geto viduje, teritorijoje, besiribojančioje su žydų kapinėmis, ir buvo atskirta nuo likusio geto 3 m aukščio medine tvora, aptraukta spygliuota viela. Idėja buvo izoliuoti lenkų jaunimą, kuris sukėlė problemų okupacinėms pajėgoms ir tokiu būdu galėjo demoralizuoti jaunus vokiečius.

Tai buvo paaugliai, kurie sunkiomis okupacijos sąlygomis, netekę globos, darė smulkius nusikaltimus. Neretai vaikai, kurių tėvai buvo nužudyti, išstremti į lagerius ar priverstinį darbą, tapo benamiais vaikais.

Kita grupė buvo tie, kurių tėvai nebuvo pasirašę Vokietijos tautybės sąrašė, vadinamajame Volkssraštyje. Jie tapo įkaitais – laikomi lageryje, kol tėvai nusprendė pasirašyti. Į stovyklą taip pat buvo išsiųsti sulaikytų Lenkijos pogrindžio aktyvistų, Jehovos liudytojų ir perkeltųjų asmenų vaikai, įskaitant Zamojščiznos regioną.

Iš pradžių čia turėjo būti siunčiami 8–16 metų berniukai. Tačiau pirmame transporte jau buvo ir mergina. Netrukus kalinių amžius oficialiai sumažintas iki 6 metų. Čia buvo atvežti ir mažesni, net 2 metų vaikai. Buvo ir kūdikių. Vyresnės mergaitės išsiųstos į lagerio skyrių Dzierżaznos kaime. Jaunuoliai, vyresni nei 16 metų, išsiųsti į suaugusiųjų koncentracijos stovyklas, įskaitant Aušvicą ir Ravensbriuką.

6.2.i Teisė į apsaugą ir pagalbą

1981 m. Lenkijoje įkurtas Vaiko teisių apsaugos komitetas. Tai buvo pirmoji tokio pobūdžio nevyriausybinė organizacija Rytų Europoje. Ji vienija apie 1 000 visuomenininkų, dirba aukštos kvalifikacijos psichologijos, pedagogikos ir teisės specialistai.

Komitetas gina vaiko teises, imasi iniciatyvų gerinti vaiko teisių apsaugą bei globos ir auklėjimo sistemą, užtikrina teisingą teisės aktų taikymą vaikams.

Siekdama išnaikinti vadinamąją socialinę našlaitį, pasisako už įvaikinimo tvarkos pokyčius, Skubios pagalbos šeimai tarnybos institucijos plėtrą ir, svarbiausia, remia vaikus, gyvenančius rizikos šeimose, kad jie liktų natūralioje aplinkoje. taip remiamos motinų teisės auklėti savo vaikus.

Komitetas, pabrėždamas vaiko teisės į meilę svarbą, rekomenduoja sprendimus dėl vaiko likimo, ištikusio šeimos krizei, visų pirma grįsti emocinių vaiko santykių su globėjais kriterijumi.

Pirmasis teisinis reguliavimas lenkų konstitucionalizmo istorijoje dėl vaiko teisių buvo 1921 m. Kovo konstitucija. Vaiko teisės į apsaugą ir pagalbą klausimas aptartas šios Konstitucijos 103 str., kuriame nustatyta, kad „vaikai be pakankamos tėvų globos, neprižiūrimi jų auklėjimo atžvilgiu turi teisę į valstybės globą ir pagalbą tiek, kiek nustato įstatymai“.

1997 m. Lenkijos Respublikos Konstitucijos 72 str. 2 d. nurodyta: „Vaikas, netekęs tėvų globos, turi teisę į valstybės institucijų globą ir pagalbą.“

Taigi Lenkijoje svarbiausi teisės aktai, garantuojantys vaiko teisę į apsaugą ir valstybės pagalbą, yra šie: 1997 m. Lenkijos Respublikos Konstitucija (72 str. 2 d.) ir Lenkijos Respublikos vaiko teisių konvencija. Vaikas (str. 20), priimta Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 1989 m. ir ratifikuota Lenkijos 1991 m.

Paminėtinas aktyvistas kovoje už vaiko teises ir apsaugą yra Janušas Korčakas.

Lenkijos žydų kilmės pediatras, rašytojas ir pedagogas gyveno ir kūrė šiandieninėje Europoje sunkiai įsivaizduojamoje realybėje. Nepaisant nesuskaičiuojamų sunkumų ir nesėkmių, jo pedagoginė ir literatūrinė veikla šiandien plačiai vertinama kaip pavyzdinė (plačiau: Sadowski, 2012), o jis pats – kaip pedagogas, lenkiantis savo laikus. Šio teksto puslapiuose bandome suprasti, kaip jis tai pasiekė. Korčakas buvo daugelio, atrodytų, prieštaringų aspektų žmogus; jis turėjo savo privalumų ir daug silpnybių. Įvairiais gyvenimo etapais jis išgyveno nevilties ir depresijos fazes, taip pat euforiją. Jis sugebėjo priversti vaikus juoktis iš žiaurios jų gyvenimo realybės, dejuoti dėl likimo, o paskui vėl suteikdavo drąsos sunkioms gyvenimo akimirksom Antrojo pasaulinio karo metais. Tačiau jis visada sėmėsi stiprybės, entuziazmo ir kūrybinio gyvybingumo iš bendravimo su vaikais, paremto dialogo ir subjektyvaus dalyvavimo principais. Žvelgdami į skirtingus Korčako aspektus, esančius jo darbuose ir biografijoje, tikimės gauti užuominą apie jo asmenybės stiprybės šaltinius.

6.3 Teisių vaizdavimas pasakose

6.3.a Teisė į išsilavinimą – pristatoma per „Pinokį“

Scena – Džapetas siunčia Pinokį į mokyklą

Džapetas siunčia Pinokį į mokyklą. Jis jam aiškina, kad mokykla gyvenime labai svarbi, nes joje mokomės gyventi, išigyjame įgūdžių, kurie pravers gyvenime. Mokykloje taip pat galime sukurti santykius su kitais žmonėmis (ypač mūsų amžiuje). Mokyklos tikslas – žmogaus augimas ir tobulėjimas. Ir pagarba žmogaus teisėms.

Džapetas: Mano sūnau, laikas eiti į mokyklą. Kiekvienas vaikas ne tik turi teisę, bet ir privalo eiti į mokyklą.

Pinokis: Bet aš nenoriu to daryti! Mokykla tokia nuobodi. Kodėl turėčiau eiti į mokyklą?

Džapetas: Mokymasis padeda mūsų asmenybei klestėti. Be to, mokykloje išmoksi gyventi tarp žmonių, kaip gali ir kaip neturėtumei elgtis su kitais žmonėmis. Mokykla padės geriau suprasti pasaulį, kitus žmones ir save.

Pinokis: Ko daugiau aš ten išmoksiu?

Džapetas: Mokysies rašyti, skaityti, skaičiuoti. Bet ne tik. Sužinosi, ką reiškia draugystė. Sužinosi, kad yra žmonių, kurie elgsis visiškai kitaip nei tu ir kurių nuomonės bus skirtingos. Išmoksi pagarbos ir toleruoti jų elgesį, net jei jis bus visiškai kitoks nei tavo.

Pinokis: Gerbti, toleruoti? Aš nesuprantu, ką tai reiškia.

Džapetas: Štai kodėl tu turėtum eiti į mokyklą. Ten to išmoksi. Jūs gerbiate ir toleruojate ką nors, kai matote, kad jis yra kitoks, ir kartais net jums nepatinka jo elgesys, bet jūs leidžiate jam būti kitokiam, nesišaipote iš jo. Žinai, Pinoki... Kiekvienas žmogus turi tas pačias teises. Tai reiškia, kad kiekvienas žmogus turi būti traktuojamas vienodai. Štai kodėl, pavyzdžiui, visi vaikai turi teisę į mokslą. Negalime leisti vienam žmogui eiti į mokyklą ir uždrausti tai daryti kitam.

Pinokis: Ummm... Manau, suprantu. Taigi aš labai noriu eiti į mokyklą. Noriu išmokti visų šių dalykų!

6.3.b Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą – pristatyta per „Pinokį“

Scena – Pinokis valgo vynuoges iš kažkieno sodo

Pinokis bando suvalgyti vynuogių iš kažkieno sodo. Sodo šeimininkas jį sugauna – pririša grandinėle ir liepia saugoti viščiukus nuo žebenksčių.

Savininkas: Dabar pakeisi mano šunį. Pririšu tave grandinėle, nes nenoriu, kad pabėgtum. Tu dirbsi man.

Pinokis: Bet aš nenoriu tau dirbti!

Savininkas: Man nerūpi. Norėjai valgyti mano vynuoges. Aš tave pagavau ir dabar tu priklausai man.

Pinokis: Bet niekas neturėtų būti pavergtas! Toks yra įstatymas! Kiekvienas turi teisę būti laisvas.

Savininkas: Bet tu ne žmogus, o lėlė!

Pinokis: Feja man pažadėjo, kad ji pavers mane žmogumi, jei būsiu geras: eisiu į mokyklą ir gerbsiu įvairias teises.

Savininkas: Bet jūs negerbiate teisių. Norėjai valgyti mano vynuoges, kurios yra mano nuosavybė.

Pinokis: Prašau, paleisk mane. Aš noriu eiti pas mamą, tėtį.

Savininkas: Aš pagalvosiu. Liksi čia šiąnakt. Labos nakties.

(Savininkas dingsta. Pinokis verkia ir kalbasi su savimi.)

Pinokis: Savininkas buvo teisus. Aš neturėjau vogti jo vynuogių. Tai jo nuosavybė. Kiekvienas turi teisę į savo nuosavybę. Tai tiesa, kad jis pažeidė įstatymą. Bet aš irgi sulaužiau. Rytoj jo atsiprašysiu. Ir aš dar kartą paprašysiu, kad mane paleistų.

(Pasirodo žebenštys. Pinokis sugauna jas visas. Pasirodo savininkas.)

Savininkas: Jūs pagavote žebenštis! Nuostabu!

Pinokis: Taip pat noriu atsiprašyti, kad paėmiau jūsų vynuoges.

Savininkas: Aš tau atleidžiu. Ir aš taip pat prašau tavo atleidimo. Neturėjau tavęs pavergti ir liepti dirbti be jokio atlyginimo. Aš tave išleidžiu. Ir, prašau, paimk šią duoną ir keletą vynuogių kaip atlygį už savo darbą. Nes kiekvienas turi teisę gauti atlygį už savo darbą.

6.3.c Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą – pristatyta per „Pinokį“

Scena – Pinokis Fėjų namuose

Pinokis pabėga nuo kaukėtų vagių. Jis aptinka nedidelį namą, kuriame gyvena Fėja. Jis pasakoja jai savo istoriją.

Fėja: Pasakyk man, kas tave čia atvedė.

Pinokis: Tai ilga istorija. Kažkas norėjo paimti mano 5 monetas, kurias gavau iš lėlių teatro režisieriaus.

Fėja: Iš režisieriaus?

Pinokis: Taip, jis davė man pinigų, kad nusipirkčiau knygą ir eičiau į mokyklą.

Fėja: Ooo, į mokyklą?

Pinokis: Taip, mano tėtis man pasakė, kad kiekvienas vaikas turi mokytis mokykloje. Teatro direktorius pamatė, kad negaliu sau leisti nusipirkti knygų, ir davė man pinigų.

Fėja: Ar tu dabar sakai tiesą?

Pinokis: Taip!

(Pinokis supranta, kad jo nosis auga.)

Pinokis: O, ne! Kas vyksta?

Fėja: Pinoki, tu melavai, todėl tavo nosis tapo ilgesnė. Melas nieko gero.

(Pinokis verkia.)

Pinokis: Kaip aš gyvensiu su tokia nosimi?

Fėja: Pasakyk man tiesą ir aš patrupinsiu tau nosį.

Pinokis: Tiesa ta, kad turėjau knygą. Mano tėtis pardavė savo švarką, kad ją nupirktų. Bet pardaviau knygą, nes norėjau nusipirkti bilieta į lėlių teatrą. Ir tada direktorius manęs pagailėjo ir padovanojo keletą monetų.

(Pinokio nosis sutrumpėja.)

Fėja: Ar matai? Tavo nosis dabar trumpa. Atminkite, kad visada turėtumėte sakyti tiesą. Kartais tai sunku, bet labai svarbu. Ateik. Aš tavimi pasirūpinsiu.

Pinokis: Ačiū. Bet kodėl tu nori manimi rūpintis? Juk tu ne mano mama.

Fėja: Tu esi vaikas ir vaikai turi teisę būti apsaugoti, ypač kai tėvai negali jų prižiūrėti. Tavo tėvas yra toli nuo čia, todėl aš tavimi pasirūpinsiu. Kai pasveiksi, grįši pas tėvą.

Pinokis: Labai ačiū!

Fėja: Sveik. Dabar eik miegoti ir nusnausk.

6.3.d Gyvūnų teisės – pristatytos per „Pinokį“

Scena – Pinokis, parduotas cirkui, asilo pavidalu

Asilų pavidalu Pinokis ir jo draugas parduodami cirkui, kur jiems tenka sunkiai dirbti ir dalyvauti spektakliuose, atliekant stresą keliančius ir kartais skaudinančius triukus žmonėms.

Pinokis: Nebuvo protinga pabėgti į Žaislų šalį. Mes tapome gyvūnais. Gyvūnai nėra žmonės ir jie neturi žmogaus teisių.

Draugas: Jie čia su mumis elgiasi siaubingai. Gyvūnai tikriausiai neturi jokių teisių.

Pinokis: Jei būtume ėję į mokyklą, būtume sužinoję apie žmogaus teises. O gal ir gyvūnai turi teisių. Mokykloje mums tai būtų pasakę.

(Kengūra klausosi jų kalbos.)

Kengūra: Gyvūnai taip pat turi teises. Aš to išmokau mokykloje. Deja, nusprendžiau nuvykti į Žaislų šalį, kur pavirtau kengūra.

Pinokis: Kokias teises turi gyvūnai?

Kengūra: Kiekvienas gyvūnas turi teisę gyventi. Ir jis turi teisę būti gerbiamas. Pavyzdžiui, jūs negalite jo mušti ar įskaudinti. Ir tu negali būti žiaurus su gyvūnais. Gyvūnai taip pat turi teisę ilsėtis ir gauti tinkamą maistą.

Pinokis: Oi! Šių teisių mūsų cirko direktorius negerbia! Mes privalome visą laiką dalyvauti pasirodymuose arba daryti mankštas. Jis muša mus, kai darome ką nors ne taip. Ir jis mūsų negerbia!

Kengūra: Deja... Kai kurie žmonės pažeidžia įstatymus. Tikiuosi, kada nors iš čia pabėgsiu ir kai vėl pavirsiu žmogumi, visiems papasakosiu, kaip šiame cirke elgiamasi su gyvūnais. Dar iš mokyklos laikų prisimenu, kad su gyvūnu negalima elgtis kaip su žaislu žmogui. O parodos ir reginiai, kuriuose dalyvauja gyvūnai, nesuderinami su jų orumu. Cirke jie tai daro tikrai!

Pinokis: Tai baisu!

Kengūra: Taip... Žmonės kartais būna baisūs, kai nepaiso įstatymų.

6.3.e Teisė į saviraiškos laisvę – pristatyta per „Don Kichotą“

Scena – Don Kichotas pakeičia vardą

Aukštas ir liesas idalgas, kuris kovoja tarp riterių knygų skaitymo ir daugybės juokingų bandymų vilkėti riterio drabužius. Po kurio laiko jis išneša iš arklidės apgailėtiną nefritą.

Don Kichotas: Jau keturios dienos nesugalvoju, kokį vardą tau čia duoti.

Nes tokio garsaus riterio arklys negali likti be skambaus vardo.

Aš sugalvoju tiek daug pavadinimų, suverčiau, paverčiau, atmečiau, pratęsiau, sutrumpinau ir apdorojau atmintyje bei vaizduotėje. Kol galiausiai... radau kilnų, melodinę vardą, kad tu taptum pirmasis iš visų pasaulyje.

Duodu tau vardą Rosinantas!

Po aštuonių dienų galvos sukimo mane ėmė vadinti Don Kichotu ir kaip teisingas riteris turiu prie savo vardo pridėti tėvynės vardą, kaip darė kiti riteriai.

Nuo šiol vadinsiu save Don Kichotu iš La Mančos.

Aš imu iš jos gražų vardą dėl savo didžios šlovės.

Neturiu kito pasirinkimo, kaip susirasti moterį, kurią įsimylėčiau. Užburtas riteris be meilės yra „kaip medis be lapų ir vaisių“ arba „kūnas be sielos“.

Kaip aš džiaugiuosi galėdamas pasakyti šią kalbą!

Pasirenku „savo minčių dama“ ir vadinu ją vertu vardu, kuris būtų panašus ar lygus to paties, ko nusipelnė princesė ar puiki dama.

Tegul ji būna mano Dulsinėja iš Tobosco!

Šis vardas atrodo keistas ir prasmingas, kaip ir visi kiti, kuriuos sugalvoju sau ir visiems mano artimiesiems.

Laikas eiti!

6.3.f Teisė į darbą – pristatyta per „Don Kichotą“

Scena – Don Kichotas ir vėjo malūnai

Don Kichotas prašo savo kaimyno Sančos Pansa būti jo valdovu, pažadėdamas jį padaryti mažu gubernatoriumi. Kai jie atėjo prieš maždaug trisdešimties vėjo malūnų, Don Kichotas mato juos kaip trisdešimt milžinų ir nusprendžia su jais kovoti ir juos nužudyti. Drąsaus Don Kichoto sėkmė siaubingame ir niekad neįsivaizduojamame nuotykyje su vėjo malūnais leido jam didžiutis, kad jis buvo riteris.

Don Kichotas: Mielas kaimyne, galvoju tau padaryti daug gero. Nors jums trūksta druskos galvoje. Tu turėtum išeiti į pasaulį su manimi ir tarnauti man kaip geros valios ginklanešys, nes gali nutikti nuotykis, atsikratyti mano paslapties ir atsikratyti salos bei tu tapsi jos vadovu.

Sančas Pansa: Ar galiu paimti savo labai gerą asilą, nes neįpratęs daug vaikščioti?

Don Kichotas: Neatsimenu, kad būtų buvęs riterio ginklanešys ant asilo. Bet jei bus galimybė, pasistengsiu tau padovanoti geresnį arklį. Eime. Geriau niekam nematyti tokio asilo.

Sančas Pansa: Saugokis, pone riteri, nepamiršk salos, kurią man pažadėjai. Aš jau galiu ją valdyti, kad ir kokia ji būtų puiku.

Don Kichotas: Ar nemanote, kad tai perdėta, nes tokių ir daug kitų dalykų nutinka panašioms riteriams niekad nematytu ir nesuprastu būdu. Eime, nes noriu būti riteriu.

(Don Kichotas ir Sančas Pansa susiduria su vėjo malūnais.)

Don Kichotas: Dėkoju dangui už malonę, kad ji taip greitai siunčia man galimybę atlikti savo pareigą ir nuskinti mano karštų troškimų vaisius. Fortūna palankiau vertina mūsų ketinimus nei mes norėtume. Žiūrėk ten, Sančai Pansa, kur daug siaubingų milžinų ilgomis rankomis. Galvoju kovoti ir visus nužudyti.

Sančas Pansa: Kokie milžinai? Įsivaizduokite, kad tai ne milžinai, o vėjo malūnai, o tai, kas atrodo kaip pečiai, yra sparnai, kurie suka vėją ir judina girnas.

Don Kichotas: Jūs nesate toks nuotykių mėgėjas. Tai milžinai. Jei bijai, eik iš čia.

Don Kichotas: Galite pasikedenti plunksnas, kol aš su jais kovoju nuožmiai ir nelygioje kovoje.

Sančas Pansa: Įspėju jus. Pone, neabejotina, kad tai yra vėjo malūnai, kodėl gi jums neatkreipus dėmesio į mano įspėjimus? Aš tai kartoju tiek daug kartų.

Don Kichotas: Nebėkit, bailiai, nedori padarai, juk tik vienas riteris jums smogia. Ir nors mojuosit letenomis, sumokėsit man už įžeidimus.

(Tada arklys ir riteris pagriebiami vienu iš sparnų ir metami į lauką.)

Sančas Pansa: Gelbėkit! Ar aš nesakiau tau saugotis?

Don Kichotas: Tylos, mano drauge Sančai Pansa, karo reikalai gali keistis, bet ne per daug, tos piktybinės gudrybės nepaprieštaraus mano vardo drąsai.

Aš sėdėsiu ant žirgo, net jei būsiu kreivas. Skaičiau, kad tam tikras riteris Diego Perezas de Vargasas, mūšyje susilaužęs kardą, paėmė sunkią avižos šaką ir padarė tokius garsius darbus. Jis gavo Lazdos slapyvardį.

Sančas Pansa: Aš tikiu viskuo, ką sakei, bet tu susisukęs, tikriausiai dėl šitų mėlynių?

Don Kichotas: Teisingai, aš nesiskundžiu skausmu, nes riteriai niekuo nesiskundžia, net jei per žaizdas išeidavo žarnos.

Sančas Pansa: Skųsiuosi dėl mažiausio skausmo, spėju, kad skūstis riterio ginklanešiui neleidžiama.

Don Kichotas: Bet tu gali skūstis tobulai kaip nori, nes aš dar neskaičiau riterių tvarkos. Apsidairykite, broli Sančai Pansa, mes galėsime panirti į nuotykius.

6.3.g Teisė į išsilavinimą – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“

Scena – Kozalek-Opalek vaikams pasakoja istorijas

Kozalek-Opalek susitinka su vaikais, kurie gano prie miško žąsis. Jis atsisėda su jais prie laužo. Nykštukas jiems pasakoja įvairias istorijas apie senovės Lenkijos istoriją. Vaikai klausosi sulaukę kvapą. Į mokyklą jie neina, visko turi mokytis iš vyresniųjų.

Kozalek-Opalek: Ar galiu pasišildyti prie jūsų ugnies? Šalta!

1 vaikas: Prašau. Ateik ir atsisėsk su mumis, Mažasis Nykštuke. Po akimirkos bulvės bus paruoštos.

Kozalek-Opalek: O, mano brangūs vaikai! Kaip aš jums atsilyginsiu!

2 vaikas: Tada galbūt papasakokite mums pasaką.

1 vaikas: Iii!.. Kokia pasaka! Tiesa geriau nei pasaka.

Kozalek-Opalek: Žinoma, tikrai geriau! Tiesa yra geriausia iš visų. Ar jūs, vaikai, žinote, kad mes, nykštukai, kadaise gyvenome ne po žeme, o kaimuose, trobelėse, kartu su žmonėmis? Tai buvo labai seniai, kai Lechas buvo šios žemės valdovas. Ar girdėjote apie legendinį valdovą Lechą?

2 vaikas: Tėtis niekada nekalbėjo apie Lechą.

Koszałek-Opalek: Šioje vietoje jis įkūrė Gniezno miestą, kuriame rado baltųjų paukščių lizdus. Nes pasakė sau: eigu paukščiai čia saugiai gyvena, vadinasi, žemėje turi būti ramu ir gera.

Iš vardo Lechas kilo vardas Lechia, o čia gyvenę žmonės buvo vadinami lechitais. Tačiau jie buvo vadinami ir polonais, nes tai buvo lauko artojų tauta, kuri traukė plūgą. Visa tai surašyta senose mūsų knygoje.

Pasakotojas: Vaikai sėdi prie laužo ir sulaikę kvapą klausosi pasakojimų. Jie neina į mokyklą ir viskas, ką jiems pasakoja Nykštukas, yra taip įdomu! Jie norėtų paklausti mokslininko apie tiek daug dalykų!

6.3.h Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“

Scena – Skrobekas ir jo sūnūs

Skrobekas, našlys, gyvena su sūnumis Kuba ir Wojtek skurdžiame, apleistame name. Vaikai dažnai neturi ko valgyti.

Atvedęs karalių Blysteką ir jo dvarą į jo kotedžą, Starchildas pažadina berniukus ir išsiunčia į mišką krūmynų. Su sūnumis elgiasi šiurkščiai, grasina panaudoti fizinį smurtą.

Skrobekas: Ei, Kuba, Wojtek, kelkitės, niekšai! Ar nematote savo tėvo nugaros?

(Berniukai pabunda iš miego trindami akis.)

Wojtek: Tėti! O ką tu mums parnešei iš mugės?

Skrobekas: Lazdą!

Kuba: Tėti, aš mačiau karalių.

Skrobekas: Duosiu tau karalių, niekše, kol susapnuosi lazdą! Greitai kelkis ir bėk į mišką krūmynų! Atsimink, jei kas paminės šį karalių, aš jį taip sumušiu diržu, kad jis bus išgirstas danguje! Ar tu supranti?

Wojtek: O, suprantame, suprantame, tėti! O, mes niekam nesakysime! Bet nemušk mūsų, brangiausias tėti!

Skrobekas: Gerai, gerai! Dabar eik ir gauk krūmynų!

Kuba: Ir aš mačiau karalių!

6.3.i Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo; teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus; teisė turėti namus – pristatoma per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“

Scena – Podziomek susitinka su Marija

Marija veda savo žąsų pulką į pievą, prie miško. Ji gražiai dainuoja. Ją lydi jos šuo Gasio, kuris saugo žąsis.

Pasakotojas: Sunki yra Marijos dalia, kurios plaukai kaip saulė, o akys kaip miško žibuoklės. Po motinos mirties ji sunkiai dirba už šaukštą maisto ir už kambario kampą šeimininkės namuose, kur ji

tarnauja. Žiemą ji vaiką lopšyje nešioja, neša malkas iš miško ir vandenį iš šulinio, o vasarą gano žąsis. Kaime žmonės ją vadina našlaitė Marija.

Choras: Našlaitė, našlaitė,

Kokią auksinę galvą turi,
Dangaus mėlynė tavo akyse,
Ko tau reikia?
Našlaitėlė Marija: Man nereikia sidabro,
Man nereikia aukso,
Bet gluosnio
Prie savo tvoros!

Choras: Našlaitė, našlaitė,
Kokią auksinę galvą turi,
Ar vanduo, ar duona,
Ko tau reikia?
Našlaitėlė Marija: Man nereikia duonos,
Man nereikia vandens,
Tik gimtos
Sodybos!

(Vaikščiodamas pievoje prie miško Podziomek išgirsta verkiant vaiką).

Podziomek: Aišku, vaikas verkia! Aš eisiu ir pažiūrėsiu, kas vyksta! Kodėl tu verki? Kas nutiko?

Našlaitėlė Marija: Jėzau!.. Kas tai? Aš bijau!

Podziomek: Nebijok. Aš esu Nykštukas. Aš noriu tau padėti. O kur tavo trobelė?

Našlaitėlė Marija: Aš neturiu namų! Mane išvarė šeimininkė, kurios namuose ganiau žąsis.

Podziomek: O tai bloga moteris!

Našlaitėlė Marija: Ne, ne! Aš esu bloga! Tai aš leidau lapei pasmaugti žąsį. O, žąsis, mano žąsis!

Podziomek: Kodėl tu čia viena, tokia maža, besigananti žąselė? Ar bent turi ką valgyti? Palauk, aš tau nuskinsiu braškių. Gal duočiau kokį patarimą, gal sumokėčiau šeimininkei už žąsį?

Našlaitėlė Marija: Kas man iš to, kad ji mirus!

6.3.j Teisė į apsaugą ir pagalbą – pristatyta per „Nykštukus ir našlaitę Mariją“

Scena – Marija prie karalienės Tatroš

(Marija vyksta į karalienės Tatroš rūmus. Ją lydi Podziomek. Visa gamta padeda jiems kelionės sunkumuose.)

Pasakotojas: Tris dienas, tris naktis Marija keliavo pas karalienę Tatrą.

Choras: Ją vedė laukų takais,

Ją vedė pilka nerija,
Paukščių čiulbėjimas, uodų zvimbimas,

Ją vedė tos dūzgiančios ausys,
Siauros žolės rasos perluose,
Ją vedė ši auksinė aurora –
Nes našlaitė!

Pasakotojas: Trečią dieną Marija pateko į kalnų ir upelių pasaulį, kuris buvo prabangus dėl rūkų ir tolimų viršūnių ir vandenių sidabro.

Našlaitėlė Marija: Kaip tokiu stačiu keliu patekti į Tatrų kalnus?

Pasakotojas: Staiga Marija išgirdo erelio balsą: „Aš tau padėsiu!“ Erelis plunksna sušiugždėjo ir nukrito jai po kojų. Našlaitė pakėlė ją ir nuėjo taip lengvai ir greitai, lyg ji sklandytų ore.

Marija nejaučia šalčio. Ji vaikšto tarsi ne ant sniego, o ant baltų gėlių.

O Marijai rūkas padėjo – nutiesė tiltą per upelį. Našlaitė eina tarsi ant sidabrinio laiptelio.

Ir staiga Marija atsidūrė prie karališkosios menės slenksčio.

Po trijų dienų klajonių Marija atsidūrė karalienės Tatros rūmuose.

Karalienė Tatra: Kas tu toks, vaikelį?

Podziomek: Tai piemenėlė iš Glodowa Wólka, Marija, našlaitė!

Karalienė Tatra: Ko tu nori, našlaite?

Našlaitėlė Marija: Aš noriu savo žaselės, mano gražioji karaliene! Mano septyni mažuliai, kuriuos lapė pasmaugė!

Karalienė Tatra: Daugelis čia buvo ir daugelis pateikė savo prašymus. Ir jie prašė manęs aukso, sidabro, geresnės sėkmės. Bet tų, kurie išeitų su tuo, ką turėjo pradžioje, čia nėra. Taigi tegul būna taip, kaip nori!

Pasakotojas: Karalienė Tatra pakyla nuo savo sosto ir veda Mariją prie lango. Iš karalienės kiemo matosi Hungry Hollow. O prie miško pro žolę skinasi septynios žąsys, o šalia jų sėdi ištikimas šuo Gasio.

(Marija iš lėto krenta ant žemės.)

(Marija pabunda Skrobeko trobelėje.)

Wojtuś: Marija! Marija! Kaip tu jautiesi?

Kuba: Ar nori atsigerti?

Našlaitėlė Marija: Kas tu esi?

Wojtuś: Jis yra Kuba, o aš esu Wojtuś.

Našlaitėlė Marija: Kieno čia namai?

Wojtuś: Mūsų tėčio, Skrobeko.

Našlaitėlė Marija: O aš, iš kur aš atsiradau?

Wojtuś: Tėtis tave atnešė! Jis grįžo iš miestelio, o čia šuo loja ir tempia jį į krūmus.

Našlaitėlė Marija: Mano Gasio! Ar jam nieko blogo neatsitiko?

Kuba: E, jam viskas gerai, bet tėtis tave surado beveik be dvasios.

Našlaitėlė Marija: O mano namų šeiminkė?

Wojtuś: Ech!.. O kaip su šeiminke! Ji jau pasiėmė kitą merginą. Geriau pasilik su mumis! Tėtis jau sutiko.

6.4 Įstatymai ir teisės aktai, susiję su teisėmis

6.4.a Teisė į išsilavinimą

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 70 straipsnis

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą. Išsilavinimas iki 18 metų yra privalomas.
2. Švietimas valstybinėse mokyklose yra nemokamas. Įstatymas gali leisti valstybinėms mokykloms teikti tam tikras švietimo paslaugas už tam tikrą mokestį.
3. Tėvai gali laisvai pasirinkti savo vaikams kitas nei valstybines mokyklas. Piliečiai ir įstaigos turi teisę steigti pradines, vidurines ir aukštąsias mokyklas bei mokymo įstaigas.
4. Valdžios institucijos užtikrina, kad piliečiai turėtų visuotines ir vienodas galimybes gauti išsilavinimą. Šiuo tikslu jie kuria ir remia individualios finansinės ir organizacinės pagalbos mokiniams ir studentams sistemas.

6.4.b Teisė į gyvybę, laisvę ir saugumą

1971 m. gegužės 3 d. Konstitucija užtikrina asmens saugumą, asmens laisvę ir teisę į nuosavybę. Šios teisės buvo vadinamos „laisvės mokiniui“ – tai, kas būtina asmens laisvei.

Kovo konstitucija (1921 m. kovo 17 d.) teigė, kad Lenkijos Respublika savo teritorijoje užtikrina visišką kiekvieno žmogaus (neatsižvelgiant į kilmę, tautybę, kalbą, rasę, religiją) gyvybės, laisvės ir nuosavybės apsaugą.

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m. balandžio 2 d.) – 38 straipsnis

Kiekvienas žmogus turi laisvę, kurią gina įstatymas (31 str.) ir Lenkijos Respublika kiekvienam žmogui suteikia teisinę gyvybės apsaugą.

6.4.c Vaiko teisė į apsaugą ir priežiūrą

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 72 straipsnis

Lenkijos Respublika užtikrina vaiko teisių apsaugą. Kiekvienas turi teisę reikalauti, kad valdžios institucijos apsaugotų vaikus nuo smurto, žiaurumo, išnaudojimo ir demoralizacijos.

6.4.d Gyvūnų teisės

Lenkijos Respublikos gyvūnų apsaugos įstatymas – 1 straipsnis

1. Gyvūnas, kaip gyva būtybė, galinti patirti kančias, nėra daiktas. Žmogus skolingas jam pagarbą, apsaugą ir rūpestį.
2. Įstatymo nereglamentuojamais klausimais gyvūnams atitinkamai taikomos nuostatos dėl daiktų.

3. Viešojo administravimo įstaigos imasi gyvūnų apsaugos priemonių, bendradarbiaudamos su atitinkamomis institucijomis ir organizacijomis, nacionalinėmis ir tarptautinėmis institucijomis bei organizacijomis.

6.4.e *Teisė į saviraiškos laisvę*

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 54 straipsnis

1. Kiekvienam turi būti užtikrinta laisvė reikšti savo nuomonę, gauti ir skleisti informaciją.
2. Draudžiama prevencinė socialinių tinklų cenzūra ir spaudos licencijavimas. Įstatymas gali įpareigoti iš anksto gauti licenciją radijo ar televizijos stočiai.

6.4.f *Teisė dirbti*

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 65 straipsnis

1. Kiekvienam turi būti užtikrinta laisvė pasirinkti profesiją ir užsiimti darbo vietą. Išimtis apibrėžia įstatymas.
2. Įpareigojimas dirbti gali būti nustatytas tik įstatymu.
3. Vaikus iki 16 metų nuolat įdarbinti draudžiama. Leidžiamo darbo formas ir pobūdį nustato įstatymas.
4. Minimalų atlyginimą ar jo nustatymo būdą nustato įstatymas.
5. Valdžios institucijos vykdo politiką, skirtą visiškam, produktyviam užimtumui, įgyvendindamos kovos su nedarbu programas, įskaitant konsultavimo ir profesinio mokymo bei viešųjų darbų ir intervencijos organizavimą bei paramą.

6.4.g *Teisė į apsaugą nuo fizinio ar psichinio smurto, žalos ar nepriežiūros*

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 72 straipsnis

Lenkijos Respublika užtikrina vaiko teisių apsaugą. Kiekvienas turi teisę reikalauti, kad valdžios institucijos apsaugotų vaikus nuo smurto, žiaurumo, išnaudojimo ir demoralizacijos.

6.4.h *Teisė į apsaugą nuo bet kokio išnaudojimo ir teisė nedirbti iki tam tikro minimalaus amžiaus ir turėti būstą*

1921 m. Kovo Konstitucija

Nustatyta teisė į apsaugą nuo paauglių išnaudojimo. Nustatyta, kad minimalus amžius norint gauti darbą – 15 metų, draudžiamas nuolatinis mokyklinio amžiaus vaikų ir paauglių įdarbinimas į apmokamą darbą, taip pat paauglių darbuotojų naktinis darbas sveikatai kenksmingose pramonės šakose (113 str.).

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 65 straipsnis (3 ir 4 dalys)

Vaikus iki 16 metų nuolat įdarbinti draudžiama. Leidžiamo darbo formas ir pobūdį nustato įstatymas. Minimalų darbo užmokesčio dydį arba šio dydžio nustatymo būdą nustato įstatymas.

6.4.i *Teisė į apsaugą ir pagalbą*

Lenkijos Respublikos Konstitucija (1997 m.) – 72 straipsnis

Vaikas, netekęs tėvų globos, turi teisę į valstybės institucijų globą ir pagalbą.